

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Antonii De Escobar Et Mendoza, Vallisoletani,
Societatis Iesv Theologi, Vniversæ Theologiæ Moralis,
Receptiores Absqve Lite Sententiæ nec-non
Problematicæ Disquisitiones ... Tomus ...**

Lugduni, 1652-1663

Sectio II [i. e. I]. De Debito ac Diuortio Dubia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80577](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80577)

LIBER XXVI. DEBITVM CONIVGALE DIVORTIVM.

QUAMVIS tractatio hæc ad præcedentem librum pertinebat, ubi receptiores circa eam Doctorum sine lite sententias exposui: at maioris perspicuitatis gratia huiusce materiae Dubia sigillatim apponenda censi.

SECTIO SECUNDA.

De Debito, ac Divortio Dubia.

CAPVT I.

Circa Debitum Coniugale.

DVBIVM I.

An vxor teneatur, reddere debitum viro tacite, seu interpretatiue petenti?

ERTVM est teneri virum vxori tacite debitum petenti, illud reddere, id est, dum vir aliquibus signis percipit in ea petendi voluntatem, & præ pudore abstinere à petitione. Sic D. Thom. in 4. dist. 32. qu. vii. a. 2. quæstione. 1. & omnes communiter. Quæstio verò nunc idem dicendum sit de vxore erga virum.

Tenetur vxor debitum reddere viro tacite postulanti. Quia qui interpretatiue, siue signis petit expressis, indicat, se ob pudorem, vel ob pusillam nimitatem expressis verbis non audere. Ergo quemadmodum vir tenetur vxori tacite petenti debitum reddere, ita vxor tenebitur reddere marito tacite postulanti. Sic D. Antonin. 3. tit. 1. cap. 20. §. 7. Syluest. verb. Matrimonium 7. quæst. 4. disto 10. Nauar. sum. cap. 16. numer. 26. Mano. tom. 1. sum. cap. 243. num. 8. Ludou. Lop. p. 1. infr. cap. 80.

Non tenetur vxor viro tacite seu interpretatiue petenti reddere, sed licitum est ei petitionem expressam expectare. Non quia non pares sint in obligatione, sed quia cum viris minimè pudeat, verbis expressis debitum petere,

dum id appetunt: merito ac iure optimo potest vxor præsumere, sibi que persuadere, viros expresse non petentes, nequaquam velle: & signa illa, quæ in feminis natura verecundis, tacitam, & interpretatiue voluntatem inducant, in ipsis viris minimè indicare. Ita Sotus in 4. dist. 32. quæstion. vii. a. 2. ex D. Tho. ibi, a. 3. ad 2. Palud. quæstion. 1. art. 1. numer. 4. Syluest. verb. Debitum quæst. 8. Tabie. verb. Matrimonium 3. quæst. 4. §. 5. Sanchez lib. 9. d. 2. num. 5. & alij.

Ego quidem sic quæstioni respondeo. Ratione erubescentiæ, quæ communiter in feminis inuenitur, non ita tenetur vxor reddere viro tacite petenti, sicut è contra. Si tamen daretur idem pudor exigendi debitum, aut timor in viro, idem proflus asserendum esset, nempe teneri vxorem ipsi reddere, quando nosset eius petendi voluntatem, & præ pudore, aut pusillanimitatem, aut insignem vxoris auctoritatem, aut asperam conditionem minimè verbis exigere expressis. Quia eadem militat ratio, cum sint coniuges in actus coniugalis obligatione pares. Certè omnes Doctores pro secunda sententia citati hoc non obscure indicant, nec enim absolute docent, non teneri vxorem debitum viro interpretatiue petenti reddere: sed non ita teneri, sicut virum vxori. Et si qui absolute asserunt, non teneri, eo fundamento inniuntur, quod is pudor exigendi non sit in viris:

quare, existente eodem pudore, contrarium affirmarent

DVBIVM

DVBIVM IL

An quoties peccat coniux debitum exigens, peccet similiter alter, illud reddens

⁵
Peccat reddens ei qui petens delinquit, semper quidem.

Quoties coniux lethaliter delinquit exigendo, similis culpæ reus est coniux alter reddendo: ac proinde non reddere tenetur. Quia memo habet ius exigendi, sed iniuste petit, quando in ipsa actione delinquit: si enim ius haberet, iuste petere proflus culpa illa exactio vacaret. Ergo reddens similiter peccat, cum delicto alterius cooperetur. Sic Guillem. Rubion. in 4. dist. 32. quas. 2. art. 2. concl. 2. & dist. 25. quas. 2. concl. 3. Vgolin. de Sacram. tract. de matrim. cap. 10. num. 2. Anton. Cucus. l. 5. in finit. tit. 12. num. 19.

⁶
Non semper peccat reddens ei qui peccat petendo.

Non quoties coniux lethaliter peccat petens, similiter delinquit alter reddens, nec eximitur à reddendi obligatione. Quia certum est, si vir affectu fornicario velit uxorem cognoscere, & ita exigat, lethaliter peccabit: at vxor reddere tenebitur. Et si vir existimans, matrimonium esse irritum ob dirimens impedimentum, petat, reus est culpæ mortalis: at vxor certo sciens illud minime subesse impedimentum, non potest debitum abnegare. Profecto debitum huius in casibus reddens, non cooperatur formaliter loquendo exigentis piaculo: nam tantum cooperatur actui ex sua natura coniugatis licito, & quem ipse debet alteri reddere, quamvis alium de sit peccatum in altero coniuge exigere: at reddens non cooperatur alterius petitioni, sed ea supposita cooperatur copulæ, quæ licita est, & à se debita. Ità Maior in 4. dist. 31. quas. 1. argumentum 1. cont. 2. conclus. Abul. ad c. 5. Mat. quas. 214. Adrian. quodlib. 2. art. 1. in solut. ad 1. Sotus in 4. dist. 31. quæ. vii. art. 3. Petr. de Soto lect. 16. de matrim. fine. Couar. 4. decret. p. 2. cap. 3. §. 1. num. 6. Sanch. l. 9. d. 6. num. 4.

⁷
Quid Auctor?

Hoc certum existimo, fateor tamen, quoties coniux exactus potest commodè absque odij, indignationis, incontinentiæque alterius coniugis timore, & absque suo damno, tenere illum præcepto correctionis fraternæ alterum inique petentem auertere procurare. Quia lex charitatis obligat ad retrahendum proximum à peccato, ubi commodè præstari potest.

DVBIVM III.

An si quis incestum perpetrat ad consanguineam uxoris accedens, vel voto castitatis illigetur: Coniux peccet, lethaliter petenti ei debitum reddendo an id impetratam dispensationem.

⁸
Peccat quidem.

Peccat quidem. Quia cum reddere non teneatur, videtur cooperari culpæ lethalis exigentis, ac subinde simili piaculo involui. Sic Veracr. append. ad part. 1. spec. art. 15. Ledes. 2. p. 4. quas. 55. art. 1. in 4. dist. 31. question. 1. art. 3.

Palac. ad 32. d. 1. Summa de voto, quas. 3. num. 61. Petr. de Ledes. de matrim. quas. 53. art. 1. dnb. 3. & alij.

Minimè peccat. Quia hoc non est, alterius delicto cooperari, ut probavi proximo Dubio. Et quia dubius de valore matrimonij petat à non dubitante, potest hic non reddere, quia ille ius non habet petendi: potest etiam reddere, nam cum sit in possessione pacifica, potest uti plenè sua possessione, petendo, ac reddendo: nec aliquo modo illa spoliari debet, ob alterius dubium. Sic ergo in nostro casu, cum coniux innocens nullo delicto, aut voto se adstrinxerit, non est, cur ob delictum, aut votum alterius, quæ suos solum auctores efficiunt, iure ac possessione petendi, ac reddendi priuetur. Ità Sanch. l. 9. d. 6. num. 12.

Vnus mihi pro mille Sancius, cui libenter adhareo Quia ex Cap. Transmissa. & Cap. Tunc res. de eo qui cognovit consanguini. deducitur, incestuosum cum consanguinea alterius coniugis non posse petere, at teneri reddere: & subditur ratio: Quia affinitas post matrimonium contracta ei coniugi non debet efficiere, quiniquitatis minimè fuit particeps: nec suo iure debet absque culpa privari. At valde officeret si innocens peccaret reddendo, cum privaretur plena possessione, qua secluso voto, & delicto alterius, gaudebat, essetque ei necessarium, semper petere, ut matrimonio absque culpa vteretur: scrupulique non modicus vexaretur, dum petit, an ea sit petito, vel potius redditio propter alterius coniugis voluntatem nutibus intellectam.

DVBIVM IV.

An coniux, cui debiti petitio est interdicta, non tamen redditio, ut contingit ratione voti castitatis, cognitoris, aut affinitatis post matrimonium contractæ: aliquando possit petere debitum.

Suppono, posse coniugem sic impediri, exigere ab altero debitum, ubi in ipso petico- lum incontinentiæ sentiret. Quia hoc est, quodammodo reddere: & quia votum, vel alia præfata impedimenta non obligant, ad non petendum cum ruina alterius coniugis dispendio, ut apte Victor. sum. tr. de matrim. n. 293 Henric. lib. 11. cap. 15. num. 9. & alij. Quæserim verò, num idem dicendum sit de ipso coniuge, cui debiti petitio est interdicta, nempe ut sibi petere liceat, quoties vehementibus carnis stimulis agitur?

Licet quidem. Quia Christi Domini est ingum suave Mat. 11. Sic Vigner. leg. in finit. c. 16. §. 7. vers. 8. impedim. 5.

Minimè licet petere debitum incestuoso, qui affinitatem cum vxore contraxit, aut votum castitatis emisit, debitum petere ad in continentiam vitandam, nondum obtenta dispensatione, esto instam dispensandi causam, proculdubio præseferat. Quia id nullo solido fundamento, aut iure probatur. Ità Couar. 4. decret. part. 2. cap. 7. §. 2. numer. 5. Gutier. leg. Canon. qq. cap. 23. numer. 6. Matien. lib. 5. recopil. tit. 1. rubr. Glos. 1. numer. 103. Anton. Cucus. libr. 5. in finit. tit. 11. numer. 123. Sanchez libr. 9. d. 7. num. 7.

Hoc

Hoc certum existimo. Quia suavitati iugi Do-
minici non aduersatur sicut nec votum casti-
tatis impedire matrimonium contrahendum absq;
dispensatione, nec obstatibus carnis tentationibus
illi repugnat. Nec inuat, si dicas, matrimonium
post lapsum institutum esse, vt huiusmodi in-
continentia subueniatur. Quia ea se medicina
destituit, quoad facultatem petendi, qui ca-
stitatem vult, licet matrimonio ligatus sit: &
eadem quoad eundem effectum priuatus est,
propter affinitatem, aut cognationem inique
post matrimonium contractam.

D V B I V M V.

*An mortale sit in actu ipso coniugali ex-
pressa intentione finem pro-
lis excludere.*

1 Ethale crimen est. Quia tale est, in matri-
monij contractu expressa intentione illius
fines excludere, supra ostendi. Sic Prapof.
Rubr. de sponsal. num. 12. ad fin.

2 Minime est lethale piaculum. Quia deside-
rate non multiplicare prolem ex se malum
non est: quare bono fine vestitum, vt ratione
defectus diuitiarum ad eos liberos alendos, li-
citur est. Ita Palud. in 4. dist. 31. quaf. 3. art. 2. n.
15. D. Antonin. in 3. p. tit. i. c. 20. §. 6. Rolet. v. De-
bitum numer. 11. Angel. ibi. num. 27. Nauar. sum.
capit. 16. numer. 33. Philia. de offic. Sacerd.
tract. 1. part. 2. libr. 4. capit. 19. Sanch. 9. d. 8.
num. 10.

3 Ego quidem primam sententiam nullatenus
admittam, vbi coniuges nil efficerent, quod
prolis conceptioni obstat: sed crediderim, ad
summum esse veniale debiti finis ratione. Nec
etiam erit lethale eo quod intentione exclu-
datur finis, ad quem ordinatur actus ille con-
iugalis a natura. Quia finis precepti sub prae-
cepto cadit. Nec id esse lethale crimen in ma-
trimonij contractu, arguit tale in ipso actu
existere.

D V B I V M VI.

*An veniale sit actui matrimoniali dare operam
solummodo propter bonum Sacramenti, nempe
ad significandam Verbi cum carne, vel cum
Ecclesia coniunctionem.*

4 Veniale non est. Quia non minus, imo
magis videtur matrimonium honestare
finis illius, vt sacramentum est, qui est ea si-
gnificatio: quam finis illi conueniens, vt est
contractus naturalis, qui est prolis educatio.
Sic multi, quos pressio nomine memorat sup-
plem. Gabr. in 4. dist. 31. quaf. vni. art. 2. pro-
positi. 3.

5 Veniale quidem est coniugalem actum in
eum finem solummodo referre. Quia bonum
Sacramenti non respicit primò & directe ma-
trimonij vsum, sed vinculum, & essentiam: in
quo differt à bono fidei, & prolis, quæ primò,
& per se ad vsum ordinantur: Ergò contra re-
ctum ordinem est matrimonio vti, ob bonum

sacramenti. At quia est leuis debiti ordinis per-
uersio, culpam venialem non excedit. Ita D.
Tho. in 4. dist. 31. quaf. 2. art. 2. corp. Richard.
ibi, art. 2. quaf. 2. Palud. quaf. 2. art. 1. numer. 5.
Supplem. Gabr. citat. Henric. lib. 11. capit. 15. nu-
mer. 2. liter. P. Petr. de Ledef. de matrimo-
n. quaf. 49. art. 5. dub. 1. Sanchez lib. 9. d. 8.
num. 15.

6 Cum his opinor. Quia cum in omni sacra-
mento duplex sit finis, alter intrinsecus, &
alter extrinsecus: rectus ordo postulat, vt sacra-
menti vsum referatur ex intentione fumentis,
& ministrantis ad finem intrinsecum, nam ad
extrinsecum sufficit instituentis ordinatio: fi-
nis autem intrinsecus matrimonij est bonum
prolis, & fidei: extrinsecus autem sacramenta-
lis significatio: Culpa ergò est, ad solum finem
extrinsecum vsque matrimonij referre. Fateor
tamen vacare culpa vsum matrimonij ad eam
significationem relatum, de qua est questio, si
alij fines, nempe fidei, ac boni prolis non ex-
cluduntur.

D V B I V M VII.

*An venialiter peccet coniux, qui actum
matrimoniali dat operam, vt vi-
det in se ipso incontinen-
tia periculum.*

7 Non dubito, quin liceat debitum petere, ad
vitandum in alio coniuge incontinentie
periculum. Quia hic concubitus potius est
restitutio, quam petitio debiti, ac proinde in eo
fidei bonum inuenitur. Quæ si erim autem, num
liceat similiter coniugi debitum petere, eo fi-
ne, vt vitet in se ipso incontinentie per-
iculum?

8 Non licet sed venialiter delinquit. Quia qui
vtitur actu coniugali ob eum finem, proprium
finem huiusce actus non intendit, scilicet pro-
lis generationem, & bonum fidei, nam ad hoc
pertinet tantum reddere petenti debitum, &
ab actu carnali cum alio abstinere. Sic Magist.
in 4. dist. 31. quem non pauci Scholastici, ac
Summitæ sequuntur. D. Tho. ibi, q. 2. a. 2. ad 2.
Bonan. art. 2. quaf. 2. Scot. dist. 26. quaf. vni. Petr.
de Soto lect. 16. de matrimo. Rolet. sum. verb.
Debitum, 3. Angl. ibi. numer. 22. Tabie. v. Ma-
trimonium 3. qu. 5. §. 6. Turrecr. c. Quidquid 32.
num. 3. vers. 6.

9 Licet omnino sine veniali piaculo petere
coniugem, ad vitandum in se ipso incontinen-
tie periculum. Quia id Paulus supponit i. Cor.
7. dum ait: Propter fornicationem unusquisque
uxorem suam habeat; & dum iterum subdit. Re-
uertimini in id ipsum, ne tentet vos Satanas
propter incontinentiam vestram. Et quia vsum
coniugalis supposito peccato, seu lapsu huma-
næ naturæ, sua natura ordinatur in propriæ
concupiscentiæ remedium, quamuis minus
principaliter, quam in prolis generationem:
Ergò in vsum coniugali ob eum finem facto nul-
la est inordinatio: vsum enim, coniugalis quam-
uis aliquantulum rationem absorbens, ex se ta-
men, & ex suo obiecto est licitus, & sua ex na-
tura ordinatur in eum finem, qui est licitus: &
nulla lex est, quæ cogat, vt in rei principalio-
re.

OBAR
MORI
III. IV
IV

rem finem intendamus. Ita Durand. in 4. dist. 31. quæst. 4. Nauar. sum. cap. 16. num. 32. Rebel. libr. 3. quæst. 19. sect. 1. Coninch. d. 34. num. 6. Basil. lib. 10. cap. 8. Hurtad. d. 10. diff. 2. numer. 4. Sæ sum. verb. Matrimonium, vers. copulam si fiat.

18
Auctoritas re-
solutio.

Ego autem professus, vtramque sententiam valde esse probabilem, tamen sic questionem dissoluo: Petitio debiti causa vitandæ fornicationis in ipsomet petente, tunc culpa vacat, quando adhibitis aliis mediis, nequit quis carnis stimulos ledere: secus quando potest conuenienter alio modo ab incontinentia abstinere: tunc enim erit veniale piaculum. Quia ubi alia media conuenientia ad finem assequendum occurrunt, venialis peruersio est debiti ordinis, mediū de se ordinatum ad proles generationē, & fidem seruandam, in illum finem referre. Mecum Henriq. lib. 15. m. 4. liter. P. & Sanch. lib. 9. d. 9. num. 4.

DVBIVM VIII.

An sit licitus coniugalī vsus, ad tuenda,
aut restauranda valetudinis cor-
poris finem relatus?

19
Culpa venia-
lis est.

Culpa venialis est. Quia finis aduersatur ma-
trimonij institutioni, quod ad bonum pro-
lis, & ad vitandam fornicationem est institutum.
Certe ideo peccaret venialiter qui gratia sani-
tatis recuperandæ baptizaretur, quia hic finis
aduersatur Baptismi institutioni, quæ est ad re-
missionem peccatorum, quæ ante fuerant ante
eum patrata. Sic D. Tho. in 4. dist. 31. q. 2. art.
2. ad 4. Palac. ibi. quæst. 3. art. 3. num. 21. Petr. de
Ledes. de matrimon. quæst. 46. art. 5. dub. 4. Sorus
in 4. dist. 31. question. vni. art. 4. Tabir. verb.
Matrimonium 3. question. 5. §. 6. & alij.

20
Nec veniale
est culpa.

Omni culpa vacat petitio debiti causa sani-
tatis acquirendæ, aut tuendæ. Quia cum ob bo-
num prolis id liceat, à fortiori id licebit, ad pro-
prium sanitatem instaurandam, aut tuendam, cui
plus quilibet tenetur consulere. Et quia inten-
dens sanitatem, refert virtute actum illum in
prolis bonum, cuius generationi morbo labo-
rans est minus aptus. Ita Almain. in 4. dist. 31.
quæst. vni. Maioris ibi. q. vni. fine. Palac. ibi. d. 2. Sa-
c. Debitum coniugale, vers. Copulam. Hurtad. d.
10. diff. 2. num. 6. Coninch. d. 34. num. 6. Basil.
lib. 10. c. 8. Henriq. lib. 11. c. 15.

21
Mediam eli-
gi viam.

Mediam eligo viam, vt nulla sit culpa, quan-
do aliud medium aptum non inuenitur, ad in-
staurandam, tuendamque salutem. Quod opti-
me probat secunda sententiæ fundamentū: tunc
enim nulla est debiti ordinis peruersio, cum in
eo fine bonum prolis, ac fidei quamvis remotè
includatur: coniux enim bona vtens valetudine
generandæ aptior est proli, ac debito reddendo.
At ubi medium aliud conueniens occurrit, cul-
pa venialis erit. Quia Sancti solius prolis gra-
tia, aut debiti reddendi, coniugalem vsum lice-
re admittunt August. de bono coniug. cap. 6. 7. &
10. 10. 6. Gregor. lib. 32. Moral. c. 20. & habetur
c. Nemi 13. dist. & quia peruersio debiti ordinis
est, actum coniugalem, qui suapte natura refer-
tur ad speciei bonum, ad indiuidui bonum, re-
ferre. In omni autem sententiā fateor, quantum

vis peccet defectu recti finis coniux ob sani-
tatem petens, reddentem minimè peccare, sed
reddere teneri.

DVBIVM IX.

An sit peccatum vni coniugio propter
solam delectationem capiend-
am?

Peccatum est, mortale quidem. Quia coniux
sic coniuge vtens, non refert illius vsum in
Deum: sed in solam delectationem: ac proinde
frui vult creatura, in ea constituens vltimum fi-
nem, quod mortale esse nemo dubitat. Certè
non est simile de aliis delectationibus: hæc enim
ita mentem absorbet, vt liberum hominem non
relinquat, quo illam in Deum referat. Sic Hu-
go c. Origo. Hostiens. sum. tit. de matrimon. §. Quis
sit effectus num. 23. & quidam Antiquiores vt
refert D. Bonauent. in 4. dist. 31. art. 2. qu. 3. di-
cens esse probabile, sed valde durum &
alij.

Nullum peccatum est. Quia virtus Tempe-
rantie inclinat ad moderate percipiendas dele-
ctationes gustus, & tactus: velle ergo modera-
te delectari in accessu ad coniugem, actus erit
studiosus. Et quia vti ad libitum re sua, qualis
est alteruter coniux alterutrius, culpa vacat: in
eo enim accessu inuenitur Sacramenti bonum,
nam coniux propter voluptatem accedens
limites matrimonij non transgreditur, sed pro-
pter illius vinculum accedit, alias omninò ab-
stenturus. Ita Almain. in 4. dist. 31. q. vni. Maior.
quæst. vni. concl. 7. Celaia ibi. quæst. vni. fine. & re-
fert Martinum de Magist. Palac. ibi, d. 2. Dicit
esse satis probabile Verac. p. 3. spec. art. 16. concl.
2. & Hurtad. d. 10. diff. 2. num. 6.

Asseruerim tamen, quando voluptas limites
matrimonij excedit, quia scilicet coniux ita vo-
luptate captus ad finem accedit, vt paratus sit ad
accedendum, quamuis finis non esset, lethalem
esse culpam. Quia coniux ita accedens animum
habet fornicandi. At actum coniugalem solius
voluptatis gratia exercitum, nec matrimonij fi-
nes transgredientem culpam venialem esse.
Quia est debiti ordinis peruersio, cum actus
sic apte natura tendens ad prolis bonum ad
finem voluptatis capiendæ referatur. Nec
audiendi Doctores pro sententiā prima relati
asserentes esse culpam mortalem, ubi finis ef-
fet libidinosum satiare appetitum. Imo nec
erit mortale aliquibus cibis callidis vi-
rum vti, vt naturam adiunaret, quo po-
tentior ad frequentem copulam redderetur.

Nam cum libido illa matrimonij limites
non egrediatur, nec media alias
sunt illicita, non est vn-
de culpa lethalis
incurritur.

DVBIVM

DUBIVM X.

An sit peccatum diebus feriatis quicumque
ieiuniorumque, ac rogationum,
aut matrimonialis da-
re operam?

¹⁵ Scio aliquos Doctores asseruisse, culpam
esse lethalem. Quia in loco sacro petere
mortalis est culpa, eo quod locus ille sacris per-
agendis est dicatus: Ergo similis est, temporari-
bus sacris, quae ad idem sunt consecrata. Hanc
itaque praeteriens sententiam, quam improba-
bilem esse crediderim, quae fieri, num sit culpa
venialis?

¹⁶ Est quidem. Quia dies festi principaliter ad
vacandum Deo orationique sunt instituti: car-
nalis autem delectatio mentem absorbet, & ad
spiritualia reddit ineptam. Quare apud Ethni-
cos lumine ipso naturali edoctos receptum erat,
vt orationi vacaturi, à concubitu etiam coniugali
abstinerent. Atque eadem ratione id ipsum
dicendum de tempore publicis rogationibus
praescripto. Necnò de ieiuniorum tempore, quia
ieiunia praecipiuntur, quo caro maceretur & fi-
at illicitas voluptates admittens delinquit, ita
à licitis abstinere? Ergo praecceptum est in iis ab-
stinendi à vehementi delectatione, qualis in
actu coniugali inuenitur. Sic Magist. in 4. dist. 32.
cap. 3. D. Tho. ibi, qu. vii. a. 5. quaest. 2. Albert.
Mag. dist. 31. a. 23. Durand. in 4. dist. 32. q. 1. n. 9.
Palud. ibi, q. 1. a. 3. n. 11. D. Antonin. p. 3. tit. 1. c.
10. §. 11. & alij plures.

¹⁷ Haec est venialis culpa. Quia actus coniugalis
ratione sui nullo peculiari iure prohibetur
in diebus festis quantumvis solemnibus. Est
multo minus in diebus ieiunij, ac supplicatio-
nibus. Quia actus coniugalis non impedit fieri
id quod in eis diebus agi praescribitur: Ergo
non est illicitus, quamvis in eis nonnihil ha-
beat indecentiae. Ita Coninch dist. 34. dub. 9.
Basil. libro 10. cap. 9. Scot. & Richard. in 4.
dist. 32. Hurtad. dist. 19. diff. 3. numer. 9.
Sanchez libr. 9. dist. 12. numer. 5. & multi
apud ipsum.

¹⁸ Non me fugit Innocentij sententia Cap.
Proposit. 82. ibi: Nam sic Paulus ad Corint.
scribit, dicens: Abstineat vos ad tempus, ut
expeditius vacetis orationi. Et hoc virque laici
cu praecipit. Vbi Pontifex manifeste dicit,
esse praecceptum. Attamen crediderim, solum
esse consilium. Quia praecceptum de colendis
festis, solas prohibet operationes serviles
externas, qualis non est debitum petere.
Nec finis praeccepti, nempe vt liberius vacetur
Deo sub praeccepto cadit, auctore D. Tho. 1.
2. quaest. 96. art. 1. ad 2. Item quia culpa
non est, vbi nullius praeccepti adest prohibi-
tio: quod hic contingit. Nam praecceptum
diuinum de colendis festis,
minimè intercedit debi-
ti coniugalis exa-
ctionem.
* *
* *

Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

DUBIVM XI.

An venialiter delinquit, qui debi-
tum exigit die, qua Eu-
charistiam est rece-
piturus?

¹⁹ Delinquit venialiter. Quia actus merito-
rius, & sublethali obligans arceat quando-
que ab altaris ministerio propter indecentiam,
vt si iudex homicidam suspendant: Ergo non
mirum, si actus licitus debitum exigendi, ac
meritorius obster propter indecentiam Eucharis-
tiae sumptioni. Et quia si culpa veniali admissa
ratione voluptatis intentae exigere debitum,
impedit sub veniali Eucharistiae sumptionem.
idem prorsus dicendum erit, quando culpa
nulla fuit in ea exactione, sed ad debitum finem
est relata. Quia culpa venialis non obstat, vt
patet. Et agatio autem mentis, & hebetudo ad
spiritualia eadem est in utroque concubitu: ab-
sorbet enim mentem nimia illius voluptas,
quocumque fine exerceatur. Sic Alenf. 4. p. q.
166. memb. 2. ad 3. Caiet. sum. v. Communio, c. 1. in
4. requis. Victor. sum. de matr. n. 278. Sotus in 4.
dist. 32. q. vii. a. 3. post 2. concl. Sa v. Debitum, si-
ne. Veracr. p. 3. spec. a. 17. concl. 1. Ludon. Lop. p. 1.
In irrac. c. 11. & alij plures.

²⁰ Nec venialiter delinquit. Quia pollutio in-
voluntaria, in qua reperitur sola culpa venialis,
tantum de consilio impedit Eucharistiae sum-
ptionem iuxta veriore sententiam: quam
vtraque defendit Conarub. Clem. si furiosus,
de homic. p. 3. n. 7. Ergo à fortiori solum consi-
lium erit post copulam coniugalem, quae actus
est licitus, ab Eucharistiae sumptione abstinere.
Ita Bassol. in 4. dist. 32. quaest. unic. art. 3.
Angel. verb. Eucharistia, 3. numer. 30. Victor.
sum. de Euchar. numer. 38. Capua part. 1. Decis.
libr. 2. cap. 83. numer. 9. Navar. sum. cap. 21.
num. 51. Philarc. de offic. Sacerd. tom. 1. p. 2. l. 3. c.
ultim. vbi dicit, de honestate sola debere absti-
nere.

²¹ Fateor, conuenientissimum esse post copulam
coniugalem, siue petendo, siue reddendo exer-
citam; ea die à communione abstinere, idque
consulendum, nisi iusta aliqua causa op-
positum suadere videatur. Assero tamen,
si debitum petitum sit recto fine, vt causa
prolis, nullam esse culpam, ad Eucharis-
tiam ea die accedere, sed solum esse consilium,
abstinere: suoque iudicio coniugem esse relin-
quendum, vt pro ratione impedimenti, aut spi-
ritualis affectus, quem in se sentit, aut accedat
aut abstineat. Imo idem existimo, vbi finis con-
cubitus non esset proles, nec voluptas: sed in-
continentiae periculum evitare. Quia ad sum-
mum est culpa venialis in fine, & cum volu-
ptas minime dominetur, sed continentiae, ser-
uandaque fidei matrimonialis amor, non
ita mens absorbetur, intenuiturque ra-
tio praeponderans, vel saltem adaequans,
& compensans. Denique asseruerim, exi-
gentem coniugale debitum ex nimia carnis
concupiscentia, & voluptatis capiendae gratia,
regulariter culpam venialem admittere, ad
Euchar.

Venialiter
delinquit.

Nō delinquit
venialiter.

Auctoritas eius
ea hoc reso-
lutio.

Eucharistiam ea die accedendo. Quia oritur magna distractio, mentisque hebetudo, deficiente bono præponderante, aut compensante. Attamen minime eximi coniugium à debiti reddendi obligatione, eo quod eo die Eucharistiam sit recepturus, patet. Quia obligatio hæc ex ipsa iustitiæ lege oritur, nec invenitur ius aliquod hunc casum excipiens.

DVBIVM XII.

An coniux reddens debitum, teneatur sub veniali, ea die à communione abstinere.

³²
Teneatur qui-
dom.

Teneatur quidem. Quia is accessus debitus, non minus mentem à spiritualibus avocat ipsamque absorbet, quam spontanea debiti petitio. Sic Caiet. *sum. verb. Matrimonium cap. ultim. Tabie. verb. Communicare quæst. 37. §. 43.* Victor. *sum. de matrimonio. num. 238.* generaliter enim, ac indistincte dicunt, esse venialem culpam, post concubitum vxoriorum communicare. In terminis Ledes. *2. part. 4. q. 66. a. 1. Manu. 10. §. sum. c. 65. n. 2.*

³³
Non tenetur.

Minime tenetur. Quia adest bonum satisfaciendi iustitiæ debito, quo voluptas illa coitus, & mentis euagatio inde orta præponderatur. Ita Sanchez *libr. 9. d. 13. num. 12.* ex D. Tho. D. Bonau. Palud. Gabri. D. Antonin. Rosel. Syluest. Suar. Barth. à Ledes. Alen. Alberto. Mag. Soto. Maior. Veracr. & alij.

³⁴
Hic habetur.

Existimo hæc Doctoribus adhærens, eum coniugem suo iudicio relinquendum (vt de petenti causa prolis proximo asserbam) imo à fortiori de coniuge reddente id affirmarim. Quia ille actum spontaneum, hic vero necessarium exercet.

DVBIVM XIII.

An casu, quo culpa venialis sit, post conjugalem copulam ad Eucharistiam acquiratur, viginti quatuor horarum spatium à copula esse transactum?

³⁵
Requiritur.

Requiritur quidem. Quia *Lenit. 15.* & *Denter. 23.* id tempus (in typum probabiliter) destinatur prostrationi polluti: eoque spatio elapso iam ea immunditia præsens moraliter non censetur. Sic de nocturna pollutione agentes Alen. *4. part. quæstion. 47. memb. 1. art. 1.* D. Tho. *in 4. dist. 9. quæst. unic. art. 4. quæstion. 2.* Alber. Mag. *dist. 22. art. ultim.* Angl. *1. part. de Euchar. quæst. 2. a. 5. concl. 3.* Turrecr. *cap. 1. num. 7. d. 6.*

³⁶
Non requiritur.

Non requiritur tantum spatium. Quia tantum desiderari moram, nulli solido fundamento innititur. Ita D. Antonin. *3. part. tit. 13. caput. 6. §. 10.* Angl. *verb. Euchar. 3. num. 29.* limitans, vbi copula non est mortalis. Adrian. *in 4. tract. de Euchar. Sotus dist. 12. quæstion. 1. art. 7.* Petr. de Ledes. *sum. tr. de Euchar. c. 13. concl. 1.* Non tamen inter hos convenit,

quanta debeat esse minor mora. Quidam putant, sufficere, vt copula non accidat intra eundem diem naturalem à media nocte incipientem. Alij explicant, quando pridie communionis copula coniugalis est habita. Alij tandem, quando nocte præcedenti exercita est copula coniugalis.

Existimo, haud posse certam præscribi moram. Quia cum mentis euagatio & hebetudo consurgens ex copula impedimenti illius suscipiendæ Eucharistiæ sit causa, alij autem tardius, alij citius, ea expulsa, se se colligant, ad pristinamque mentis tranquillitatem redeant: ea potius regula statuenda est, vt quando diu mentis illa euagatio perseverat, duret impedimentum, & indecentia: cessanteque illa, cesset.

DVBIVM XIV.

An post communionem, eadem die liceat debitum exigere.

Certum est, debiti redditionem in omni tempore licitam esse, & obligande petitione quæstio procedit. Culpa venialis est, eodem die quo quis Eucharistiam sumpsit, debitum exigere. Quia videtur indecens eadē non abstinere. Sic Angl. *v. Eucharistia 3. sine.* Vivald. *Cand. Sacram. p. de matr. n. 263.* Beja *sum. casu 8. & alij.*

Nulla est culpa. Quia nullibi invenitur huiusmodi prohibitio, nec apparet indecentia, quæ culpam constituere videatur. Ita Tabie. *verb. Communicare, quæstion. 37. §. 43.* Victor. *sum. de Euchar. n. 82.* Nauar. *sum. Hisp. c. 21. m. 51.* Sanch. *l. 9. d. 13. n. 17.*

Hoc verius existimo, quamvis sanum consilium sit, ob Eucharistiæ reuerentiam à licita ea actione abstinere.

DVBIVM XV.

An sine veniali piaculo coniux excommunicatus possit debitum exigere?

Minime potest. Quia *Cap. Quoniam multos 11. qu. 3.* Soli vxori concedit participationem cum viro excommunicato: & ex rationis paritate, quia correlatiua sunt, ad virum extendimus. Ac ipsi excommunicato nullum ibi privilegium conceditur. Ergo licet innocens coniux possit ab excommunicato debitum exigere, & excommunicatus reddere teneatur: non tamen ipse poterit in fauorem sui beneficio petendi vti. Sic Tabien. *verb. Excommunicatio 1. quæstion. 3. numero 17.* Vbi ait, excommunicatum teneri reddere, ac petere non esse mortale: vbi sentire videtur, esse culpam venialem.

Potest planè sine veniali culpa petere. Quia coniux non excommunicatus tenetur ad obsequia excommunicato præstanda sicut ante excommunicationem (vt ex materia de excommunicatione suppono) inter que primas tenet hoc, quod est proprium coniugum quatenus

quatenus coniuges sunt. Licet ergo excommu-
nicatus obsequium hoc sibi debitum exigeret. Ita
Vgoli. de excommunicat. 2. capit. 23. §. 6. num. 2.
Sanchez lib. 5. d. 14. num. 20. & alij apud ipsum
mon. 2.

Hoc mihi certum scienti ex c. Inter alia, de
sent. excommuni. seruos domino excommunicato
inferre teneri: unde licebit domino, ea petere
obsequia, alioquin id est seruorum ingenium,
vt ea nunquam præstent: Ergo licebit idem vi-
ro excommunicato: vel maxime, quod vxores
ingenuo quodam pudore nunquam petere au-
dent.

DVBIVM XVI.

An actus coniugalis in loco sacro licite exer-
ceatur, extra casum necessitatis: illum-
que reddat pollutum?

DVBIVM XVII.

An in casu necessitatis actum coniugalem
in loco sacro exercere, licitum sit?

⁴⁴ ^{Vicarius} ^{procurator} **L**oci circumstantia in duplici euentu po-
test coniugalem actum vitare: nempe dum
publice, id est, coram aliis, & dum sacro in loco
exercetur. Et quidem in publico loco petere,
aut reddere debitum, manifesta lethalis culpa
est, nemine dubitante. Quia aduersatur decen-
tia, ac honestati humanæ, & sic coeuntes essent
aspectantibus maxima ruinæ occasio. Imò tac-
tus inter coniuges aliis liciti, quando aliis as-
picientibus habentur. Quia ad venerem exci-
tant aspectantes. Qualitas autem culpæ pen-
sanda est ex tactus qualitate, & ad stantium fra-
gilitate: si enim tales essent tactus, vt adstantes
valde ad libidinem excitarentur, attenta eorum
fragilitate, esset culpa lethalis. Sæ v. Peccatum,
vers. Facere. Circa locum verò Sacrum quasi-
ficem, an culpa lethalis sit, extra necessitatem
coniugalem actum sacro in loco exercere?

⁴⁵ ^{Causa non est} ^{causa} Non est. Quia Cap. significasti, de adulter. & c.
& Cap. si motum de consecr. d. 1. quod est Hygi-
nij Pontificis, solius copulæ adulterinæ violan-
tis Ecclesiam fit mentio: & quamvis alij textus
generaliter de seminis effusione loquantur, pos-
sunt de illicita explicari Sic Glos. in c. Ecclesiis
de consecr. d. 1. Hugo, Laurent. & Gandulp. ibi.
Henric. in c. fin. de consecr. 1. n. 9. Basil. l. 10. c. 10.
Hurtad. d. 10. diffie. 4. n. 16.

⁴⁶ ^{Causa in causa} ^{est} Est quidem lethale piaculum, in loco sacro
matrimoniale actum exercere. Quia prohibi-
tus intuitu loci sacri, vt supponitur in Cap. uni.
de consecr. Eccle. in 6. & in Cap. fin. de consecr.
Quod limitant Doctores, vt tantum sit illicitus
quando non est necessarius, non verò cum ne-
cessarius est. Ita Sanch. l. 9. d. 15. n. 8. Suar. to. 1. de
Relig. l. 3. cap. 8. Coninch. d. 34. dub. 9. Palud. in 4.
dist. 18. q. 8. a. 4. D. Antonin. 3. p. tit. 1. c. 20. To-
let. l. 5. c. 8.

⁴⁷ ^{Primum eligo} ^{sententiam} Probabilis admodum hæc sententia, ego at-
tem mihi eligo primam. Quia actus coniugalis
in loco sacro, aut benedicto non est illicitus
iure naturali, nec diuino, vt patet; nec iure Ec-
clesiastico, quia nullibi prohibetur, nec prohi-
bitus supponitur. Nam si alieni, maxime in
Cap. fin. de consecr. Eccle. ubi dicitur: si Ecclesia
cuiuscumque fueris seminis, aut sanguinis effusio-
ne polluta & c. In eo autem non constat esse ser-
monem de effusione seminis coniugalis: ad veri-
tatem enim huiusce sententiæ sufficit effusio
E. scob. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

⁴⁸ ^{Nonnulli pre-} ^{mittunt} **S**uppono venialem culpam esse coniugalem
Sacrum extra necessitatem sacro in loco
exercere, quia licet nulla sit lege interdictus, vt
Dubio proximo resolui, aliquis proculdubio
indecentia est contra loci illius puritatem. Qua-
sierim verò, num sine huiusmodi indecentia pe-
riculo possit actus hic in casu necessitatis præ-
stari, nempe quando coniuges diu sunt sacro
in loco inclusi, nec patet aditus ad cameram il-
li adiacentem?

⁴⁹ ^{Non est licitum} Illicitus est, nec sine veniali saltem potest
exerceri. Quia nulla est præcisæ necessitas: nec
mirum est, si tunc coniuges ob loci reueren-
tiam à concubitu abstinere teneantur, cum ad
id ob diurnam absentiam persæpè coguntur.
Sic Palud. in 4. dist. 18. q. 8. art. 4. n. 20. D. Anto-
nin. 3. p. tit. 1. c. 20. §. 1. Caiet. sum. v. Matrimo-
nium, c. vlt. Armil. v. Debitum n. 6. Pisana num. 7.
Tabie. v. Matrimonium 3. q. 9. n. 10. Nauar. sum. c.
16. n. 32. & alij.

⁵⁰ ^{Licitum est} ^{omnino} Licitus proculdubio est, sine vilo potest exer-
ceri piaculo. Quia difficillimum est continere,
& valde probabili incontinentiæ periculo ex-
ponerentur coniuges voluntarias pollutiones
admittendo, nisi eis concubitus, liceret. Quare
non est credendum, Ecclesiam in hoc euentu
voluisse obligare ad abstinendum, ob aliqualem
illam loci sacri extrinsecam indecentiam: eo vel
maxime quod cætera Ecclesiæ præcepta in ca-
su magnæ necessitatis minime obligant. Ita Al-
bert. Magn. in 4. dist. 12. a. 11. ad 2. Richard. ibi,
a. 3. qu. 1. Scot. qu. vni. Maior. q. 1. argum. 2. & alij
quos refert, ac sequitur Sanch. lib. 9. d. 15. nu-
mer. 12.

⁵¹ ^{Idem assertum} Profecto licet necessitas coeundi non sit tunc
præcisæ, & absoluta, ac prorsus inextinguibilis: at
est necessitas humana attenta fragilitate, ac
moralis modo, quæ evitabilis valet vo-
citari, quod satis est, ad de-
obligandum.

DVBIVM XVIII.

An sicut actus coniugalitatis in loco sacro extra casum necessitatis sit aliquando licitus, & idem de impudicis cogitationibus, & tactibus dici possit?

52
Liciti non sunt.

Coniux, qui in loco sacro desiderat actum coniugali vacare extra Ecclesiam vel tactibus impudicis dat operam, proculdubio delinquit, ac si rem haberet cum vxore. Quia desideria: & tactus eiusdem cum copula sunt malitia. Sic Sylvest. v. Confessio 1. ques. 10. n. 11. asserens necessarium in desideriis explicandam esse in confessione loci circumstantiam. De tactibus Cordu. sum. q. 190. Ludou. Lop. 1. p. Instrucl. c. 33. Manu. 203. sum. c. 207. n. 1.

53
Liciti sunt.

Coniux in Ecclesia existens, qui desiderat actum coniugalem extra Ecclesiam exercendum, haud reus est sacrilegij grauis vel levis, illaque loci Sacri circumstantia aperienda necessarii non est in confessione. Idem dixerim de tactibus quantumcumque turpibus absque pollutionis periculo. Quia quod repugnat loci consecrationi, illumque polluit est seminis effusio: sed nec in desiderio, nec in tactu hac non exercitur in Ecclesia. Ergo nulla est ex parte loci circumstantia. Ita Sanch. libr. 9. d. 15. à num. 18. & apud eum multi.

54
Primum sententiam improbo.

Profecto primam sententiam falsam omnino reor, qui cogitationes, desideria, aspectus confabulationes, nutus, & tactus impudicos minime habere sacrilegij circumstantiam aperiendam in confessione certum puto, inter coniuges etiam extra casum necessitatis, si tunc praedictus actus non sit sacrilegus.

DVBIVM XIX.

An sit piaculum non naturali seruato tamen vase debito, ad vxorem accedere sine necessitate.

55
Nonnihil praemittitur.

Suppono in hoc solū non esse piaculum effundendi seminis extra vas naturale. Quia, num lethalis sit culpa hoc modo ad vxorem accedere?

56
Est lethale, nisi non naturale praeferat.

Est quidem. Quia insoliti modi naturae ordinis aduersantur, nec ita certa est proles, specialiter vero modo praepostero: quia cum natura hunc modū bestiis praescripserit, vir eum appetens, si simillimus efficitur alij modi cum repugnant seminis in vas foemineum receptioni, effusionique viri. Sic Praepos. Rubr. de sponsal. n. 13. Moral. sum. tr. de matrim. tit. de bonis matr. ad fin. Palud. in 4. dist. 31. q. 3. a. 2. n. 15. Abul. ad c. 5. Mat. q. 27. Vincent. in spec. mor. to. 3. l. 3. d. 2. p. 9. ad fin. Philiar. de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. l. 4. c. 19.

57
Minime est lethale.

Minimè est lethale piaculum. Quia semen non recipitur in foemineam matricem per infusionem, seu descensum, sed per attractionem, eo quod sit virtus naturalis in ea semen attrahens sicut in stomacho respectu cibi. Lege Aristotelem l. 2. de gener. animal. c. 4. Ergo nullus corporis situs in concubitu obstat generationi, ac

proinde culpam lethalem non constituit. Ita Albert. Mag. in 4. dist. 31. a. 2. 4. Supple. Gabr. ibi q. vni. a. 5. concl. 6. Caiet. 2. 2. q. 154. n. 1. Namar. sum. c. 16. n. 42. Sorus in 4. dist. 31. q. vni. a. 4. Armil. Vinald. Mariè. Alcoc. Ledes. 2. Palac. Rosel. & alij, quos refert, ac sequitur Sanch. l. 9. d. 16. n. 3.

Gravem venialem culpam solum esse crediderim hanc à naturali modo deuiatione, in crepandisque esse coniuges ita coeuntes. Genera. Audierit v. tim que asseruerim, nil eorum, quae coniuges in copula efficiunt, seruato legitimo vase, culpam venialem excedere. Quia generatio minime impeditur. Ceterum aliquando inuersio debiti sicut omnino vacabit à culpa, nempe dum sic vir non captandae voluptatis gratia accedit, sed alia qua iusta causa intercedente, ut quia dispositio corporis aliud non patitur ob viri pinguedinem vel propter suffocandi foetus periculum in praegnanter, vel alia simili causa honesta occurrente. D. Tho. in 4. dist. 31. fine, in exposit. lit. Caiet. sum. v. Matrimonium c. vit. Veracr. p. 1. spec. a. 15. concl. 1. & alij, & id immerito dixit sub conditione forte quasi dubitans Ledes. 2. p. 4. q. 51. art. 6. proposit. Rogas, num coniugi exigenti modo indebito, quoad situm, teneatur, aut licite possit alter reddere? Sequenti Dubio respondeo.

DVBIVM XX.

An petenti coniugi modo indebito quoad situm, alter teneatur, aut possit licite reddere?

Suppono quando sic concumbere esset lethale ob effusionem seminis extra vas periculum culpam esse lethalem etiam reddere. Quia talis congressus est prohibitus ob circumstantiam ipsi actui inhaerentem: est enim contra naturam, & perinde ac si vir peteret, ut vxor sibi ad pollutionem cooperaretur. Quare nullus timor, etiam mortis foeminam sic reddentem excusaret. Quando autem est solum venialis culpa in exigente, est difficultas.

Petenti coniugi modo indebito venialiter quoad situm, alter nec tenetur, nec licite potest nec licite reddere. Quia non petitur debitum modo debito, ac naturali. Sic Armil. verb. Debitum, numer. 7. Palac. in 4. dist. 32. d. 1. casu 10. Barth. à Ledes. de matrim. dub. 71. concl. 4. D. Antonin. fauet. 3. part. titul. 1. cap. 20. § 3. & 7. & Henric. l. 1. c. 16. n. 6.

Potest planè licite, imò tenetur reddere. Quia coniux reddere debet, quando exigitur solum venialem culpam admittit. Ratio est, quia cum actus ille reddendi non sit in se, & intrinsicè malus ob peccatum exigentis, potest ex causa iusta excusari à culpa illa veniali, qua ad summum affici debet propter cooperationem ad culpam exigentis venialem. At semper in redeunte adest causa iusta ad excusandam à culpa illa veniali ad quod non grauis causa desideratur: adest enim causa, ne petenti displiceat, vel discordiae vel leues inter coniuges excitentur. Ita Petri de Soto l. 6. de matr. fine. Martien. l. 1. recapitul. tit. 1. rubr. gl. in 1. 2. Caiet. 2. 2. q. 154. a. 1. circa salut. ad 4. Sanch. l. 9. d. 6. n. 6. & d. 16. n. 10.

Semper probabilius esse iudicavi, non solum posse

posse coningem, sed & teneri reddere, quando
coniux exigens solam venialem culpam admit-
tit, forte admodum adiudicans secundæ sen-
tentix fundamentum.

D V B I V M XXI.

*Ansit culpa lethalis, coniugalem actum in
vase innaturali inchoare.*

Suppono, vbi in vase innaturali copula cō-
iungitur, aut esse animum consummandū
manifestum esse Sodomiam lethalem, peccatu-
mque contra naturam. Quia aduersatur fini
naturali illius copulae, qui est prolis generatio.
Nec vxor ad similem copulam, sed ad solam
copulam intra vas legitimū vxor est. Quæstio
autem cit, num lethalis culpa semper sit, in na-
turale vas coniugem vlturpare?

Non semper mortalis culpa est, nempe quā-
dovir volens legitime vxori copulari, quo se
fe exciet, vel maioris voluptatis gratia capta-
da, copulam Sodomiticam, non consummandi
animo nisi intra vas legitimum, nec cum peri-
culo effusiois extra illud quod vas feruari, di-
citur, quoties extra illud semen non profundit-
ur contingit in presenti. Sic Naur. lib. 8.
constitut. de pœnit. & remis. consil. 7. dicens,
tantum reperitur peccatum tactus cuiusdam il-
liciti, nec teneri virum tactus Sodomie cir-
cumstantiis. Quare aperte solam venialem
culpam in eo actu dignoscit, Fauct Quand. in
4. dist. 11. q. 6. nic. prop. 3. vbi docet, omnem co-
itum libidinosum excusari inter coniuges, mo-
do extraordinariæ pollutionis periculum non
adfit.

im. Lethalis equidem culpa semper est. *Quia*
19. tactus ille nec ex se, nec extangentis intentione
 potest ad actum coniugalem referri: Eo
 quod medium inproportionatum, & alterius
 ordinis luxurie sit. Sicut esset inter solutos ha-
 bentes animam intra vas debitum consum-
 mandi, speciei distinctæ flagitium. Ita Doctissi-
 mi D. Theologi consulti à P. Thoma Sanchez
 quos memorat, & sequitur l.9.d.17.n.5.

Hishæreo abnegans, vas legitimum servari. Quando illegitimum vsurpatur ad alterius luxurie ordinem tendens, licet intra illud non sumatur. Porò cæteri coniugum tactus non sunt media improporcionata, nec alterius ordinis luxurie. Quare tactus (de quo sermo) non reputatur instar aliorum¹, qui ad summum culpæ veniales sunt.

DVBIVM XXII.

An sit leihalis culpa, quando data opera se-
minatio viriusque coniugis non est
simul.

L Ethalis culpa est. Quia cum ex semine m^aris & s^eminae vnum principium actuum generationis confurgat, vtrumque simul concurrere necessum est, ne generatio impediatur vt docent Galen. lib. 4. de vsu partium, c. 7. Petr. Mato leg. de semine, fol. 56. & Intermedice. Et Elicob. & Mend. Theol. Moral. Tom. II. p. II.

saltem ubi vir prius seminat, generationem
impediri tradit Auice. 3. l. de membr. gener. cap.
7. de sterilit. vers. Error autem accidens est. Vbi
Jacob. de Partib. & Gentilis de Fulgino. Item
Nicolaus Florent. sup. serm. 6. c. 13. Ergo est le-
thalis.

Non est culpa lethalis consulto à simula-
nea seminis profluxione, abstinere. Quia non
est necessarium ad generationem, & utrumque
coniungim simul seminare. Quare dum vir se-
men profudit, non tenetur femine effusionem
expectare: feminum namque semen nec est
necessarium, nec actiue ad generationem con-
currit, teste Galeno sibi contrario lib. 2. de sanis-
tuen. cap. 1. & lib. 2. de natural. facultat. cap. 3.
Aristot. lib. 1. de gener. animal. cap. 2. & lib. 2. c.
3. Aui. lib. 9. de animal. cap. 1. Albert. Mag. l. 1.
de animal. c. 2. vltim. Hugo Senen. sep. lib. Tegni
Galeni. c. 2. tex. 1. & Theologorum vniuersa
Schola (si Scoti leſtatores excipias (cum D.
Tho. 3. part. qu. 3. 1. a. 4. ad 1. Verum experimen-
to patet, feminas omnino inuitas, in balneis-
que semen virile recipientes concepiſſe: tunc
autem minimè ſeminant, alias veneream de-
lectationem non poſſent non ſentire. Ergo cū
abſque eo ſemine, nedom vbi non ſimul, ſed
poſt effunditur, generati ſequatur nullam
præceptum conſtringit ad pariter effunden-
dum. Ita Sanch. lib. 9. d. 17. num. 9. Henriq. li.
c. 16. mon. 7.

Perfecto sanum consilium est, vt curetur
vtrumque simul semen effundi: quare coni-
gi tardiori ad seminandum consulendum, vt
ante concubitum tactibus venerem exci-
tet, vt vel sic possit ipso in concubitu simul
semen effundere, Calet. monet 22. *ques. 5. 4. de*
11. dub. 5. Cui non acquiescerem, sed adit pol-
lutionis fortasse periculum: Certe licet mulie-
bre semen non sit ad generationem necessa-
rium, multum tamen confert ad facilius ge-
nerandum. Attamen non tenentur coniuges
conuenientiores, ac faciliorem generan-
di viam eligere: sed satis illis est, si genera-
tioni non obstitent. Eas denique est marito co-
pulam continuare vbi ipse semen effudit, do-
nec femina feminet. Quia hoc pertinet ad co-
pletam copulam vxorie conceptionem.

D V B I V M XIII.

*An abusus vxcris contra naturam, sit gra-
uior culpa, quam inter solutos habeat-
que, circumstantiis adultis necessario
confitendam.*

Leuior est culpa. Quia cum propria vxore
solum quoad modum delinquitur quoad
modum, cum soluta vero quoad modum & sub-
stantiam, cum inter solutos nulla detur in cor-
pus potestas. Et quia hic nulla adest adulterij
circumstantia. Patet ex adulterij definitione,
quam tradunt Gelasius, Papa. cap. Lex illa ad fin.
36. ques. 1. & D. Th. 2. 2. q. 154. art. 8. nempe
Adulterium est alieni thori violatio. In praesenti
autem: nil fit cum aliena coniuge, nec
thorus violatur alienus. An non adulterium
est contra bonum fidei matrimonij? Cer-
te accessus ad suam extra vas legitimum

matrimonij fidei non opponitur. Quod inde constat. Nam fides hæc duo includit: alterum ut coniuges sibi mutuo debitum reddant: alterum vero, ne alij commisceantur. At hic maritus non commiscetur feminae non suæ, nec debitum ab vxore legitimo modo exactum negat: ut suppono, quod si negaret, esset ex hoc capite iniustitia, non tamen adulterium. Allicij possunt ad hanc mentem D. Tho. in 4. dist. 31. quas. 1. art. 2. corp. Palud. ibi. quas. 1. art. 3. numer. 8. Sotus quæstion. vnic. art. 2. post concl. Esto autem esset specialis circumstantia necessarii confitenda: videtur, satis esse explicare accessum contra naturam cum coniugata in genere. Quia gravitas adulterij si adsit in tali accessu ad vxorem, iam explicatur, dum coniugatus fatetur, se ad coniugatam quandam accessisse, addendo, id factum viro illius consentiente, ne se reum iniustitiæ mendaciter efficiat.

71 *Gravior est culpa, & habet circumstantiam adulterij apertam in confessione.*
 Gravior est culpa abusus vxoris extra vas legitimum abusu simili inter solutos. Quia est adulterium tam ex parte viri, quam ex parte vxoris consentientis: vnde uterque tenetur circumstantiam utramque adulterij confiteri. Neuter namque coniux servat alteri suum corpus caste, quod ad fidei bonum pertinet: non enim est coniux ad illum actum, sed ad naturalem: ac consequenter talis actus perinde est ac cum alieno coniuge gestus. Nec satis est, fateri adulterium cum coniugata in genere, sed explicandum est, cum propria coniuge fuisse admissum. Quia si explicatur cum coniuge in genere, manifestatur iniustitia aduersus illius coniugem, cum tamen nulla sit. Ità Sanch. l. 9. 18. num. 3. & 4.

72 *Fateor primæ sententiæ fundamēta nō omnino esse inuálida. Secundā autē vñice verā reor. Quam ex D. Ambrosio, de Patriar. & habetur e. Nemo sibi 32. q. 4. confirmo. Nec hoc (inquit) solum est adulterium, cum aliena peccare coniuge: sed omne, quod non habet potestatem coniugij. Quod testimonium pro prima sententiā afferitur sed immerito. Afferit enim Doctor eximius omne id, ad quod potestas corporum per matrimonium concessa non extenditur, esse adulterium: talis autem est copula extra vas legitimum cum proprio coniuge. Profecto necessarium adulterij huiusce circumstantia in confessione aperienda. Nec sufficit fateri adulterium cum coniugata in genere addendo id cum mariti consensu factum. Quia oportet etiam explicare propriæ vxoris consensum, ne detegatur iniustitia falso aduersus illam. Quod si hic simul explicaretur, confiteretur coniux plura peccata, quam re vera admiserit: cum fateatur cooperationem consensui alieni viri, alienæque vxoris, & propriæ, cum tamen soli propriæ vxoris peccato cooperatus fuerit.*

DVBIVM XXIV.

An sit crimen lethale, virum ab inchoata copula desistere, an se variisque seminationem.

73 *Lethale est.*
 Lethale crimen est, si vir à copula desistat incepta ante seminis effusionem, cum va-

leat effundere, etiam si femina non seminat. Quia impeditur generatio, ad quam copula suapte natura ordinatur: frustrare autem copulam conjugalem suo fine obstando generationi, culpa lethalis est. Et quia tactus impudici inter coniuges animo non perueniendi ad copulam sunt mortales, nē dum claustra pudoris eo animo penetrare. Sic Sylui. verb. Debitum, q. 7. addens, animo à ratione oppositam sententiam deuiare. Graf. part. 1. decis. lib. 1. cap. 81. m. 16. Petr. Ledes. de matrim. qu. 46. art. 6. d. 1. concl. 4. Henric. lib. 11. cap. 5. num. 4. Temperant hic, Syluius, & Graffius, nisi ante seminis seminationem vir se retrahat non animo obstandi generationi, sed ex causa iusta, nempe ne saluti seminis effusio noceat.

Minimè est lethale piaculum, si nondum vxor semen effudit, nec se nec in ipsa aut marito periculum extra vas seminandi subit. Quia sic ab inchoata desistere copula in nullius cedit iniuriam. Et quia vas illa femine abique seminis profusione penetratio, reputatur instar partium verendarum tactus, qui inter coniuges, cessante pollutionis periculo, minimè sunt lethales, sed permitti. An non possunt optimè coniuges communi consensu copulæ ac generationi non vacare? Cur igitur eodem consensu non eis licebit, à copula incepta desistere, ubi nullius seminis sit dispendium? Ita Sanchez lib. 9. d. 29. num. 3. ex Palud. in 4. dist. 31. q. 3. art. 2. num. 15. D. Antonin. 3. part. tit. 1. cap. 20. §. 6. Caiet. 2. 2. qu. 15. art. 11. Rosel. 2. Debitum, numer. 11. Angel. ibi, numer. 27. Armil. 6. Tabien. verb. Luxuriosus quæstion. 6. num. 7. Sā verb. Debitum conjugale, ver. 2. Inchoatam copulam. Verac. part. 3. spec. art. 15. concl. 4.

Longè hoc verius existimo, imo crediderim mortale non effici, quamvis nullus alius finis adesset, quam impediendi generationem. Quia eam impedire, semine emisso, manifestè culpa mortalis est contra naturam, quæ ad solam generationem semen destinavit: at ubi seminis iactura non fit, nulla est lethalis piaculi ratio: non enim tenentur coniuges prolis generationi vacare, & illud ad illam impediendam, possunt communi placito à copula abstinere, ita ab incepta: neutrius semine emisso, resilire. Porro si causa iusta abesset, erit veniale. Addiderim verò frequenter esse mortale ratione periculi seminis in alterutro coniuge profundendi, quod in eo actu communiter inuenitur. Vnde coniuges à similibus actibus arcendi. Attamen si experti sint, id minimè subire periculum, nequaquam sunt damnandi.

DVBIVM XXV.

An lethale peccatum sit coniugem ab inchoata desistere copula, postquam alter seminauit.

76 *Non est lethale peccatum.*
 Vbi seminauit vxor, non est contra naturam, nec lethale piaculum, virum ante seminis

minis effusionem recedere, nisi vxor iure coniugij semen exigat: vel adsit in illa periculum pollutionis voluntarie consentiendi. (In priori enim casu esset mortale contra iustitiam, in posteriori vero contra charitatem. Quia sicut vir non tenetur vitare in se pollutionem involuntariam, sed tantum eam non procurare, ita non obligatur, ad involuntariam vxoris pollutionem, & dispendium seminis ipsius evitandum. Et quia femina seminante, non seminare virum in nullius cedit iniuriam. Non vxoris, ipsa enim consentit, vt suppono. Non prolis, quia non habet ius, vt generetur hic & nunc, nisi id ad naturae conseruationem esset necessarium, quod hic non contingit: Cui autem alij inferatur iniuria non constat: Ergo non est lethale. Sic quidam vir, quem doctum esse P. Sanchez affirmat lib. 9. d. 19. numer. 1.

77 Vbi seminauit vxor, vel ad id excitata sit, ita vt probabile seminandi periculum adsit, lethalius delinquit maritus data opera à copula cum deficiente ante proprii seminis effusionem. Quia est peccatum contra naturam, cum sit consummatus coitus ex parte feminae, ex quo nequit sequi generatio, atque adeo eius semen prodigitur, frustrato generationis fine, ad quod à natura est destinatum. Ita Caiet. 2.2. q. 154. artic. 1. circa solut. ad 4. Paludan D. Antonini. Armil. Tabien. Angel. Rosel. Veraci. Margar. Conf. S. quos citat, & sequitur Sanchez citat. num. 4. Henrici lib. 1. cap. 16. num. 7. Graf. part. 1. decis. lib. 2. cap. 82. num. 15.

78 Prima sententia vera omnino esset, vbi vir seminis effusioni, quantum est in se daret operam, nec posset tunc enim recessio illa à culpa vacare. Non crederem etiam mortale, sed solum veniale: si viro seminante, femina ante proprii seminis effusionem à complexu deficeret coniugali: vel data opera, non seminare niteretur. Quia cum eius semen ad generationem non desideretur iuxta probabiliorum sententiam, cessat prorsus ratio cogens ad damnandam de culpa lethali contra naturam repressionem seminis in viro, femina seminante. Id colligo ex Doctoribus relatis. Ea enim ratione probant, in viro esse culpam mortalem, quod impedit generantis finem, ad quem eius semen exigitur.

DVBIVM XXVI.

An liceat porcionibus aliove remedio abortum procurare, vbi aliud non suppetit medium, ad pregnantis salutem reuocandam, & probabiliter creditur, nondum factum esse animatum?

79 Minime licet. Quia multo magis à generatione distat semen, quam fetus iam ex semine conceptus, licet nondum animatus, atque tam illud, quam hic suapte natura ad perfectam hominis generationem ordinatur: sed semen effundere, generationis nativo fine frustratur, ita est intrinsicè malum, vt nullo

in euentu liceat: Ergo à fortiori id asserendum erit de procurata fetus expulsionem. Sic Nauarra lib. 2. de rebus. cap. 3. diff. 2. num. 132. alferens, hanc esse concordem omnium sententiam.

Licet omnino. Quia cum illud non sit verè homicidium, & fetus ille sit pars viscerum, nondum anima rationali informatus, non est cur conseruandus sit tanto vitæ maternæ discrimine imminente, eo vel maxime, quod matre pereunte, fetus minime animabitur. Ita Armil. verb. Abortus, num. 2. Nauar. sum. Lat. & clarus Hisp. cap. 25. num. 62. Cordub. sum. qu. 173. dicto 4. Henriquez lib. 1. cap. 16. numer. 8. Graf. part. 1. decis. lib. 1. cap. 83. num. 24. Palac. in 4. dist. 31. d. 2. S. a, verb. Homicidium, in i. Vega. rom. i. sum. cap. 5. casu 3. Sauch. lib. 9. d. 20. qu. 9.

Deceptus planè est Nauarra dicens, primam sententiam esse omnium concordem, cum contraria manifestè sit communis, nullumque Sanchez inuenerit dissentientem. Quare hanc firmiter teneo. Non tamen id admitto licere, ad vitandum vitæ periculum, quod ex partu femina sibi imminere sit experta, vel famæ, vitæve iacturam, quam probabiliter meruit, detecto crimine, si concipiat, fetusque in lucem prodeat, (vt contendit Nauarra.) Quia in his casibus fetus non est aggressor, periculumque non est presentaneum, sed distans, illique aliis quæstis coloribus, ac mediis adhibitis potest occurrì. In nostro verò fetus inuadit, & velut aggreditur, causaque est materni obitus: periculum quoque est presentaneum, ac medicorum iudicio alia via nequit evitari.

DVBIVM XXVII.

An quando probabiliter creditur, factum esse animatum, liceat, pregnantis vii medicamentis, & medico ea applicare cum abortus periculo quoties mater periclitatur, & hæc ad eius salutem sint necessaria?

Non licet. Quia si nullo bono fine honestari potest potionis sumptio, qua prolis conceptioni obstat: minus poterit honestari medicamenti sumptio, quo conceptus, & animatus fetus expellatur. Sic Ioan. de Neapoli. quodlib. 10. D. Antonin. 3. part. titul. 7. cap. 2. §. 2. Nauar. sum. cap. 25. num. 62. Covar. Clem. si furiosus, de homicid. 2. part. §. 3. num. 1. Aliqui (vt refert Corduba l. 1. q. 9. §. 8. dub. 3.) opinantur, nefas esse medico, aut obstetrici, ea applicare medicamina, ad abortum: licere autem pregnantibus vii. Quo ducantur fundamento prorsus ignoto.

Licet omnino. Quia potius ius habet mater, ad medicamentum saluiferum cum fetus morte, quam fetus cum morte matris: cum sine à matre, non è contra pendeat, præcipue cum matre vi morbi perempta, rarissimum sit, fetum in lucem edi. Et quia inuadente fera, matrem fugientem cum abortus periculo nemo damnabit. At non si proles iam nata materno

laete extremè indigeret, matri autem ad vitam tuendam opus esset vbera exsiccare, posset, non obstante foetus morte per accidens euentura, id efficere? Ita planè; magis enim suæ, quam foetus salutis consulere potest. Ita Cordub. *sum. question. 173. dist. 1. & 2. Navarra lib. 2. de res. cap. 3. diff. 2. Manu. tom. 1. sum. cap. 5. num. 1. Ludovic. Lopez part. 1. Instru. cap. 63. Vega. tom. 1. sum. cap. 5. casu 3. Henriquez lib. 11. cap. 16. num. 8. Sà. *sum. ver. Homicidium in princi. & alij, quos refert, & sequitur Sanch. 1.9. d. 20. num. 14.**

84
Hoc tenent,
explicio di-
stinctione re-
solutionem.

Hoc tenendum existimo, sed ad vberiore huius mentis intelligentiam, hac vtor distinctione. Sunt enim medicamenta quædam directè ad foetus occisionem tendentia, vt venenum, dilaceratio, percussio: alia autem per se, & directè ad morbos, prauosque humores expellendos, pristinaque salutem instaurandam destinata, vt venarum scissio, ventris purgationi pharmaca deseruientia. Prioris generis medicamina sumere, nefas lethale est. Quia directè innocentis neci cooperatur, quod intrinsecè est malum. Posterioris autem generis medicamentis vti, licitum est prægnanti, etiam cum probabili abortus, periculo, vbi omnino ad eius salutem desiderantur. Quia actiones humanæ speciem, bonitatem, ac malitiam ex eo quod per se est in operantis intentione, non autem ex effectu per accidens, ac præter intentionem subsecuto, accipiunt, teste D. Th. 2. 2. *quest. 64. artic. 7. corp.* Id enim, quod principaliter intenditur, attendendum est: At principalis intentio vsus huiusmodi medicamentorum, eorumque institutio, ac natua proprietates eo tendit, vt ad pristinam salutem mater restituatur: foetus autem mors, & abortus per accidens, & præter intentionem accidit: Licitus ergo est eorum vsus. Licet autem pro contraria, sententiam videam communiter referri quos Auctores expressim fallor, immerito eis tribuitur. Existimo enim eos loqui, quando abortus ipse medicinis ad id relatis procuratur.

DVBIUM XXVII.

An lethale peccatum sit tempore
menstrui uxoris, debitum
petere?

85
Lethale est
peccatum.

Questio procedit, vbi menstrui est naturale, quod quibusdam feminis tertio quoque mense accidit, communiter autem mensibus singulis, & nonnullis frequentius. Culpa itaque lethalis est, eo tempore debitum exigere. Quia cum principalis finis, quem matrimonij institutio spectat, bonum prolis sit, quicunque matrimonij vsus illud impediens, est illicitus, qualis est tempore menstrui. Certè ideo fornicatio est intrinsecè, & lethaliter mala, quod sit in damnum prolis educationis: ergo à fortiori concubitus tempore menstrui eadem malitia afficietur, qui damnum proli in se ipsa infert: cum esse prolis bonæ educationi præponderet. Nonne nefas esset, cum notabili

damno proprio debitum exigere, vbi morbus ille temporalis est? Quis dubitet? Ergo nefas erit ad uxorem menstruatam accedere cum notabili prolis iactura: proximum enim sicut nosmetipsos, & maxime filios diligere lex diuina præscribit. Sic Alenf. *part. 2. question. 166. memb. 2. D. Bonau. in 4. dist. 12. in expos. lit. n. 7. & a. 1. qu. 1. Scot. ibi, qu. vnic. Argent. qu. vnic. artic. 1. Petr. de Soto 1. de inst. sacer. lect. 10. Hugo in cap. 5. Leu. & alij ex Theologis, & Iurisperitis. D. Thom. in 4. dist. 32. qu. vnic. artic. 1. question. 2. & Richard. ibi, artic. 4. question. 1. edocent, culpam esse, petere: qualis verò culpa sit, venialisne an lethalis, non exprimunt.*

Haud lethalis est culpa, sed venialis solum, menstrui tempore debitum exigere. Quia tale fundamentum, asserentium esse lethalem, est prolis damnum inde consurgens: id autem minimè probat, culpam esse mortalem, tum quia est incertissimum, non enim certum est, fore, vt tunc vxor concipiat, imò oppositum est certius: fluxus enim menstrui valde obstat retentioni seminis in matrice, vbi conceptio gerenda est: quare teste Arist. 1. 1. *de generat. animal. cap. 19.* rara est eo tempore conceptio: tum etiam quia cum proli melius sit esse cum tali morbo, quam non esse, & si tunc is coitus non haberetur, forsitan postea non generaretur, aut non esset eadem, (quia cum non entibus nulla est vnitas) conueniens generationis fini. Addo, aliquam esse incontinentiam tempus generationi aptius non expectare. Ita Paludan. in 4. dist. 31. *quest. 3. artic. 2. num. 12. D. Antonin. 3. part. tit. 1. cap. 20. §. 5. Abul. ad cap. 5. Mat. question. 154. artic. 1. Armil. verb. Matrimonium, num. 68. Victor. sum. de matrimon. numer. 276. Sotus in 4. dist. 32. quest. vnic. artic. 2. ad 2. Ledes. 2. part. 4. question. 66. artic. 1. Henriquez lib. 11. cap. 15. num. 7. Sà. verb. Debitum, vers. Tempore menstrui. Sanchez libr. 9. dist. 21. numer. 7. & alij plures.*

Ego quidem reor, ex se, & in plurimum, culpam esse venialem, debitum eo tempore exigere. Nec duco ad id ratione damni prolis, eius enim incertitudo, & raritas, experientia magistra, cōprobatur: innumeri enim tempore menstrui coeunt, & rarissime hæc damna in prole perspicimus. At ratio peccati venialis est turpitudine, ac indecentia in huiusmodi vitam. Quare si aliqua ratio sit huic turpitudini præponderans, & actum honestans, prorsus vacare à culpa crediderim: nempe si ad vitandum in se vel in alio fornicationem, vel ne rixe inter coniuges excitentur, vel alia similia. Assero denique, nullo in euentu esse culpam lethalem tempore menstrui debitum exigere, quamuis coniuges credant fore, vt mōstrum gignatur. Quia adhuc verificatur, melius esse proli, ita esse: quare de damno sibi illato conqueri non potest.

DVBIUM

DVBIVM XXVIII.

An si culpa tempore menstrui reddere debitum?

⁸⁸ ^{Culpa est} Culpa est mortalis quidem tempore menstrui reddere. Quia est mortale petere ratione damni prolis: ergo & reddere: nam prolis damnum utrique coniux vitare tenetur? Sic Scot. in 4. dist. 32. quest. viii. Angel. Rosel. Angl. quos citat Sanchez lib. 9. dist. 21. num. 2. Alij aliterunt, culpam esse, reddere, subterfugent autem, mortalis ne, an venialis sit. Ita quidam antiquiores, ut refert D. Thom. in 4. dist. 32. q. unic. art. 2. quest. iunc. 3.

⁸⁹ ^{Culpa non est} Culpa non est, debitum reddere tempore menstrui: si alter admonitus desistere nolit à petitione. Quia eo tempore petere virum, ad summum est culpa venialis: sed ubi sola venialis adest culpa in exactione, non solum alter coniux potest licite reddere, sed tenetur, de quo dubio sequenti. Ita Caiet. sum. verb. Matrimonium, cap. ult. in D. Antonin. 3. part. titul. 1. cap. 20. §. 1. Maior. in 4. dist. 32. quest. 2. argument. 4. contra 3. concl. Medi. sum. 1. 1. c. 16. §. 13. Ludov. Lopez part. 1. Instr. cap. 84. Sanchez lib. 9. d. 21. num. 15.

⁹⁰ ^{Prima sententia} Prima sententia minimè esse probabilem iudico, qui asserui vel in exigente ad summum culpam esse venialem. Licet autem coniugem reddere, quis non videat, si illud ipsum reddere coniugi exigenti ratio est, qua actus honestatus, ab omniq. liber redditur indecentia.

DVBIVM XXIX.

An coniux tempore menstrui teneatur exigenti debitum reddere?

⁹¹ ^{Potest licite} Potest licite, (ut vidimus,) sed non tenetur, nisi sentiat exigenti periculum incontinentie imminere. Quia non tenetur obtemperare coniugi haud iuste postulanti. Sic Almain. in 4. dist. 32. quest. unic. ad fin. Ioan. de Friburgo sum. lib. 4. titul. 2. quest. 46. Viguier. l. instrum. cap. 16. §. 7. versio. 10. Henriquez lib. 11. cap. 15. non. 7.

⁹² ^{Non tantum potest} Non tantum potest licite, sed & tenetur reddere. Quia si exigere, quod omnino voluntarium est, vacat culpa, ubi iusta causa inducit, (ut ostendimus) cur non & reddere, ad quod lex iustitiae obligat: quæ enim iustior causa excogitari potest, quam propria obligationi satisfaciendi. At cum reddere liceat, tenebitur utique: quia nulla iusta causa ab eo se onere eximendi subest. Et quia coniux tenetur ex iustitia debitum reddere: nec videtur sufficiens excusandi ratio damnum prolis, quod vel nullum, vel rarissimum, incertissimumque est. Ita D. Thom. in 4. dist. 32. quest. unic. artic. 2. quest. iunc. 3. Paluda. ibi. quest. 1. artic. 3. numer. 13. Sotus qu. unic. artic. 2. ad 2. Carthu. qu. 1. c. in cap. 15. Lenit.

quest. 2. Sylui. verb. Debitum, quest. 6. Ledef. 2. part. 4. quest. 66. artic. 5. Barthol. à Ledef. Mann. & Bert. à Ledef. quos citat, & sequitur Sanchez. ubi sup. num. 15.

⁹³ ^{Hæc mihi ardet} Hæc mihi ardet sententia. Nec crediderim, necessariam esse illam, quam D. Thom. & alij Doctores asserunt ad monitionem, nempe teneri coniugem petenti alteri debitum reddere, ubi vir admonitus non respicit, innuentes utique debere coniugem huiusmodi præmittere monitionem. Certè minimè admiserim, esse in præcepto. Durum enim videtur, non existente damno prolis, ob quandam indecentiam venialem, quam ad summum vir admittit exigens, in eas vxorem angustias redigere, ut effingere debeat occasiones, quo se eximareo vel maxime, quod sæpè viri intelligent, ex odio procedere, aut saltem ex amoris defectu. Exciperem tamen casum, qui moraliter est impossibilis, nimirum, si coniuges probabiliter existimarent, monstrum ex eo concubitu gignendum; quamvis enim vir non peccet mortaliter exigens, ac proinde vxor reddere possit, non existimo ad id illam hoc in casu teneri. Quia detrimentum magnum vxoris esset, filium tanto affectum morbo habere.

DVBIVM XXX.

An peccatum sit actu coniugali utri pragnationis tempore?

⁹⁴ ^{Præmitto} Præmitto, si tempore pragnationis sit verisimile abortus periculum, utendo actu coniugali, manifestam esse lethalem culpam, petere, aut reddere. Quia talis concubitus bono prolis aduersatur, quod maxime coniugalis usus spectat: atque ita suo fine frustratur, innocenque foetus perimitur. De tempore igitur, quo huiusmodi non adest periculum questio procedit. Videbitur alicui peccatum esse mortale. Quia talis concubitus videtur contra naturam, frustratur enim semen illud generationis fine, cum mulier, quæ grauida est, concipere nequeat. Attamen omnes conveniunt Doctores, minimè esse lethalem culpam etiam exigere tunc debitum. Quia nulla inuenitur prohibitio, & quia matrimonium non solum est institutum in officium naturæ, sed etiam in concupiscentiæ remedium. Quæserim igitur, utrum sit venialis culpa tunc exigere, aut reddere?

⁹⁵ ^{Venialis est culpa} Venialis culpa est. Quia D. August. de bono coniug. cap. 6. tom. 6. inter excessus hunc computat. Sunt (inquit) adeo incontinentes, ut coniugibus, nec grauidis parcant. Et D. Isidor. lib. 2. de sum. bono, cap. 39. & refertur cap. Non solum 32. quest. 7. coeuntes carpit, quasi pecoribus deteriores sint, quæ ubi conceperint, ultra maribus sui copiam non indulgent. Et Tiraquel. lib. 15. concub. num. 141. ex Hippocratis, & aliorum Medicorum sententia probat non parum esse abortus periculum, si ad mulierem, quæ recens concepit, vir accedat. Ergo venialis talis erit coniugalis hoc tempore copula. Sic D. Th. Albert. Mag. Richard. Hentic. Rosel. Angles, & alij citati à P. Sancio lib. 9. d. 22. num. 3. dum disputantes de culpæ huius qualitate dixerunt, eam

OBAR
Mort
III. IV
IV

eam non esse mortalem, quasi venialem esse supponentes. Expresse Alenf. 2. part. quest. 166. memb. 2. ad 3. Paludan. in 4. dist. 3. 2. question. 1. artic. 3. numer. 12. D. Antonin. 3. part. tit. 1. cap. 20. §. 4. Gerson. part. 2. in comp. Theol. tractat. de matrim. alphab. 27. litter. P. Petr. de Soto lect. 16. de matrim. Sotus in 4. dist. 3. 1. qu. unic. artic. 3.

⁹⁶ *Non est culpa venialis.* Nulla culpa est reddere tempore prægnationis debitum. Quia reddendi obligatio lege iustitiæ præscripta ab incontinentia veniali excusat, si quæ tunc esset in ea debiti exactione voluntaria. Imò tenetur coniux reddere; nulla enim est iusta excusatio. Nam licet exigens venialiter delinqueret, quoties sola est venialis culpa in exigente, tenetur alter reddere coniux. Ita Alenf. 2. part. quest. 166. memb. 3. Richard. Astenf. Henrie D. Antonin. Rosel. Angel. Turrec. Gaëta, quos refert, & sequitur Sanchez *vbi supra*. Nulla etiam in exactione culpa invenitur. Quia nulla prohibitio adest, & ubi necessitas non cogit, culpas multiplicare non oportet. Ita Abulen. ad cap. 5. Mat. quest. 243. Supplem. Gabri. in 4. dist. 3. 2. qu. unic. artic. 2. Veracruz 3. part. spec. artic. 17. concl. 3. Henriquez libr. 11. cap. 15. numer. 7. Palac. in 4. dist. 32. quest. 1. Sanchez citatus numero 5. & 6.

⁹⁷ *Nulla adest culpa reor.* Ego quidem existimo, absque dubio, nullam adeste in reddendo culpam: & probabilis reor, nec in ea debiti exactione vllum piaculum inveniri. Quia aliàs matrimonium laqueum iniiceret: cum enim magna temporis matrimonij parte vxor gravis sit, vel abstinendum esset coniugibus ferè semper à debiti exactione, vel innumera essent venialia admittenda.

DVBIVM XXXI.

An sit veniale ad uxorem accedere eo tempore, quo post partum eius immunditia persistit?

⁹⁸ *Venialis culpa est.* Veniale est. Quia abnegari non potest, quandam eo in actu interesse indecentiæ, necnon nimie libidinis documentum coniugis, cui huiusmodi coitus naturalem non impertit horrorem. Sic Paludan. in 4. dist. 3. 2. qu. 1. artic. 3. numer. 12. Tabie. verb. Matrimonium 3. quest. 7. §. 8. Monald. sum. tractat. de matrim. tit. de effect. matrimon. Et cum hac moderatione, si recenter scemina enixa sit, Sotus in 4. dist. 32. qu. unic. art. 2. Ludou. Lop. p. 1. Instrucl. c. 83. & alij.

⁹⁹ *Non est culpa venialis.* Veniale non est. Quia nulla prohibitio reperitur, & ubi necessitas non cogit, non expedit culpas multiplicare. Ita Richard. in 4. dist. 32. artic. 4. quest. 1. Palac. ibi, d. 1. Astenf. sum. part. 2. lib. 8. tit. 10. artic. 4. qu. ultim. Angel. ver. Debitum, numer. 34. Rosel. ibi, numer. 9. Henriquez libr. 11. cap. 15. numer. 7. Sanchez. lib. 9. d. 22. numer. 11. Coninch. d. 34. numer. 78. Hurtad. d. 10. diff. 3. numer. 13.

¹⁰⁰ *Idem assero.* In eo actu tunc habito nullam inesse inordinationem credo. Vnde miror, aliquos asseruisse esse culpam lethalem, tunc debitum exigere, nec esse reddendum, cessante incontinentiæ

periculo. Illud enim testimonium D. Gregorij resp. 10. ad August. ibi: Et nisi purgationis tempus prius transierit, viris suis non debent admisceri, ad consilium pertinere non dubito.

DVBIVM XXXII.

An amenti perfectio nullis gaudenti intermissionibus teneatur, sane mentis coniux debitum reddere?

¹⁰¹ *Certa quædam suppon.* Certum est, licitum esse coniugij vsum, ubi vel utrque vel alter coniux non omnino est mente destitutus, sed est fatuus, ac instar pueri rationis vsum habens, quos vulgò *Tontos* vocitamus: tenerique alterum alteri debitum reddere. Quia re vera vsum rationis libertateque fruitur, & capax est meriti, ac peccati. Certum deinde est, si coniuges non omnino amentes sint, sed in vna, vel altera re, cum tamen circa matrimonium, & alia sint sui compotes, & licitum esse eis coniugij vsum, & reddere invicem teneri. Difficultas autem est, ubi amentia est totalis, & perfecta, nullisque gaudent intermissionibus.

Tenetur coniux mentis compos amenti exigenti reddere, nisi probabiliter timeat notabile propriæ personæ damnum. Quia amentis retinet corporis alterius coniugis dominium, adæque matrimonij finis, cum ex eo concubitus possit acque proles generari, ac si utrque coniux sanus esset. Sic Angl. verb. Debitum, p. 7. Sylvest. ibi, quest. 1. Nardus, sum. cap. 16. numer. 27. Le del. 2. part. 4. quest. 60. artic. 3. Cordub. lib. 3. qu. 8. Veracruz. part. 2. specul. art. 41. §. penultim. Palac. in 4. dist. 32. dist. 1. casu 12. Abbas cap. 2. numer. 3. Graff. part. 1. decis. lib. 2. cap. 83. numer. 4.

¹⁰³ *Nisi teneatur.* Coniux sanus per se, & ex natura rei non tenetur, debitum amenti perfecto reddere, quamvis nullum abortus, aut coniugis periculum sublit. Quia illa debiti petitio non est actus humanus atque perinde est: ac si vir infomnis peteret, cui non teneri uxorem annuere, quis dubitet? Ita Victor. sum. de matrim. numer. 287. Sotus in 4. dist. 34. qu. unic. art. 4. Ludovic. Lopez p. 1. Instr. cap. 82. Sæ verb. Debitum coniug. vers. Coniugi amenti. Vega part. 1. sum. cap. 78. casu 12. Richard. Supplem. Gabriel. Astenf. Nicola. de Orbellis, & Barthol. à Ledef. quos citat, & sequitur Sanchez. l. 9. d. 23. numer. 10.

¹⁰⁴ *Enimvero sum meum.* Hanc sententiam longè probabiliorem puto, quæ quidem notanter illam appositum particulam, *Per se, & ex natura rei, non teneri*. Quia si adestet periculum, in coniuge furioso, negato sibi debito, accessus ad aliam, vel effusionis feminis: tenetur per accidens ratione cauendi hoc periculum: coniux reddere sanus. Hinc infero, quid de coniuge ebrio, ac penitus rationis vsum privato sit dicendum. Non enim tenetur per se, & ex natura rei coniux sui compos ei debitum reddere. Quia actu libero, ac humano non petit, sicut, & amentis. Lege Sotum, ac Ludovic. Lopez citatos.

DVBIVM

D V B I V M XXXIII.

An sanus coniux cum propria infectio-
nis periculo teneatur, debi-
tum reddere leproso
coningi?

Scio, neutrum coniugem teneri debitum reddere cum graui propriæ salutis detrimento. Quia rectus, & naturalis matrimonij usus sequitur rectam naturæ ordinem, in cuius officium est institutum: rectus autem naturæ ordo postulat proprii individui incolumitatem potius consuli, quam prolis generationi. Scio etiam, illicitum esse vni, ac alteri coniugij reddere cum notabili salutis detrimento. Quia vite dominium minimè habent, vnde moderatam curam illius tuendæ gerere obligantur, nec illam graui discriminis expone, vbi videntur causa non cogit. Hinc infero, vbi alteri coniugij constaret, debiti redditionem esse in graui salutis exigentis dispendium, in minimè reddere teneri. Sicut nemo tenetur gladium domino petenti tradere, si illo sese perimere velit. Illo peccaret lethaliter, tunc reddendo, nisi iusta aliqua causa, aut inaduententia excusaret. Causa iusta reddendi esset, si subesset graue incontinentiæ periculum in coniuge exigente: tunc enim tenetur alter reddere etiam cum notabili suæ salutis corporeæ detrimento. Quia ordo charitatis petit, vt hæc salutis spiritualis postponatur. Quamuis autem in genere conueniant omnes coniugum liberum esse à debiti redditione, vbi graue damnum probabiliter sibi timet, at in casu lepræ dissentiant propter cap. 2. de coniuge lepro. decidens coniugij leproso esse reddendum. Quæsierim ergo, num sanus coniux leproso debitum reddere teneatur?

Tenetur quidem. Quia testis illius *Cap. id*
quod si quis abluat deciderit ibi: Quod si virum, sive uxorem.
leprosum fieri congeneri, & infirmus a sano car-
mali debium exigit, generis precepto Apostoli,
quod exigitur, est solvendum : cui precepto in hoc
casu nulla exceptio invenitur. Et quidem in-
 fectionis periculum ex conjunctione momenta-
 nea ad oporuit, qualis ex cohabitatione diuti-
 na posset oriri. Sic D. Thom. in 4. dist. 32. q. vni.
 artic. 1 ad 4. D. Bonavent. ibi, artic. 2. quest. 1.
 num. 19. Richard. artic. 4. qu. 2. Carthus. qu. 1.
 Vigerid. instit. cap. 16. §. 7. ver. 10. Mayron.
 in 4. dist. 32. q. vni. & alij. Imo etiam ad in-
 fectionis periculum, tenetur sanus leproso red-
 dere. Quia sepe ad hoc per matrimonij contra-
 ctum obligavit, Sic Sotus in 4. dist. 32. q. vnic.
 Balobii, qu. vnic. artic. 3. Guillelm. Borilong.
 quest. vnic. artic. 2. post 1. conclus. casu 3. in so-
 lut. ad 1.

107
De tractor. Minime tenetur, ubi medicorum iudicio
notabilis infectionis periculum sano ex debiti
redemptione immineret. Quia cum tunc non vr-
geat extrema propagandæ, aut conferendæ
speciei, necessitas, sola invenitur in ea debiti
redemptione obligatio iustitiæ particularis spe-
dantis priuatum coniugis petentis commo-
dam, quæ cum grani redditoris momento

minimè ligat, nè ordinate charitatis legi ad-
uerſetur. Ita Sanchez lib. 9. d. 24. numero. 17. Du-
rand. in 4. diſt. 32. question. 1. num. 8. Paludan.
question. Particul. 2. numero 7. Almain. quest. vnic.
Quand. quest. vnic. poſt. 2. propoſit. Barthol. de Le-
de. d. 4. b. 7. de matrim. concl. 1. Manu. tom. 1.
ſum. cap. 24. numero. 2. Sa ver. Debitum coniug.
verſ. Excusât in reddendo. Henriquez libr. 11.
capite 15. numero 7. Nauarra ſum. cap. 16.
num. 25.

Hic omnino hæreo sententiæ existimans
textum pro prima parte citatum, intelli-
gendum esse, ubi ea redditio in reddendis dam-
num notabile non cedit. **Quod Doctores,** qui
esse sectantur, ingenue profitentur, dum eam
reddunt rationem; nempe, quia ex tam brevi
coniunctione non imminet infectionis peri-
culum. Aliter tamen, si ex frequenti coitu ti-
meatur infectio, non autem ex uno, vel altero,
teneri coniugem, semel, vel iterum reddere,
non autem frequenter. Quia tota ratio cessa-
tionis præcepti reddendi est infectionis timor:
ac proinde tandiù cessabit, quandiù talis timor
adfuerit. Monerim denique, certius infectio-
nis periculum imminere viro accedenti ad femi-
nam lepra, aliòve morbo contagioso infe-
ctam, quam mulieri sanæ ad virum infe-
ctum accedenti. Rationem reddit Sanchez
num. 19.

DUBIVM XXXIV.

An coniux possit, & teneatur, dum sanus est, reddere debitum coniugi leproso, quando etsi non adsit proprie infectionis periculum, proles probabiliter sit necitura leprosa?

Nec tenetur, nec potest reddere. Quia lex
iustitiæ charitatique prohibet, damnum
aliis inferri maxime filiis. Sic Medina Cod. de
resist. qu. 19. s. ultim. Palac. in 4. dist. 32. dist. 1.
ad fin.

Potest, imò tenetur. Quia tantum abest, ut
proli irrogetur iniuria, quin potius maximo
beneficio afficiatur: conlequitur enim vitam
ex eo concubitu, ac melius illi esse leprosum
existere, quam omnino non esse. Ita D. Thom.
4. diff. 32. qu. vnic. artic. 1. ad 4. Bonavent.
ibi, artic. 2. question. 1. num. 11: in solut. ad 2.
Scot. qu. vnic. sine corp. Richard. artic. 4. diff. 2.
Durand. question. 2. numer. 10. in solut. ad 1. Palu-
dan. question. 1. artic. 2. numer. 6. Sotus qu. vnic.
artic. 1. ad 2. Rosel. verb. Leprosus, numer. 2.
Sylvest. verb. Debitum, quest. 1. Viguier. l. insit.
cap. 16. §. 7. versic. 10. Sanchez libr. 19. diff. 24.
num. 25.

Aliquando putabam primam sententiam inde valide vrgere. Quia magis licet quicquam propriis, quam alienis cedere detrimentis: at non tenetur coniux reddere cum proprio detrimento: ergo efficacius cum alieno non tenetur, imò nec poterit. At iam nullam vim fundamento inesse comperio. Nam coniugi factio simpliciter nocet debitum cum notabili salutis detrimento reddere: cum enim habeat iam esse naturale, non potest non male se habere.

100
Huic herbo
lacito.

110
 1015
 1114

III
Huius sectae
entis.

si contagione inficiaturat proli non simpliciter nocet, sed melius est illi, ut secunda sententia ostendit, quam idè longè probabiliorem esse reor.

sum proles ap. d. sanum debet esse, quo à contagione evadat incolumis.

DVBIUM XXXV.

An coniux sanus teneatur, cum leproso habitare?

112
Tenetur pla-
nd.

Tenetur coniux sanus cum coniuge leproso in eadem domo, & in eodem lecto cohabitare, licet reddere ei debitum non teneatur, (de quo suprà.) Quia per contractum matrimonij obligant se coniuges ad cohabitandum, cap. 2. de coniug. lepro. dicitur, *Quoniam nemini licet, excepta causa fornicationis uxorem dimittere, constat, quod siue mulier lepra percussa fuerit, seu alia gravi infirmitate detenta, non est à viro propterea separanda, aut etiam dimittenda.* Certè hæc proxima verba, *Non est à viro separanda*, accipienda planè videntur esse de cohabitatione. Præceptum autem continere, & non consilium, apertè probant verba mox apposita: *Quod si mandatum tuum servare contempserint, vinculo excommunicationis stringas.* Sic Goffred. sum. tit. de coniug. lepro. num. 1. Monald. sum. tract. de matrimon. tit. de coniug. leproso. in fine, & alij.

113
Non tenetur.

Non tenetur. Quia ex assidua cohabitatione vel in lecto, vel in domo grave infectionis periculum sano coniugi imminet. Ità D. Thom. Bonavent. Carthus. Richard. Scot. Maior. Sotus, Petr. de Soto, Ledes. Henriquez, & alij, quos citat Sanchez libr. 9. dist. 24. num. 27. Pauci vero ex his Doctoribus explicant, an intelligant de cohabitatione in eadem domo, an in eodem lecto. Vtrumque autem complectuntur Hostiens. Astenf. Innoc. Rosel. Angel. Sylvest. Vincent. apud eundem Sancium ubi suprà, asserentes, nec teneri in eodem lecto, nec in domo eadem commorari.

114
Auctoritas
expositio.

Ego quidem existimo, attendendum esse, nùm ex cohabitatione, aut in lecto, aut in domo imminet probabile notabilis infectionis periculum, necne: & illo imminenti, non teneri, secus si non imminet: uti asserui circa debiti redditionem. Porro cum ex cohabitatione in eodem lecto, frequentius sequatur id periculum, existimarim, nunquam teneri coniugem sanum cum leproso in eodem lecto cohabitare. Circa cohabitationem autem in eadem domo, medici consulantur, qui attenta complexione, ac lepræ specie, aliisque circumstantiis, de infectionis periculo indicabunt, ut inde obligatio, aut deobligatio cohabitationis peti valeat. Mecum Durand. in 4. dist. 32. question. 1. num. 8. Paludan. question. 1. artic. 2. numer. 7. Sà verb. *Debitum coniug. vers. excusat à reddendo.* Sylvest. verb. *Debitum, quest. 1.* Monuerim verò, ubi sanus non tenetur eadem in domo cum leproso habitare, teneri propè illam esse. Quia ratione lepræ, quamvis sanus à cohabitatione, ratione periculi absoluitur, ab aliis tamen obsequiis coniugi leproso exhibendis minimè absoluitur. Denique quando coniuges seorsum habitant propter morbum alterius contagio-

DVBIUM XXXVI.

An quando cognatio spiritualis siue ab uno siue ab utroque coniuge contrahitur culpabiliter, seu baptizando, seu tenendo, nocens impediatur à debito exigendò?

Profectò quando Baptismus fit absque culpa, vel qua fit ignoranter inuincibiliter, vel quia fit in casu necessitatis, cum scilicet necessitas urget, & non est alius, qui id gerere valeat: tunc cognatio spiritualis ex eo proveniens nullatenus actum impedit coniugalem. Quando autem fit culpabiliter ab uno coniuge, innocens coniux à iure petendi non impeditur, nocensque reddere tenetur. Quæserim itaque nùm nocens possit petere, an culpabili illo actu impediatur?

Impeditur quidem. Quia apertè hoc deducitur ex can. 1. & 2. 30. question. 1. Et can. Nosse 30. question. 1. dicitur coniuges non esse separandos; si lenatio de sacro fonte, non fuerit facta utriusque consensu: ergo si utriusque consensu fiat separandi sunt, & non ad aliud, nisi ut neuter petat; & etiam si unus tantum consensu fiat, ille priuatur iure petendi. Et can. Ad limina, 30. question. 1. dicitur, cum qui filium in necessitate baptizauerat, non esse à coniuge separandum, quia id laudabiliter fecit: Ergo qui id culpabiliter fecerit, separandus est toro, scilicet, ut non petat. Sic D. Antonin. 3. part. tit. 1. cap. 15. Sanchez libr. 9. dist. 26. num. 7. Henriquez libro 11. cap. 15. & communiter Doctores.

Non impeditur. Quia præfata priuatio petendi in nullo iure perseverante sua vitidi in obseruantia continetur: quamvis enim id continetur in can. 1. & 2. 30. question. 1. etiam quando cognatio inculpabiliter contrahitur: hi tamen canones correcti sunt quoad separationem à toro per can. 4. & 5. 30. qu. 1. & per alios eiusdem question. & per cap. si vir 2. de cognat. spirit. Et non solum id in nullo iure perseverante continetur, sed nec ex aliquo iure sufficienter colligitur. Ità Durand. in 4. dist. 42. question. 1. artic. 3. Coninch dist. 34. dub. 8. Glossa in cap. si vir 2. de cogn. spir. Racionis tit. 2. de Sacrament. part. 2. artic. 4. Suar. 3. part. question. 67. artic. 8. §. penultim. Hurtad. dist. 10. diff. 6. numer. 24.

Cum his opinor. Quia can. de eo 30. qu. 1. dicitur: Si autem coniuges legitimi unus, aut ambo ex industria fecerint, ut filium suum de fonte opinionis susceperint: si inuicem, (id est continentes) permanserint voluerint, bonum est: si autem, grauis patientia infideliatori iniungatur, & simul maneant. Vbi supponitur, quòd quamvis ambo, & de industria id fecerint, possint simul permanere, id est, in eadem domo, ac toro cohabitare. Idem etiam apertè deduco ex cap. si vir 2. de cognat. spir. dum dicitur: Sine ex ignorantia, siue ex malitia id fecerint, non sunt ab inuicem separandi: quia

Seccio II. Dubia, De Debito. 157

quia si ex ignorantia id factum est, eos ignoran-
tia excusare videtur; si ex malitia, eis sua fraus
non debet parocinari. Monuerim tamen, pecca-
re coniugem, qui extra necessitatem baptizat,
aut tenet tanquam patrinus proprium filium,
aut alterius coniugis. Quia id prohibetur dicto
cap. 1. & 2. 3. o. qu. 1. 1. quæ licet corrigantur
quoad separationis penam per cap. si vir, de
cognat. spirit. ac quoad prohibitionem, cum
nulla mentio eius fiat, suo in robore per-
manet.

DVBIVM XXXVII.

An incestuosus coniux cum suis consanguineis
prius iure petendi?

110 **I**llud certum præmitto, incestuosum coniu-
gem cum alterius coniugis consanguinea nõ
posse ab ea debitum petere, ad reddere teneri.
Quod nequeat petere constat. 1. de eo, qui co-
gnat. consang. Quod reddere teneatur, patet ex c.
Discretionem, eodem tit. Quæstionem verò, nõ
prohibitio hæc debitum exigendi extendatur ad
coniugem incestuosum cum suis consanguineis,
ita ut deo debiti petendi iure priuatur?

111 **E**xtenditur quidem. Quia prior incestus est
cum suis, quam cum coniugis consanguineis: si
ergo hic impedit debitum petere, illi à fortiori
idem erit tribuendum. Quod deduci videtur ex
c. si quis viduam 3. q. 7. & ex c. si duo viri 35.
q. 6. Sic Angel. v. Incestus, n. 5. Mayron. in 4. dist.
32. q. 1. concl. 1. Suppl. Gabr. in 4. dist. 34. q. 1.
art. 1. Lex Regia 1. si 1. 2. p. 4. Greg. Lop. ibi, v.
Consp. parentia, in fine. Fauet. Abbas cap. 1. nu. 2.
& Alexand. de Neuo ibi, num. 2.

112 **M**inimè extenditur. Quia quamvis hic ince-
stus grauius peccatum sit, at cum ex ipso mini-
mè oriatur cum propria coniuge affinitatis vin-
culum, non ita matrimonio aduersatur: quod se-
cus euenit in incestu cum consanguineis alteri-
us coniugis, per quem ius matrimonij viola-
tur, producta affinitate cum coniuge, vnde iure
optimo incestuosus hic punitur in matrimonij
vitiis, interdicta sibi debiti petitione. Ita Richard.
in 4. dist. 34. a. 4. q. 2. ad 1. Sylui. v. Matrimonium,
7. q. ult. d. 3. Sotus in 4. dist. 37. q. vnic. a. 2. Nauar.
sum. c. 16. n. 35. Veracr. 3. p. spec. art. 17. Henric. l.
1. c. 2. n. 3. & lit. M. Lud. Lop. 1. p. Instr. c. 196.
Manu. ro. 1. sum. c. 143. n. 12. Sanch. l. 9. d. 27. n. 7.
Barthol. à Ledef. dub. 50. concl. 2. & alij.

113 **H**oc omninò tenendum existimo. Quia cum
hæc sit pœna, non est ultra casus expressos in
Iure extendenda. Ius autem eam solum indixit
incestuoso proptij coniugis consanguineis.

DVBIVM XXXVIII.

An prohibitio petendi debitum incestuo-
so inacta extendatur, post Tridenti-
num ad incestum usque ad quartum
consanguineorum alterius coniugis gra-
dum?

114 **S**cio, iure antiquo extendi eam consanguini-
tatem usque ad quartum gradum. Nũm
Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

antem attento decreto Tridentini sess. 24. cap. 1.
affinitas ex huiusmodi incestu sit omninò sub-
lata ultra primum, ac secundum gradum, qua-
stioni committo? Certè ius antiquum manet il-
lesum, ac proinde cognoscens carnaliter alterius
coniugis consanguineum usque ad quartum
gradum, non potest à proprio coniuge exigere
debitum. Quia interdictum hoc petendi debi-
tum confurgit ex incestus peccato: nam vbi ig-
norata est consanguinitas, vel copula fuit coa-
cta, oritur quidem affinitas, & tamen illi coniu-
gi ignorant, aut vi oppresso debiti petitio non
interdicitur, quia à culpa incestus excusatur.
Cap. 1. & cap. Discretionem, de eo, qui cogn. con-
sanguin. Si ergo impedimentum hoc ex incestu
confurgit, cum copula illa usque ad quartum
gradum sit incestuosa, coniugem impedit, ne
debitum petat. Sic Angl. part. 1. de marr. qu. 14.
de imped. affinit. art. 1. Canedo de Sacram. cap. 6.
de marim. & multi Theologi Salmantini, ac
Complutenses teste Quando in 4. dist. 41. q. vni.
prop. 6. & dicit, esse probabilem. Certè quæstio
hæc proposita, ac exagitata in Sacro Pœnitenti-
ariæ Romanæ pratorio indecisa relicta fuit,
auctore Nauar. lib. 4. consil. consil. 3. ipsæque du-
bium etiam hære ingenuè profiteretur.

Ius commune circa hoc non manet illatum,
sed per Tridentinum fuit correctum: vnde co-
pula habita cum alterius coniugis consangui-
neis ultra secundum gradum, non impedit de-
biti exactionem. Quia impedimentum hoc non
tam ex incestu, quàm ex affinitate inde contra-
cta exoritur, teste D. Thom. in 4. dist. 34. quæst.
unic. artic. 5. in solut. ad obiect. 2. & Syluest. ver.
Matrimonium 7. quæst. ultim. dicto 3. & constat
ex eo, quod superius asserui, nempe incestuoso
cum propriis consanguineis, minimè interdicti
debiti exactionem, quamvis incestus ille sit gra-
uior: idque idè quòd ex illo non oriatur affi-
nitas cum proprio coniuge: Ergo si iuxta Tri-
dentinum in hoc casu ex copula incestuosa non
oriatur affinitas nisi ex primo, ac secundo gradu,
vt ex decreti contextu patet: cessabit interdi-
ctum debitum exigendi. Ita Henriquez lib. 11.
cap. 15. num. 1. & lib. 12. cap. 10. num. 1. Veracr.
append. ad Specul. circa impedim. affinit. fol. mibi
77. Quando in 4. dist. 41. quæst. vnic. prop. 6. San-
chez lib. 9. dub. 17. num. 14. Palac. in 4. dist. 34.
d. 4. Sa. Vega, Petr. de Ledef. & alij, quos citat
Santius.

Hanc sententiam mihi certam esse fateor,
dum video, Tridentinum restrinxisse hæc affi-
nitatem, vt simpliciter non impediat, nec diri-
matur, vt non impediat secundum
quid, nimirum quoad vñm, Audi Sacra Con-
gregationis Cardinalium declarationem. Con-
gregatio Concilij censuit decretum Tridentini sess.
24. de matrimon. cap. 4. ad primum, & secundum
gradum restringens impedimentum inductum
propter affinitatem ex fornicatione contractam,
centri etiam ad eodẽ gradum restringere impe-
dimentum exigendi debitum ab vxore quod in-
ducitur ex affinitate proveniente ex illicita
copula à viro cum consanguinea
sua vxoris post matrimo-
nium habita.

***

DVBIVM

DVBIUM XXXIX.

An cum uterque coniux affinis est effectus per copulam cum alterius consanguineis mutuam arceantur ambo, à debiti petitione?

127
Non arceantur.

Non arceantur, sed utrique licet debitum exigere. Quia hinc inde fit compensatio sicut quando uterque coniux est adulter, iuxta cap. penultim. & fin. de adulter. Sic Vincent. & Goffred. cap. si vir, de cognat. spirit. Ioan. de Friburgo sum. lib. 4. tit. 7. question. 2. Basol. in 4. dist. 42. quest. unic. artic. 3. forsan hoc esse verum, ait. Et quamvis Doctores hi loquantur, quando uterque coniux impedimento cognationis spiritualis laborat, at idem asserent de affinitatis impedimento, cum eadem prorsus militet ratio.

128
Arceantur omnino.

Arceantur omnino, nec licet exigere debitum. Quia illa compensatio penitus in hoc casu improbanda: nam ubi de utilitate delinquentium agitur, in eorumque favorem ius exigendi debitum aufertur, paria delicta mutua compensatione abolentur, ut in adulterio contingit: secus ubi non de eorum favore agitur, sed in delicti poenam privatio illius iuris indicitur, ut contingit in presenti. Quare uterque iure petendi omnino priuatur. Ita Abbas c. si vir, num. 5. de cognat. spirit. & ibi Alex. de Neno num. 7. Supplem. Gabr. in 4. dist. 42. qu. 1. art. 2. concl. 4. Veracr. 1. part. specul. artic. 75. concl. 5. Petr. de Soto, Viger. Ledef. 2. Barthol. à Ledef. Petr. de Lef. quos refert, exponit, & sequitur Sanch. lib. 9. d. 28. num. 2.

129
Idem assero.

Assero his harentes Doctoribus, utrique coniugi cognationis affinitatis de impedimento innodato, interdicti debiti petitionem. Quia ob id impedimentum iure petendi debitum priuatur: ergo si uterque coniux idem habet impedimentum, uterque hac priuabitur potestate. Cum enim delictorum compensatio locum in hac re minime habeat, delictum alterius coniugis alterum non releuabit. Scio nonnullas ex Doctoribus, quos pro nostra sententia citavi, de spirituali agere cognatione, at idem dicere tenerentur impedimento affinitatis, in quo eadem est prorsus ratio.

DVBIUM XL.

An cum coniux uterque sit affinis per copulam cum alterius consanguineis mutuam, uterque teneatur, debitum reddendo, quocumque in casu?

130
Nullo in casu teneatur.

Nullo in casu tenetur. Quia ubi alter solus reus est, innocens reddere non tenetur: eo quod ille iure exigendi sit priuatus: idem ergo dicendum erit de utroque coniuge culpæ participipe. Non enim datur delictorum compensatio, ut altero coniuge similiter delinquente, alter pristinum exigendi ius acquirit, (ut dubio

proximo ostendi.) Et quia nulla alia ratione reus innocenti tenetur reddere, nisi ne innocens absque culpa iure suo cadat. Itaque ubi culpa est in utroque, neuter habet ius, ut alter reddere teneatur. Sic Alenf. 2. part. quest. 170. memb. 3. post solut. ad 2. Alexand. Anglic. relatus ab Henrico cap. si vir, num. 3. de cogn. spirit. Palac. in 4. dist. 7. d. 3. Armil. ver. Matrimonium, num. 9. & alij.

Aliquo in casu tenetur, nempe cum uterque coniux malitiosè gessit animo alterum debito coniugali defraudandi, quamvis uterque à iure petendi cadat, & petendo delinquat, at alteri petenti reddere tenetur. Quia cum hac poena solo iure positio infligatur, potest illi iure sic disponente moderari, ac restringi: At Ius sic moderatur, ut constet ex cap. si vir, de cognat. spirit. ubi hunc casum acquiparat casui, quo per ignorantiam id est effectum, in quo constat, eos coniuges teneri sibi reddere. Præterea eui subiangitur ibi ratio, quia malitia, ac fraus non debent eis patrocinari valde patrocinaretur, si ex ea coniuges immunitatem, ad reddendi debiti sibi iniucem, aut non reddendi libertatem acquirerent. Ita Petr. de Ledef. de matrim. quest. 56. art. 1. dub. ultim. concl. unic. Manu. tom. 1. sum. cap. 143. num. 14. Alenf. sum. part. 2. lib. 8. tit. 18. artic. unic. quest. 10. 2. Ludovic. Lopez, Marten. Veracruz, Hostiens. Ioan. Andr. D. Antonin. Rosel. Sylvest. Nauar. & alij, quos refert, ac sequitur Sanch. l. 9. d. 28. numer. 6.

Ego quidem assero, si non ex malitia, ac animo defraudandi coniugem uterque in id impedimentum cognationis, aut affinitatis, culpa tamen utriusque, incidit, neutrum teneri, nec licitè posse alteri reddere. Quia quando uterque coniux de valore matrimonij dubius est, neuter tenetur, nec potest reddere alteri petenti: eo quod manente dubio, neuter ius petendi habet: At in hoc eventu uterque coniux ius petendi amisit: ergo neuter tenebitur, nec poterit reddere. Porro quando uterque coniux malitiosè id gesserit, animo alterum defraudandi iure petendi, petere neuter potest, at petenti utrique uterque propter rationem profecunda sententia expressam, reddere tenebitur.

DVBIUM XLI.

An si affinitas, vel cognatio spiritualis contrahatur ab altero coniuge ante matrimonij consummationem, possit id licitè consummare reddendo, & ut eximatur à reddendi onere, teneatur Religionem inire?

Conix, qui matrimonium inchoat, ante illius consummationem affinitatem cum suo coniuge contrahit, peccat mortaliter dum prima vice reddit: unde nisi dispensationem illius impedimenti impetret tenetur à Religione Reli

Religionem ingredi, vt euitet debiti redditio-
nem. Quia accessus ad coniugem est incestus,
cum sit ad affinem, atque si fieri potest, est ne-
cessario vitandus: cum ergo possit vitari, hoc
coniuge proficiente Religionem, nisi dispensa-
tionem impetret, ad id tenebitur. Sic Paludan-
us in 4. diff. 27. qu. 1. art. 2. num. 26. Maior. diff. 4. r.
qu. 1. D. Antonin. 3. part. tit. 1. cap. 1. §. 1. Syl-
uest. verb. Matrimonium 8. q. 1. §. dicto 7. & Petr.
Ledes. citandus, ait hanc sententiam esse proba-
bilem.

Potest matrimonium consummare reddend-
do, nec post modum tenetur Religionem
inire. Quia per talem affinitatem non priuatur
coniux suo iure, vt habetur cap. 1. de reuoc. &
cap. penult. de eo, qui cognos. consanguin. Ergo
tenetur hic illi reddere non solum prima vice,
sed semper, quia non tenetur Religionem inire,
ad vitandam reddendi onus, quod potest si-
ne piaculo sustinere. Ita Angel. verb. Matrimo-
nium in impedim. 1. §. num. 2. Petr. de Ledes. de
matrim. qu. 5. art. 6. dub. 4. & communiter Neo-
tecici Sanchez l. 9. d. 29. num. 2.

Hos sequor. Quia dum textus pro secunda
sententia allegatos recolo, haud video eos di-
stinguere, an sit matrimonium consummatum,
necne: nec obligare hunc reum ad Religionis
ingressum: sed expresse docere, hos coniuges ad
continentiam esse inducendos, quod si nolint,
reum abstercentur a petitione, non tamen a
redditione debiti.

DVBIVM XLII.

An pena illa, qua coniux incestuosus af-
ficiatur, vt debitum non possit exigere,
incurrat ante Iudicis sententiam, vel
saltem criminis declarationem?

Non incurritur. Quia huiusmodi priuatio
verè est poena incestus, vt communiter
Doctores asserunt. Ergo non incurritur ante
Iudicis sententiam, vel criminis declarationem:
omnium enim poenarum id proprium esse, quis
abnegat? Vt quis fame moriatur, nulla est ne-
cessaria actio, sed priuatio est comestionis: & ta-
men est necessaria sententia Iudicis. Inhabiles
ad beneficia est poena priuatiua: cum tamen
probabilissimum sit, eam Iudicis sententia indi-
gere: Ergo quamuis priuari iure petendi poena
priuatiua sit, indiget Iudicis sententia, vt incur-
ratur. Sic Sotus l. 1. de inst. q. 6. a. 6. ad 4. & l. 4.
q. 6. ad 3. Ledes. 2. p. 4. q. 18. a. 2. dub. 1. Henric.
l. 1. c. 1. §. 11. Petr. de Ledes. de matr. q. 56. ar. 1.
dub. 4. Ludou. Lopez 1. p. Inst. r. c. 80.

Incurritur planè statim, & ante Iudicis sen-
tentiam coniux incestuosus iure petendi priua-
tur. Quia poenae priuatiuae sunt, atque ita faci-
lius in eas incurritur: sicque vsu receptae, & de-
claratae sunt, vt nulla indigeant sententia con-
demnanti, seu declaranti crimen. Ita Castro
lib. 2. de lege pan. cap. 5. Caiet. Opusc. tom. 1. tra-
ctat. 3. qui est 17. responson. resp. 6. vers. Et quo-
nam. Angel. Flor. 1. part. de matrim. quass. 14.
de impedim. affm. artic. 1. diff. 1. concl. 3. &
idem tenentur dicere, qui asserunt incestuosum
occultum in hanc poenam incidere. Sanchez l. 9.
d. 30. num. 1.

Eicob. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

Hoc mihi certissimum est, hanc neque senten-
tiam, vnice mihi veram existimo. Quod si ratio
à me petatur, fateor, me nullam concludentem
inuenisse, vt hæc poenae quamvis priuatiuae sint,
Iudicis sententia non indigeant. Sicut nec in-
uenio in Irregularitate, excommunicatione, sus-
pensione, & interdicto. Atque ideo nec in illis,
nec in hac aliam rationem adequatam inue-
nio, quam quod poenae priuatiuae sint, atque
ideo in eas facilius incidatur: sicque vsu rece-
ptae sunt, vt nulla indigeant sententia, vt fert
secunda mentis fundamentum. Quod non ita
contingit in omnibus poenis priuatiuis, vnde
non mirum est, si aliqua illarum Iudicis sen-
tentiam postulent.

DVBIVM XLIII.

An si vxor à viro consanguineo vi aut
metu cognoscatur priuetur de-
bitum petendi pote-
state?

Sypono metum graue, ac cadentem in
sceminam constantem esse debere. An vxor
metu illo cognita à viro consanguineo petendi
debiti iure priuetur? Non priuatur. Quia non
est credendum, velle Ecclesiam suis poenis mul-
tare eos, qui eiusmodi metu compulsi suis præ-
ceptis non obtemperant. Certè Christiani in
Turcarum triribus remigantes contra Chri-
stianos metu mortis, ac tormentorum coacti
peccant mortaliter, sed non incurunt excom-
municationem latam contra opem infidelibus
in simili bello ferentes: Ergo similiter cum po-
ena priuationis debiti exigendi sit ab Ecclesia
statuta ob crimen inique affinitatis contractae,
non ligabit vxorem, quæ tanta coacta metu il-
lam (lethaliter quidem delinquendo) contraxit.
Sic Nauar. sum. cap. 27. numer. 63. latius cap.
Ita quorundam, de Iudais, mirab. 11. in
principio. Pedraza sum. præc. 7. Para-
graph. 26.

Priuetur quidem debiti exigendi potestate.
Quia cap. Discretionem, de eo, qui cognos. con-
sanguin. Ab hac poena eximit vxorem vi abso-
luta cognitam; nam cessat in eo casu culpa in-
cestus. Ergo cum in hoc eventu non cesset, (te-
nebatur enim vxor vitam exponere, ne cog-
sentiret) poenam incurrit. Ita Petr. de Ledes. de
matrim. qu. 55. art. 6. dub. 5. Sanchez l. 9. d. 31.
num. 4.

Fateor, primam sententiam pietate esse
plenam, at nullo solido fundamine inniti-
tur. Quia in iis, quæ aduersantur iuri di-
uino, & naturali, qualis est illa copula,
metus non excusat à poena absolute, sed à
graviore, vt aptè docet Turrec. per illum tex-
tum Cap. final. 2. numer. 31. quass. 2. & pro-
bat textus cap. si quis coactus 12. quass. 5.
ibi: Si quis coactus pro vita redimenda, vel pro
qualibet causa, vel necessitate periuat: quæ
plus corpus quam animam dilexit, tres quadra-
gesimas peniteat. Fortius id probat textus cap.
Sacris, de his, quæ vi, ibi: Licet metus attenuet
culpam, quia tamen non eam prorsus excludit,
cum pro nullo metu debeat quis mortale crimen
incurrere, excommunicationis labe credimus in-
currari.

O 2 quari.

quinari. Hinc haud audiendos asseruerim Nauarrum, & Pedraza docentes remigantes aduersus Christianos peccare mortaliter, at non innodari excommunicatione. Quia casu, quo actio non eximitur à culpa, nec ab excommunicatione excusatur. Atque ita hoc in euentu censet Manu. in addit. ad Bullam Cruc. §. 9. numer. 95. Scio tamen alio ex capite posse ab excommunicatione excusari, quia nimirum communiter non peccant mortaliter remiges illi mortis metu id gerentes, vt latius probant Corduba sum. qu. 127. Moli. tom. 1. de iust. d. 115. & alij.

DVBIVM XLIV.

An ignorantia vincibilis facti excuset coniugem, qui cum suo coniuge affinitatem, aut cognationem spirituales contraxit, ne ipsi debiti petitis interdicatur?

¹⁴² *Statum quaestiois explicat.* Coniux ius sciebat vetans speciali illa poena accessum ad alterius coniugis consanguineum: at ignorabat consanguinitatis gradum feminae, aut viri, cum quibus fuit inita copula: vel esse filium alterius coniugis, aut communem illum, quem tenuit, aut baptizauit. Quaeritur itaque, an ignorantia vincibilis facti excuset coniugem, qui cum coniuge suo affinitatem, aut cognationem huiusmodi contraxit, ne ipsi debiti petitis interdicatur?

¹⁴³ *Non excusat.* Non excusat quin coniux arceatur à debiti petitione. Quia Cap. si vir, de cognat. spirit. loquens de illa ignoranter contracta, aut ignorantiam excusare. Ignorantia autem, quae excusat est sola inuincibilis, & inculpabilis. Sic Petr. de Ledes. de matrim. qu. 5. artic. 6. diff. 5. Sotus in 4. diff. 37. qu. vnic. art. 2. Cordu. tom. 1. qq. quæstion. 12. Gutier. libr. 1. qq. Canon. cap. 21. num. 9. Quando in 4. diff. 41. quæst. vnic. propos. 9. Agentes enim de affinitate ignorantem contracta, dicunt coniugem excusari, quando est inuincibilis ignorantia.

¹⁴⁵ *Excusat plane.* Ignorantia facti qualiscumque sit, & quantumcumque vincibilis, ac crassa, modo non sit adeo crassa, vt sit ingens temeritas ignorare, vel non sit affectata, excusat coniugem, qui affinitatem, aut cognationem spirituales cum suo coniuge contraxit, ne debiti petitione priueretur. Quia priuatio hæc petendi debitum est poena culpæ: vbi autem Ius poenam imponit scienter aliquid facienti, ab ea excusat ignorantia quacumque non affectata, & quæ non est adeo crassa, vt sit ingens temeritas, vt doctissime probat Sanchez libr. 9. dub. 32. num. 36. 39. & 40. Cum ergo Ius indicat poenam hanc coniugi scienter contrahenti eam affinitatem, aut spirituales cognationem, talis ignorantia omnino excusabit. Quod autem scienter facienti ea poena imponatur, constat in affinitate ex c. 1. de eo qui cogno. consanguin. ibi: Si quis cum filiastra sua scienter fornicatus fuerit. In cognatione spirituali etiam probatur ex cap. si vir, de cognat. spirit. ibi: Siue ex ignorantia, siue ex malitia. Vbi igno-

rantia excusans malitia contraponitur: quo denotetur, malitiam, seu scientiam desiderari ad poenam priuationis debiti ibi statutam, incurrendam. Ita Henriquez libr. 11. cap. 15. numer. 1. vbi loquens de affinitate, dicit, eam poenam imponi incestui formaliter, & voluntario. Non enim talis apparet vbi procedit ex ignorantia etiam culpabili: sed erit incestus virtute, ac interpretatiue volutus. Sanchez libr. 9. d. 32. num. 47.

His hæreo Doctoribus, adiciens, idem dicendum, quando non penitus ignoratur factum, sed quatenus ex eo oritur huiusmodi poena: verbi gratia, coniux accessit ad consanguineam sui coniugis in secundo gradu, ignarus talis consanguinitatis, existimansque esse in gradu tertio, nempe, consobrina secunda: vel baptizauit filium alterius coniugis credens non esse filium, sed consobrinum, aut alio consanguinitatis gradu coniunctum, tunc non arcebitur à debiti petitione, perinde ac si consanguinitatem ignorasset: nisi esset ingens temeritas ignorare, aut esset ignorantia affectata. Quia perinde est ignorare consanguinitatem, ac ignorare eius gradum, qui hæc poena statuitur. In utroque enim euentu verè ignoratur factum tali poena puniendum.

DVBIVM XLV.

An ignorantia inuincibilis Iuris præscribens poenam priuationis debiti, excuset coniugem, qui cum suo coniuge affinitatem, aut cognationem spirituales contraxit, ne ipsi debiti petitis interdicatur?

¹⁴⁶ *Statum quaestiois explicat.* Nescit coniux, specialiter esse interdictum accessum ad alterius coniugis consanguineos: vel baptizare, aut tenere filium communem, alteriusve coniugis. Num huiusmodi ignorantia ab illa poena excusat?

¹⁴⁷ *Non excusat.* Minime quidem. Probat in affinitate. Quia copula illa, ob quam affinitas contrahitur, est iure naturali, ac diuino verita, ac proinde incurritur poena iure humano illi annexa, non obstante huius ignorantia. In cognatione autem spirituali etiam incurritur poena. Quia c. si vir 4. de cognat. spirit. decidit solam ignorantiam facti excusare. Sic in affinitate Cordub. in quaest. qu. 12. art. 1. Manu. tom. 1. sum. cap. 243. num. 11. Abul. ad cap. 5. Mat. qu. 200. Sotus in 4. diff. 37. qu. vnic. art. 2. Sic in spirituali cognatione Anchar. ad cap. si vir citatum. Hostiens. ibi, num. 2. Ioan. Andr. num. 4. Abbas, num. 5. Neuo, num. 7. Præpos. num. 5.

¹⁴⁸ *Excusat omnino.* Ignorantia Iuris statuents hanc poenam priuationis debiti exigendi, eximit ab ea coniugem qui facti minime ignarus, nempe consanguinitatis, contraxit affinitatem, aut spirituales cognationem. Probat in cognatione spirituali: Quia vbi lex aut Canon punit delictum nullo alio iure prohibito, ignarus legis, aut Canonis sicut excusatur à culpa transgressionis, ita & à poena: At baptizare, aut tenere proprium veriusque coniugis, aut alterius filium, unde cognatio spiritualis oritur, solo iure humano inter-

interdictum est. In affinitate ostendo : Quia etiam ubi delictum est iure naturali veritum, ignorantia iuris humani indicentis poenam ab ea eximit. Deinde quia quamvis copula illa, ut fornicaria, sit iure naturali vetita, at quatenus cum sui coniugis consanguinea, ac proinde incestuosa solo iure positivo Ecclesiastico interdicta est, quod affinitatem inde oriri constituit, ac proinde, eo secluso, nulla alia culpa esset in eo accessu præter illam quæ reperitur in accessu ad aliam non consanguineam. At poena privationis debiti soli incestui, ex quo affinitas oritur, statuta est : Ergo qui per ignorantiam excusatur ab ea incestus circumstantia, excusabitur, & à poena ita in pignatione. Palud. in 4. dist. 2. qu. 1. art. 1. concl. 7. numer. 15. Supplem. Gabriel. lib. 1. art. 1. concl. 4. Rosel. verb. impedimentum, impedim. 6. num. 8. Sylvest. verb. Matrimonium 8. qu. 7. dicto 2. Navar. sum. cap. 16. num. 34. Mann. tom. 1. sum. cap. 243. numer. 10. Ita in affinitate Henriquez l. 1. de Confirm. cap. 3. & l. 2. de Baptis. cap. 18. fine, & lib. 11. de Matrimon. cap. 15. num. 11. Sanchez l. 9. d. 32. num. 49.

Existimo his harenis Doctoribus, eandem ignorantiam iuris hunc excusare coniugem, dubio proximo dixi, sufficere ad excusandum. Quia textus petunt, scienter id fieri, & cum penales sint, restringendi sunt, ut peccant tam facti, quam iuris scientiam : alterius enim ignorantia concurrente, non verè scienter illi Canoni contraveniuntur.

DVBIVM XLVI.

An votum castitatis ab altero, aut ab utroque coniuge ante matrimonium emissum, reddat illicitam debiti petitionem?

DE votis simplicibus agitur, & suppono, semel iam consummato matrimonio, teneri coniugem voto adstrictum debitum reddere. Quia voto non obstante verum transmutat corporis dominium in alterum coniugem, maior autem est obligatio matrimonij, per quam fit hæc actualis corporis traditio, quam voti simplicis, quod meram promissionem importat. Dixi consummato iam matrimonio, quia num prima redditio, qua id consummatur, sit peccatum? Inferius exponam. Quamvis autem coniux voti castitatis alterius consensu delinquat cum ipso contrahens matrimonium, adhuc potest ab eo debitum exigere, & teneatur alter sibi reddere. Quia verum ius, ac dominium in alterius corpus acquisivit per sacilegum illud matrimonium, nec ipse vovit alteri vel voto consensit. Quæstio igitur circa debiti petitionem excitatur, num simplex castitatis votum, ante coniugium, emissum illicitam reddat debiti petitionem?

Non reddit, sed initio matrimonio penitus extinguitur, ac proinde liber manet vovens, acsi nunquam vovisset. Quia duobus contrariis concurrentibus, minus fortè à fortiori excluditur. cap. de penis. dist. 1. votum autem adversa. Iacob. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

tur matrimonio, eiusque obligatio minor est. Sic Antiquiores aliqui, teste D. Bonavent. dist. 30. artic. 2. quæstion. 2. & Gloss. Cap. final. 27. quæstion. 1. In alio simili nempe Religionis voto idem tenet Alenf. ad cap. 27. Levit. quæstion. 6. Alij verò docent, posse hunc coniugem eiusmodi castitatis voto adstrictum, ubi semel matrimonium consummauit, iam deinceps debitum potest, ac si nunquam vovisset. Quia semel matrimonio consummato, non potest iam promissam servare continentiam. Quamobrem dixi quæstionis initio, posse eum reddere, poterit ergo similiter perere. Quia utrumque æquè castitatis voto aduersatur. Sic Gerf. part. 2. in regul. moral. tractat. de matrimon. alphab. 25. litt. f. Angl. verb. Matrimonium, 3. impedim. 5. num. 3. Veracruz 1. part. spec. artic. 15. concl. 2. Martien. lib. 5. recopil. rubr. tit. 1. gloss. 1. num. 15. Et censent non esse improbabilem sententiam hanc Sà, & Vega citandi.

Reddit omnino, unde peccat mortaliter quodlibet debitum peti. Quia votum castitatis includit præcepti negativi obligationem; per illud enim vovens adstringitur ad abstinendum ab omni actu venereo : Ergo obligat semper, & pro semper : ac proinde licet, initio iam matrimonio, teneatur vovens reddere ratione vinculi fortioris, at non poterit petere, cum id liberum sibi sit, nec ad id lex matrimonij constingat. Ita D. Thom. in 4. dist. 38. qu. 1. artic. 3. quæstion. 2. ad 4. Bonavent. ibi, artic. 2. quæstion. 1. Albert. Mag. artic. 15. Scotus quæstion. 7. Richard. artic. 7. quæstion. 1. ad 2. Paludan. quæstion. 3. artic. 5. concl. 4. num. 36. Durand. dist. 15. quæstion. 11. numer. 12. & alij plures, quos refert, ac sequitur Sanchez lib. 9. dub. 33. numer. 5.

Idem cenleo asserendum. Quia Cap. Quidam, de conuers. coniug. præscribitur, eum, qui renitente vxore professus est, quamvis professio non tenuerit, teneri non exigere debitum, quod in eius potestate erat, & ideo quo ad hoc votum tennisse. Addiderim, infidelem, qui post castitatis votum vxorem duceret, non posse debitum petere. Quia cum obligatio hæc voti sit de iure naturali, æquè fideles, ac infideles obligat.

DVBIVM XLVII.

An qui post Religionis votum matrimonium init, teneatur, à debito exigendo abstinere?

Teneatur quidem. Quia nemini debet sua culpa suffragari, nec suus patrocinari dolus. Teneatur plene. Cap. Ex tenore, de rescript. At patrocinaretur, si liberè posset petere, & reddere. Et quia cum de essentia Religionis sit castitas, eo ipso, quod voto se ad Religionem adstrinxit, obligatur se ad castitatem, ut vovens ieiunium, teneatur subinde ad vnicam comestionem, quæ de eius est natura. Id enim quod essentialiter sub obiecto voti clauditur, est materia voti, ad quæ proinde obligat. Sic Anton. Cucus l. 5. instit. maior. tit. 12. num. 18. Alexand. in suo Enchirid. p. 2. præc. 6. §. si post votum continentia.

O 3 Mm

155 *Non tenetur* Minimè tenetur. Quia vouens statum, non se obligat ad illius leges, donec illum re ipsa assumat: cum in suo voto minimè obligationem aliquam ad illius leges sigillatim seruandas exprimat. Vt vouens se Ordines Sacros assumpturum, non tenetur donec assumat, Officium Canonicum recitare, nec ad castitatem ex vi voti in illis emittendi: vnde si tunc fornicetur, simplex erit fornicatio. Ita Caiet. *sum. v. Matrimonium, c. ult.* Sotus in 4. dist. 38. qu. 2. a. 1. concl. 4. Abul. ad cap. 27. *Leuit. q. 6.* Petr. de Soto *lect. 14. de matr. Angl. 1. p. de matrim. q. 11. a. 3.* Ludou. Lopez. 2. Instr. cap. 56. circa 2. imped. Sà verb. *Debitum coniugale, vers. contrahens matrimonium.* Henriquez. Barthol. à Ledes. Petr. de Ledes. Viuald. & alij, quos refert, ac sequitur Sanch. lib. 9. d. 33. num. 15.

156 *Auctoritas sententia.* Ego quidem assero, eum, qui voto Religionis adstrictus, matrimonium prima vice petens consummat, siue reddens, mortaliter delinquere. Quia potest adhuc suum votum implere, Religionem ingrediens, ad idque se expresso voto altrinxit: & consummans constituit se in eo statu, vt nequeat implere. Semel autem consummato matrimonio, licitum ei est, petere, & reddere, vt aperte secunda sententia ratio probat. Ast defuncto coniuge altero, tenetur is, qui Religionem vouerat, illam inire. Quare improbo Abulenſis citati sententiam asserentis, extingui voti huius obligationem, consummato matrimonio, ac subinde, eo morte alterius soluto, posse vouentem ad alias transire nuptias. Mecum Sanchez *num. 16.*

DVBIVM XLVIII.

An qui votum emittit non ineundi matrimonium, eo inito, teneatur à debiti petitione abstinere?

157 *Tenetur quidem.* Tenetur plane. Quia vouens abſtinentiam à matrimonio ineundo, censetur conſequenter ab illius vsu, qui matrimonium consequitur, vouere. Sic Palud. in 4. dist. 38. q. 3. a. 5. n. 51. Suppl. Gabr. ibi, q. 1. art. 4. lit. Q. Palac. d. 1. Nauar. *sum. c. 16. n. 30.* Caiet. 10. 2. *Opus. 17. 11. de voto, qu. 1.* vbi ait, hoc votum voto castitatis æquiuale, negareque perinde, ac illud omnem vxoriorum concubitus.

158 *Non tenetur.* Non tenetur, sed ei licet postquam matrimonium consummauit, reddere, & petere, (dixi postquam matrimonium consummauit: nam dubio sequenti apertiam, nùm prima vice consummando delinquat.) Quia votum hoc tantum habet pro obiecto, non inire matrimonium, etſi obliget ad abſtinendum, ab actu matrimonij, non est per se, ac primariò, sed mediante, & supposita abſtinentia ab iplo matrimonio ineundo, quæ fuit primaria, ac immediata voti materia. Ergo quando iam primaria materia non est possibilis, quia initum est matrimonium, non obligabit ad secundariam, nempe ad abſtinentiam ab vsu coniugij. Ita D. Antonin. *part. 2. titul. 2. cap. 2. §. 1.* Barthol. à Ledes. *dub. 3. 2. de matrim.* Petr. de Ledes. q. 35. artic. 1. Ludouic. Lopez *part. 2. Instr. de ma-*

trimon. cap. 56. circa 2. imped. Sà verb. *Debitum coniug. vers. Contrahens.* Vega. *tom. 2. sum. cap. 129. casu 76.* Sanchez lib. 9. d. 33. num. 22. alios referens.

Idem opinor. Censetur enim vouere abſtinentiam ab actu secundario, ac conſequenti, sed subsistente primaria voti materia, videlicet abſtinentia à nuptiis: secus vbi iam hæc non est possibilis. At tenetur hic, obeunte altero coniuge, ab aliis nuptiis abſtinere. Quia votum non erat extinctum, sed suspensum durante matrimonij impedimento.

DVBIVM XLIX.

An qui post votum castitatis Religionis, assumendi Ordinis Sacri, vel abſtinendi à nuptijs ad illas transit, peccet prima vice consummando matrimonium?

Delinquit quidem, quare dum non adest implendi facultas, quia alter coniux non vult cedere suo iuri petendi, vt ambo in secundo castè viuunt: tenetur ingredi Religionem, quo votum obseruet. Quia antè consummationem potest votum illud castitatis impleri, & à coniugio à quo abſtinere promiserat recedere, Religionem ingrediendo, quam potestatem sibi admittit consummando: Ergo delinquit. Sic Alenf. 2. *part. q. 170. memb. 1. §. 1.* D. Thom. in 4. dist. 38. q. 1. a. 3. *questiunc. 2. ad 3.* Scot. ibi, q. vnic. *fine.* Richard. a. 7. q. 1. ad 2. Palud. q. 3. a. 5. *concl. 4.* Durand. dist. 15. q. 11. n. 12. Maior. dist. 17. *iqu. 2. art. 2. contra 2. concl.* Caiet. *sum. v. Matrimonium, cap. 1. & alij.*

Nec delinquit, nec tenetur ingredi Religionem, sed potest licite matrimonium consummare, reddendo debitum. Quia quando quis obligatur ad alienam rem non obligatur adhibere omnia media possibilis simpliciter, sed ad ea, quæ sunt moraliter talia: & id maxime verum est, quando illa obligatio ex spontanea voluntate proficiscitur. Tum quia liberaliter oblata sunt benignè exigenda, *cap. Ex parte, de censib.* Tum etiam quia vilis est, eam obligationem sibi spontè imponens, velle se ad loca media ineundi Religionem est difficillimum & longe excedens id, quod vouens promiserat. Ita Sotus in 4. dist. 38. qu. 2. *art. 1. post 2. concl.* Ouand. ibi, q. vni. *propos. 6.* Veracruz *append. ad spec. part. 1. art. 1. §. Cordub. sum. q. 136. punct. 2.* Ludou. Lopez *part. 2. Instr. de matr. cap. 26.* Henric. l. 12. c. 2. n. 8. Vega. *ro. 2. sum. c. 129. casu 118. punct. 2.* Petrus de Ledes. *de matr. q. 55. art. 6. dub. 4.* Angel. *v. Matrimonium 3. imped. 5. nu. 2.* Sanch. l. 9. d. 34. num. 3.

Eiusdem sum mentis, quam sigillatim, claritatis gratia, confirmo, & expono. Qui voto castitatis adstrictus matrimonium inuit, non tenetur ingredi Religionem, vnde non peccat, dum reddendo matrimonium consummat. Quia nemo tenetur rem inferioris ordinis cum re Superioris onerosissima compensare: vt qui debet pecuniam, quam absque vitæ, aut fame detrimento restituere nequit, excusatur. At talis est Religio respectu continentie promissa.

missa. Qui apte voto assumendi Sacros ordines
astrictus, duxit uxorem, non tenetur Religio-
nem ingredi, ut votum oberuet: unde potest
illic reddendo, & petendo matrimonium con-
summare. Quia quamvis voto castitatis atri-
ctus delinquit consummando ad sui petiti-
onem, nam tenetur non petere: & similiter red-
dendo priori bimestri non quia adimit sibi po-
testatem implendi votum per ingressum Reli-
gionis, ad eum enim non tenetur: sed quia in-
tantum excusatur reddendo, in quantum ad id
tenetur lege matrimonij: & priori illo bime-
stri non tenetur. At astrictus voto assumendi
Ordines Sacros non peccat etiam consum-
mando ad sui petitionem, & priori illo bime-
stri. Quia votum non obligat ad castitatem, &
sic ubi servari iam nequit, ut contingit post ma-
trimonium ratum, ad nil obligat durante eo
impedimento. Similiter iudicandum est de eo
qui post votum abstinendi à nuptiis, ad illas
transierit. Non enim tenetur Religionem eli-
gere matrimonio nondum consummato, quo
votum impleat, ac proinde nullius culpæ reus
erit, matrimonium consummando siquidem
multo minus voto castitatis obligat. Itaque
non peccat prima vice consummans ad sui peti-
tionem, nec intra prius bimestre à matrimonio
inito. Quia hoc voto non interdicte debiti peti-
tionem, nec impleri iam illo modo potest, dum
alter coniux superstes est, nisi ingrediendo
Religionem ante consummationem, aut factio
diuortio: hoc non potest, & ad illud non te-
netur.

DUBIVM L.

An validum sit post initum matri-
monium, votum non exi-
gendi debitum?

163
Non est cali-
da.

Validum non est. Quia est in graue alte-
rius coniugis præiudicium, cui onerosum
erit, ut debito coniugij frui possit, semper pe-
tere, speciatim si non sit scēmina, quæ vouit, sed
vir. Sic D. Tho. in 4. dist. 32. q. 1. unic. art. 4. ad 3.
Supplem. Gabr. ibi, quæ. vni. art. 2. concl. 7. Tur-
rect. cap. se. dicat 33. quæ. 5. art. 1. numer. 1. ad 4.
Carthul. in 4. dist. 32. quæ. 1. quæ. 2. Armil. verb.
Debitum, numer. 19. Tabie. verb. Ad matrimonium,
1. quæ. 3. §. 4. Manu. sum. tom. 2. cap. 90. numer. 3.
& alij.

164
Validum est.

Validum est. Quia coniux, qui hoc votum
non petendi emittit, sibi soli præiudicat. Itā
Sylvest. verb. Votum 5. quæ. 2. Nauar. sum. cap.
12. numer. 60. Manu. tom. 1. sum. in 2. edit. cap. 243.
numer. 8. Vega tom. 2. sum. cap. 229. Ledel. 2. part.
4. quæ. 66. art. 4. Albert. Mag. Durand. Gregor.
Lop. Caieta. & alij, quos refert, ac sequitur
Sanch. lib. 9. d. 35. numer. 21.

165
Cum sit opi-
nor.

Exilimo, validum esse votum, obligariquē
coniugem sub mortali, ut à debiti petitione ab-
stineat. Quia coniux non tenetur lege coniugij
petere, sed tantum reddere. Nec est aded onero-
sum cum aliquoties possit petere, ut alteri
morem gerat, & quoties in eo præsentit coi-
tus appetitum vel fornicationis periculum.
Quod si adhuc sit aliquale grauamen, tenetur

alter coniux id subire, cum vouens iure suo
utatur.

DUBIVM LI.

An votum castitatis post matri-
monium consummatum emis-
sum ab altero coniuge sine
alterius licentia
sit validum.

166
Invalidum est.

Validum non est. Quia est coniugi alteri
onerosum. Et quia votum rei partim liciti-
tæ: vel partim illicitæ: vel partim possibi-
lis, & partim impossibilis factum per modum
vnius ad nil obligat. At hic per modum
vnius cadunt, nec petere, nec reddere sub
castitatis votum, cum tanquam vnum, obie-
ctum respiciatur vtrumque à vouente com-
prehensum in castitate. Sic aliqui apud Palud.
in 4. dist. 32. quæ. 2. a. 1. n. 14. & ipse Palud. in 4.
dist. 38. quæ. 3. a. 5. n. 36. concl. 4. docet ad votum
non valere, nec debiti petitionem impedire.
Petr. de Soto lect. 16. de matrimon. §. ultimo ran-
dem Fauet. D. Tho. in 4. dist. 32. q. vni. a. 4. & Sa-
verb. Votum, vers. coniugem non posse, asserens
coniugem neutrum posse absque alterius li-
centia castitatem vouere.

167
Est validum.

Validum est, & obligat, ad non petendum.
Quia c. Quidam, de consens. coniu. quando vir re-
nente vxore professus est, decernitur profes-
sionem fuisse irritam, obligari autem vouen-
tem ad votum castitatis in ea professione emis-
sum, in quantum se potuit obligare nimirum
ad non exigendum debitum, ibi. Votum non te-
nuit, ulterius vero non poterit uxorem accipere
promisit enim, se non exigere debitum, quod in
eius potestate erat, & ideo quoad hoc votum
tenuit: non reddere autem, non erat in eius sed
in mulieris potestate. Itā D. Bonau. in 4. dist. 32.
numer. 3. Palud. ibi, quæ. 2. art. 1. numer. 14. Sotus lib.
7. de inst. g. 3. art. 1. Henric. lib. 111. cap. 15. numer. 82.
Sanchez lib. 9. d. 35. numer. 36. Nauar. sum. cap.
12. numer. 60. Angel. verb. Matrimonium 4.
numer. 6. Sylvest. verb. Votum 4. quæ. 2. d. 4.

168
Hanc elige
sententiam.

Hanc eligo sententiam. Quia vouens casti-
tatem post matrimonium, licet absolutam ca-
stitatem intendat, at non vouet omnes eiu-
actus per modum vnius: atque ita licet quidam
actus, ut non reddere, sit malus, non desinet
obligare votum quoad alios actus bonos.
Quod autem non intendat vouere per modum
vnius ostendo: Quia vouens, verbi gratia, nun-
quam se peccaturum, respicit omnia peccata
sub vna ratione peccati generica, nec ea obli-
gatio potest commode diuidi, ac separari: non
enim dabitur maior ratio, cur votum id obli-
get ad abstinendum à quibuldam peccatis,
quam ab aliis. At castitatis votum non respi-
cit abstinere à petitione, & redditione, & à
alio matrimonio ineundo, & à fornicatione
tanquam indiuidua sub vna specie, aut species
sub vno genere contenta; sed tanquam actus
diuersos castitatis: & obligatio hæc est com-
modè separabilis, ac diuisibilis: si enim om-
nes actus sint possibiles, obligat ad omnes, si
alterum

item aliqui non sint ratione status possibiles, obligat ad ceteros, & tunc dabitur sufficiens ratio diuisionis: unde materia erit diuidua, nec promissa per modum vnius: ac subinde pars inutilis vtilem minime vitabit.

DVBIUM LI.

An licitum sit sine coniugis licentia votum abstinendi à petitione debiti, cum animo tamen reddendi, prout lex matrimonij obligat?

169
Licitum est.

Licitum est. Quia minime alteri præiudicat coniugi, abique cuius licentia emittitur: vouetur enim res libera, & ad quam lex matrimonij minimè attingit. Sic Bonau. in 4. dist. 32. art. 1. qu. 1. num. 8. Richar. ibi, art. 2. q. 1. Mayron. dist. 38. quæst. unic. part. 1. concl. 2. D. Antonin. 3. part. titul. 1. cap. 19. §. 3. Aftenf. sum. part. 2. lib. 8. titul. 10. art. 2. quæst. 3. Nauar. sum. capit. 12. numer. 50. Ludouic. Lopez part. 1. Instr. cap. 46. Manu. tom. 1. sum. cap. 246. num. 8. Vega tom. 2. sum. cap. 129. casu 93.

170
Est illicitum.

Est illicitum. Quia est onerosum alteri coniugi, maxime si sit vir, qui id votum emisit. Et quia exponitur incontinentiæ periculo: cum enim coniuges eodem accubent in lecto, posset virgine concupiscentia facile votum violari. Ita Durand. in 4. dist. 32. quæst. 1. a. 1. numer. 5. Palud. ibi, quæst. 2. art. 1. num. 14. Victor. sum. de matrimon. numer. 280. Henriquez libr. 11. cap. 15. numer. 80. Petr. de Ledef. quæstion. 64. art. 4. dub. 1. concl. 3. Barthol. à Ledef. diff. 71. & alij.

171
Auctoritas plurimum.

Ego quidem existimo, si votum secundum se consideretur, licite emitti, vt primam sententia docet. Si vero consideretur attentis circumstantiis periculi vouentis, & coniugis alterius oneris, esse illicitum, vt posterior sententia intendit. At putarim non excedere culpam cuiusdam indiscretionis venialem huiusmodi voti emissionem. Idem Durand. & Palud. hoc votum indiscretum appellant.

DVBIUM LIII.

An coniux, ex cuius licentia alter solus vouit castitatem, possit debitum exigere: & subinde alter teneatur reddere?

172
Non potest.

Non potest qui dedit licentiam, petere debitum nec qui vouit tenetur reddere. Quia cum dedit alteri vouendi facultatem videtur iuri petendi cessisse. Et quia alias præfata licentia esset inutilis, nam vt coniux vouens nequeat exigere, nulla desideratur licentia, sed vt non teneatur reddere. Sic Palud. in 4. dist. 32. quæstion. 1. art. 2. concl. 4. numer. 9. Adrian. q. 14. de matrimon. vers. Tercio contingit. Abul. Tur-

recr. Alexand. & alij apud Sancium citandum.

Potest, qui licentiam dedit, debitum exigere, ne ad id votum (nisi aliud specificetur) officit iuri concedentis facultatem: sed ea intelligenda est, vt vouens coniux se ex parte sua ad continentiam obliget abique concedentis præiudicio, ita vt petere nequeat at reddere teneatur. Quia ea licentia accipienda est, vt quam minimum possit, noceat concedenti: eius enim tacita intentio, dum de contraria minime constat, ea esse videtur. Ita D. Antonin. part. 4. tit. 1. cap. 22. §. 3. Sa. verb. Debitum coniug. iuri. Nauar. sum. cap. 12. numer. 59. & cap. 16. n. 31. Sanchez l. 9. dist. 36. numer. 5. Vega tom. 2. sum. cap. 129. casu 77. Manu. tom. 1. sum. cap. 243. numer. 14. Ludou. Lop. pa. 1. Instr. c. 84. & c. 46. Vgol. de matr. c. 10. n. 2. & alij.

Cum his sentio, quia coniux huiusmodi licentiam impendens, minime suo iuri cessisse putandus, est nisi id cum licentiam dedit expresse cautum fuisset. Ea autem facultas non est inutiliter concessa, obligauit enim se vouens, ad debitum non exigendum.

DVBIUM LIV.

An cum alter coniux concedit alteri expressam licentiam vouendi omnimodam castitatem: fas sit coniugi huiusmodi licentiam concedenti debitum petere: & cique petenti possit alter reddere?

Fas non est petere vni, & alteri fas non est reddere, nisi coactè ille licentiam concesserit, vel fuerit adeo ignarus, vt putarit ei adhuc esse reddendum. Quia cum volens vnum, censetur velle omne id, per quod ad illud petenitur, coniux, qui nec coactus, nec iuris ignarus, sed sui præiudicii conscientiam facultatem concessit, videtur ipse quoque tacite vouere continentiam, vt nec petere possit, nec ipsi petenti sit reddendum. Sic Philare. de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 4. Fauet D. Bonauent. in 4. dist. 32. in expol. lit. n. 4.

Fas est petere, & fas erit alteri coniugi reddere. Audi precor. vir dās illam licentiam potest licentiam potest irritare valide id votum abique causa licet mortaliter delinquit: & cum causa sine vilo piaculo: & similiter vxor potest quoad obligationem non reddendi irritare cum peccato mortali absque causa quando semel licentiam concesserat: & sine peccato existente iusta causa. Porro tacita est irritatio quoad coniux conscientis voti de licentia à se emissi peti debitum: & si immemor sit, admonetur ab altero: & admonitus adhuc instat: est, (in quam) irritatio non absoluta, sed quoad illum actum: & in irritatione culpa adest. At si semel irritato voto, non est peccatum, petere; quia iam omnino extincta est voti obligatio. Hoc ergo supposito, si coniux siue vir, siue femina prius irritet votum illud de licentia sua emissum quoad non reddendum, siue peccarit, quia absque causa siue non peccarit irritando, minime delinquit

vnus petendo debitum, & alter reddere tenetur. Quia premiffa irratione, non manet votum obligatio, quod licitum vltim impediatur, si vero non prius irritetur, at memor voti de licentia sua emiffi, aut de illo admonitus ab altero, adhuc petat debitum; cenfebatur irritatio voti pro illa vice, & ita peccabit petes quatenus sine iusta causa irritaret alter reddere tenebitur, quia cessauit voti obligatio. Ita Sanchez lib. 9. d. 36. num. 6.

Doctiffimo hareo Præceptor, adiciens datur, to nollit coniux irritare, vel retenta opinione, quod id non possit efficere peccabit coniux, qui contra præfatam licentiam peti debet, & quidem lethaliter. Quia aduersatur voto de licentia sua facto: at alter reddere tenebitur. Quoniam dans illam licentiam, cum nullus interuenerit pactum, quale reperitur in voto communi consensu emiffio, solum censetur concedere, vt alter se dedicit ad absolutam continentiam seruandam, & ipse tenetur religionis vinculo, nempe voti de licentia sua emiffi non contrauenire: at non abdicat, à se iustitiam ius in corpus coniugis: quare si petat, erit sacrilegus contra votum, at alter reddere tenebitur tanquam rem suam poscenti.

DVBIVM LV.

An coniugi, qui de alterius licentia continentiam vouit, alter possit & teneatur reddere?

Non solum non tenetur, sed mortaliter delinquit, si reddat. Quia cōiux non vouens ideo potest & tenetur reddere voto astricto, quod absque eius permissione vouit: quæ ratio cessat, quando consensus adfuit. Et quia vouens habita alterius coniugis copia, amittit ius petendi, sicut vterque vouens communi consensu amittit: Ergo sicut in hoc euentu peccat mortaliter coniux reddens, ita in illo coniux dans peccabit reddendo illi, qui vouit. Sic Ledes. 2. part. 4. qu. 55. art. 1. Manu. tom. 2. sum. cap. 90. numer. 5. Vega tom. 2. sum. cap. 129. casu 77. Ludou. Lop. part. 1. Instr. cap. 84. & c. 46. Nauar. sum. cap. 12. num. 46. & cap. 16. nu. 31. Syluest. v. Votum 5. qu. 2. D. Antonin. p. 3. tit. 1. c. 22. §. 3.

Non solum non peccat dum reddit, sed tenetur. Quia votum non priuat vouentem iure iustitiæ quod habet vt alter coniux sibi reddat, quia ratione tenetur, qui non vouit, reddere debitum coniugi voto astricto. Nec licentia concessa per alterum coniugem cum hoc iure priuata enim nō derogat iuri petendi, & reddendi, quod habet cōiux, qui nō vouit, (vt superius expressi). Nec inducit pactum aliquod iustitiæ per quod voues abdicat à se iustitiæ ius, sed tantum operatur, vt coniux vouens ex virtute Religionis obligetur Deo ad non petendum: Ergo alter reddere tenetur. Ita Palud. in 4. dist. 32. quæst. 2. art. 2. Veracr. part. 1. spec. n. 15. Sanchez lib. 9. d. 36. num. 11. Henriquez lib. 1. cap. 15. num. 8. Barth. à Ledes. dub. 20. de marr. concl. 1. & alij.

Hanc sententiam veriorē existimo, imo

crediderim, quamuis licentiam concesserit coniux qui non vouit, ad omnimodam cedens castitatem vouendam cedens omni iuri iustitiæ, quod ad petendum habebat: adhuc teneri, alteri contra votum petenti reddere. Quia alter cum nullum inierit pactum, nec iuri iustitiæ ad petendum cesserit, sed tantum se vinculo Religionis voti Deo obligarit, si contra votum petat debitum, iniquè quidem, peti, quod suum est, ac proinde est illi reddendum. Sotus enim qui non vouit, nullo inito pacto ex parte vouentis, iustum petendi à se abdicauit. Quod si qui vouit iustitiæ ius renunciarit, & ab altero renunciatio acceptetur, non poterit illi vouenti reddi debitum, nisi iterum concedat illi alter coniux ius ad petendum.

DVBIVM LVI.

An vir possit irritare votum castitatis, constante matrimonio, emiffum, & proinde implendum ab vxore?

Non potest. Quia vir non habet dominium in vxorem in ordine ad actum conjugalem circa debiti petitionem, sed solum circa redditionem: in ordine enim ad petitionem sunt omnino pares. Cap. Gaudemus, de diuortio. Ergo nullatenus poterit votum vxoris circa eum actum emiffum irritare. Sic Valenz. 2. 2. d. 6. q. 6. de voto, pun. 6. Palud. in 4. dist. 38. qu. 4. d. 2. conclus. 5. n. 23. Caiet. sum. v. Votum, c. de condit. ex parte vouentis. Nauar. sum. cap. 12. num. 64. Syluest. verb. Votum 4. quæst. 2. dicto 4. & alij.

Potest quidem. Quia quamuis vir, & vxor sint pares, quoad libertatem non petendi, & reddendi obligationem, & ita materia illa non sit viro subiecta: at quoad illam nouam obligationem, quæ accidentaria est, vxor subditur viro tanquam capiti, cuius est, voluntatem ipsius dirigere, ne imprudenter voueat. Ita Sotus in 4. dist. 32. qu. 1. d. 3. post 1. concl. & l. 7. de iust. q. 3. ai. Arag. 2. 2. q. 88. a. 8. Anton. Gomez de Bulla Cruci. Claus. 10. n. 67. Vega tom. 2. sum. 129. casu 22. & 93. Sanchez lib. 9. d. 39. nu. 11.

Non solum puto hanc sententiam probabiliorem esse, sed addo, idem dicendum, licet votum sit continentia absolute: potest enim vir id omnino irritare. Quia illa noua obligatio, quæ vxor absque viri consensu se astrinxit, viro subditur. Vnde ea irritatione facta vxor adulterans, sacrilegium non perpetrat: nec soluto matrimonio, tenetur, ab alijs abstinere.

ad quæ votum obligabat. Quia irritatione extinctum est omnino, nec reuiuiscit. Vt latè in materia de Voto disputabo.

* * *

DVBIVM

DVBIVM LVII.

*An maritus possit irritare votum castitatis de
sua licentia ab uxore factum: valide qui-
dem absque iusta causa: & lici-
te interveniente causa
iusta?*

184
Non potest.

Non potest. Quia si vir faciens uxori copiam
votum continentiam, simul voueat, ne-
quit illius votum irritare. Ergo etiam si ipse non
voueat: ipsum enim vouere, aut non vouere
parum videtur conferte ad irritandi potestatem,
Sic D. Tho. in 4. dist. 32. in expol. lit. D. Bonavent.
ibi. nu. 4. Albert. Magn. a. 6. Richard. a. 2. q. 2. ad
1. Palud. q. 2. a. 2. nu. 17. D. Antonin. 3. p. tit. 1. c. 22.
§. 3. Rosel. v. votum 3. n. 2. Pilana ibi. §. 3. Sylvest.
v. votum §. 9. 2. Nauar. sum. c. 12. n. 61. Manu. 10. 2.
sum. c. 90. n. 5.

185
Potest plane.

Potest plane. Quia licet vir non sit Domi-
nus materiae illius promissae, sed in illa sit aequa-
lis vxori: at tanquam caput est dominus actus il-
lius liberi, quo vxor subiectionis tempore se se
voto illo obligauit: & quauis ex consensu viri sit
Deo consecratus, ut vir irritas sine causa, morta-
liter delinquit: non tamen ut irritatio sit nulla. Nam
illa licentia data, vir non amisit illius actus li-
beri dominium, sicut nec ubi est dominus ma-
teriae promissae, ab illius dominio cadit, quamuis
suo consensu Deo per votum consecratur. Ita
Sotus lib. 7. de iust. quae. 3. art. 1. & in 4. dist. 32.
q. 1. a. 3. post 1. concl. Palac. ibi. d. 2. Stunica de voto
qu. 3. numer. 62. Barth. à Ledel. dub. 71. de matr.
Aragon. 2. quae. 88. art. 8. Vega tom. 2. sum.
capit. 129. casu 22. Sanchez libr. 9. dub. 40.
num. 17.

186
Hoc mihi probabilius.

Hoc mihi probabilius. Quia fragile video
existere primae sententiae fundamentum. Ne-
ganda enim est consequentia; nam quando
uterque vouet communi consensu, adest pactum
conuenientiae virtute inter coniuges, ut uter-
que iuri petendi renunciet, reddendi, ac irritan-
di. Quod minime adest, altero solo de alterius
consensu vouente. Idem credo dicendum quan-
vis maritus fecisset vxori copiam vouendi om-
nimodam castitatem, contra Philia. de offic. Sa-
cerd. to. i. p. 2. l. 3. c. 4. asserentem oppositum, eo
quod tunc maritus ipse videatur pariter casti-
tatem vouere: quod fundamentum supra iam
reprobauimus.

DVBIVM LVIII.

*An utroque coniuge mutuo consensu castita-
tem vouente, integrum sit viro, vo-
tum castitatis uxoris ir-
ritare?*

187
Integrum est.

Integrum est. Quia quando uterque com-
muni vouet consensu, nullum inicit pactum
de non reuocando, sed de sola castitate seruan-
da, sicut quando alter solus continentiam vo-
uet. Et quia si est contractus, cur non mutuo
consensu possit reuocari: cum omnis res per
eandem causas dissoluatur, per quas nascitur. c.
1. de reg. iur. Sic Palac. in 4. dist. 32. d. 2. & qui

dam alij teste Aragon. citando.
Nullatenus est integrum hoc marito. Quia
dum uterque coniux mutuo consensu conti-
nentiam vouet, cum mutuo pacto edicto, ce-
dat iuri suo quoad quemcumque actum con-
iugalem, idque Deo offerat, vitam coelibem eli-
gens, videtur omnino renunciari iuri reuo-
candi, ut vel sic finis ille vitae continentis obti-
neatur. Et quamvis contractus ille, ut talis, pos-
set rescindi, obstat tamen voti vinculum in eo
inclusum. Ita Sotus l. 7. de iust. q. 3. art. 1. & in 4.
dist. 32. q. 1. a. 3. post 1. concl. Stuni. de voto qu. 3.
num. 64. Arag. 2. 2. q. 88. art. 8. dub. ultim. Barth.
à Ledel. dub. 71. de matrimon. Manu. tom. 1. sum.
cap. 43. num. 14. Ludou. Lop. part. 1. Instr. capit.
46. Vega tom. 2. sum. 122. casu 68. Sanchez libr. 9.
d. 40. num. 10.

Hanc tenendam iudico sententiam quam
ex D. August. Epist. 199. ad Ecditiam, (& refer-
tur c. Quod Deo 43. q. 5. Ibi: Quod Deo pari co-
sensu voueratis perseueranter usque, in fine reddere
debeatis: a quo proposito si ille (vir scilicet) lapsus
est, tu (alij instantij) me perseuera. Hinc fit virum
emisso hoc voto accedentem ad uxorem, inui-
tam, non solum delinquere aduersus voti reli-
gionem, sed etiam contra iustitiam, frangendo
pactum cum ea initum.

DVBIVM LIX.

*An vxor possit irritare votum castitatis an-
mutuo cohabitationis à viro ab-
que eius licentia emis-
sum?*

Minime potest. Quia vxor non habet do-
minium voluntatis viri, imo ipsi tanquam
capiti subest. Nec etiam materiae promissae,
quoniam hoc maxime verum habere: quoad
actus matrimonij: ad quoad hos coniuges sunt
pares. c. Gaudemus, de diuortio. Sic Sotus l. 7. de
iust. qu. 3. a. 1. Pet. de Ledel. de matr. q. 64. a. 4.
dub. 2. concl. 2. & quidem alij Neoterici docti,
teste P. Sanchez citando.

Potest vxor omnia, & sola viri vota irritare,
quae sine sua licentia emissa ipsi praedictant,
quoad moderatam debitionem, vel cohabitatio-
nem mutuum. Quia vxor habet dominium, &
potestatem corporis viri per contractum matri-
monij acquisitam quoad debitum sibi modera-
te reddendum, & cohabitandum, 1. Cor. 7. Ergo
vota huic dominio praedictantia poterit irrita-
re. Ita Nauar. sum. cap. 12. num. 64. Tolet. libr. 4.
sum. c. 18. Arag. 2. 2. q. 88. art. 8. Stuni. de voto
qu. 3. num. 60. Graf p. 1. decret. l. 2. cap. 29. num. 8.
Ludou. Lop. p. 1. Instr. c. 47. §. ultim. Caned. sum.
de Sac. r. de matr. c. 8. n. 74. Valent. 2. 2. dub. 6. q.
6. de voto punct. 6. Caiet. Abbas Angel. & alij
quos refert, & sequitur Sanchez libr. 9. dub. 42.
num. 2.

Eiusdem mentis sum. Quia quamuis ad actus
matrimonij sint aequales maritus, & vxor, ea
ratione, quod aequae neuter adstringitur, ad pe-
tendum, & uterque petenti reddere tenetur: at
sibi ipsi sunt subditi, in quantum neuter habet
sui corporis potestatem, ac dominium, sed per
matrimonium in alterum transiit: Ergo hu-
iusce domini ratione poterit vxor ea vota ir-
ritare, quae illi potestati officere videantur. Ad-
diderim

diderim ea vota viri irritata ab vxore, non reuincere, sed manere perfecte irritata, & extinda. Infero non posse virum absque vxoris consensu, eas preces, ieiunia, vigiliae promittere, quæ adeo debilitent vires, vt ineptus reddendo moderate reddatur.

D V B I V M L X.

An sit lethale coniugibus, morose delectari seculo pollutionis periculo, in copula cogitata tanquam presenti, dum absentes sunt, aut eo tempore, vel loco ubi copulam exercere non possunt?

Lethalis culpa est. Quia delectatio venerea non intenta ob bonum proles, nec in ipsum relata, omnibus sub lethali culpa interdicitur. Et quia huiusmodi delectatio est quasi incepta seminis effusio, ad illamque tendit, cum ipsa comitetur membrorum generationi inferuentium commotio. Sic Syluest. verb. *Delectatio, quæ* 2. Nauar. cap. si cui, de penit. dub. 1. num. 6. & sum. capit. 16. numer. 10. Cordu. libr. 1. qq. quæ. 28. dub. 12. Manu. 10. 1. sum. cap. 2. 12. numer. ultim. Sa verb. *Luxuria, vers. Delectatio de peccato.* Vega 10. 1. sum. c. 8. 1. casu 2. & alij.

Non est lethalis culpa, sed venialis solummodo. Quia sicut matrimonium efficit, ne tactus extra copulam, & ad illam non relati sint culpa lethalis, sed venialis solum, (vti infra dicemus) defectu legitimi finis: ita idem efficit circa delectationem sensitivam copulæ cogitatur vt præsentis: quia eadem est ratio. Et quia D. Chrysost. hom. 17. in Mat. circa ver. *Qui videt mulierem*, admittit, licitum esse delectari aspectu vxoris præsentis, etiam absque animo copulæ gerendæ. Ità D. Tho. qu. 15. de malo, art. 2. ad 17. Palud. in 4. dist. 9. quæstion. 3. art. 1. numer. 7. Caiet. sum. verb. *Delectatio morosa*, §. *Secundum*, an delectatio. & 1. 2. quæstion. 74. art. 8. circa solut. ad 4. D. Antonin. part. 2. titu. 5. cap. 1. §. 6. Rosel. Nieua, Gerf. Armil. Tabie. Viguer. Medi. Zumel, & alij, quos refert, & sequitur Sanchez dub. 44. num. 3. Vazq. 1. 2. dub. 113. num. 2. & 3.

Longe veriore hanc partem existimo. Quia consensus in delectationem nequit esse grauior culpa, quam consensus in actum, de quo capitur, teste D. August. lib. 12. de Trin. cap. 12. tom. 3. & constat: nam talis est delectatio, quale obiectum, vt docet Aristot. 1. 10. Ethic. capit. 4. & 5. sed copula de qua est ea delectatio, & licita inter coniuges: Ergo ex hoc capite non est culpabilis delectatio. Est tamen culpa venialis, consensus in eam delectationem. Quia caret debito fine, ad quem actus coniugalis à natura ipsa dirigitur.

D V B I V M L X I.

An tactus inter coniuges ab sola voluptate in ipsis capiendam, absque animo perueniendi ad copulam, sint lethale peccatum?

Sunt mortale. Quia omnis actus venereus non relatus ad copulam, mortalis est. Sic D. Antonin. 3. part. i. c. 10. §. 6. Syluest. v. *Debitum*, q. 9. n. 7. Margar. confel. præc. 6. c. 7. Humada sup. l. 1. tit. 1. p. 1. Glof. 12. n. i. & Syluest. id tribuit Paludano.

Non sunt mortale, sed veniale solummodo. Quia voluptas illa venerea non quaeritur extra matrimonium, sed in actu suapte natura ordinato ad matrimonij actum. Quare sicut matrimonium excusat actum copulæ inter coniuges à copula lethali, licet fiat solius voluptatis capiendæ gratia: ita similiter excusabit tactus illos, & sola manebit venialis culpa ob indebitum finem. Ità Angel. verb. *Debitum*, num. 29. Armil. num. 8. Caiet. 2. 2. qu. 154. art. 4. & in sum. verb. *Impudicitia*, & verb. *Matrimonium*, cap. ultim. Abul. ad cap. 5. Mar. qu. 197. Barth. à Ledel. de matrim. dub. 18. Valq. 1. 2. qu. 74. art. 8. dub. 113. numer. 3. & 4. Manu. tom. 1. sum. capit. 249. num. 9. Sanchez lib. 9. d. 44. n. 11. Nieua sum. tit. 87. & 90.

Idem opinor, adiciens, non aliter dicendum esse de aspectibus, verbisque turpibus inter coniuges absque pollutionis periculo. Nunquā enim sunt peccata lethalia, sed venialia, si ad voluptatem, licita autem si ad prouocandum se se ad copulam referantur. Quia eadem est ratio, & matrimonium omnes hæc delicias à mortali excusat.

D V B I V M L X I I.

An quando coniux se ipsum singulariter tangit, absque pollutionis periculo, ad capiendam voluptatem, delinquat mortaliter?

Delinquit mortaliter. Quia naturam tactibus prouocare, nec est actus coniugalis, cum minime cum coniuge fiat, nec ad coniugij finem referatur, vt suppono; non enim fit, quo coniux ad copulam se præparet. Quare nullo modo potest ad coniugium referri, vt à mortali excusetur. Sic Armil. verb. *Impudicitia*, num. 3. Valq. 1. 2. quæst. 74. art. 8. dub. 113. numer. 4. Citari assolent pro hac sententia D. Antonin. Syluest. & Margar. Confel. sed eorum perlegens placita, aduertit, non loqui expresse de tactu, quo se ipsum coniux tangit, sed de omnibus tactibus inter coniuges, quos generaliter mortales reputant, quoties ad copulam non ordinantur.

Non delinquit mortaliter, sed venialiter solum. Quia cum tactus ille suapte natura sit indifferens ad copulam coniugalem, vel ad illicitam

DBA
M
III. IV
IV

citam: possitque ad vnam, vel ad alteram referri nec ex intentione tangentis se à sua natura & ab hoc ordine distrahat, ut ad copulam illicitam ordinetur: non est cur de culpa lethali sit damnandus. Sicut nec morosa delectatio copulae cum coniuge absente tribuitur culpæ mortali eo quod referri potest suapte natura ad coniugalem copulam, licet actu non dirigatur. Ità Sanchez lib. 9. dub. 44. num. 16. Favent Palud. in 4. dist. 31. q. 3. a. 2. n. 17. & Ludou. Lopp. 1. Instrum. cap. 87. dum asserunt, esse mortalem huiusmodi tactum, quando adest pollutionis periculum: vnde extra hunc casum non videntur de lethali damnare.

201
Hic hæreo
sententia.

Huic sententiæ adhareo. Quia dici absolute non posse credo, eum tactum non esse actum coniugalem, quia non habetur cum coniuge. Nam ut actus coniugalis sit, non desideratur, eum cum coniuge fieri: sed satis est, ut ad coniugium præsens suapte natura referri possit, nec ab hac natura ex intentione illo utentis debet.

DVBIVM LXIII.

An liceant coniugales delectationes morose, & tactus, quando ob aliquod impedimentum eis non licet actum coniugalem exercere?

202
Minime licet.

Minime licent. Quia talis est delectatio, quale obiectum: sed tunc accessus ad coniugem est lethalis: Ergo lethaliter delinquent huiusmodi delectationibus, ac tactibus dantes operam. Sic Abol. ad cap. 5. Mat. question. 197.

203
Licet quidem.

Licet coniugibus delectatio partis sensitivæ de coitu cogitato capta etiam si illis nec petere nec reddere liceat, quia mutuo consensu votum castitatis emisere. Liciti etiam sunt eis tactus dummodo non sint verendorum, aut partium illis vicinarum. Quia cum permaneat matrimonium, & copula sit solum illicita ob extrinsecam voti circumstantiam: non ideo illicita erunt delectatio, & tactus. Et quia ob id delectari licet in carniū esu in Quadragesima, cum nunquam liceat in re ab intrinseco mala; quia ab illo, ut potest qui ratione solius extrinsecæ prohibitionis Ecclesiæ est illicitus, potest præscindi malitia. At usus illius matrimonij non est ab intrinseco prohibitus, sed ratione extrinsecæ voti circumstantiæ: Ergo licebit in illo delectari. Ità Docti Neoterici, quos presso nomine memorat P. Sanchez lib. 9. dub. 44. numer. 20.

204
Auctori
dictum.

Ego autem vnam, & alteram sententiam ex parte admitto, & ex parte reiicio. Quoties copula interdicitur coniugibus ob circumstantiam extrinsecam, quæ per se neutrum coniugem ab usu matrimonij arcet: licita est talis delectatio appetitus sensitivi de copula cogitata ut præsentis: liciti sunt etiam tactus eo pacto, quo liciti essent eo secluso impedimento: ut si illicita sit copula propter notabile salutis abortivæ periculum, &c. Quia tunc suapte na-

tura est licitus usus matrimonij & ab extrinseco prohibetur. Idem assero, quando concubitus est interdictus ratione alicuius præcepti Ecclesiæ: ut si coniux contraxit affinitatem, cognitionemve cum altero coniuge, ratione cuius à debiti petitione arcetur. Quia adhuc impedimentum est extrinsecum. At quoties coniugi interdicitur debiti petitio, eo quod dubius sit de valore matrimonij mortale est partis sensitivæ de copula cogitata delectatio. Quia matrimonium eam delectationem cohonestans est dubium, ac proinde dubia etiam erit illius delectationis honestas. Denique multo probabilius reor, contra sententiam secundam, quando ratione voti non licet coniugi petere, nec reddere nullatenus esse licitam delectationem partis sensitivæ, aut tactus, sed culpam esse lethalem adversus votum. Quia vocans absolute castitatem, tenetur in quantum potest abstinere ab omnibus illis, quæ castitati adversantur: solum ad quod lex iustitiæ matrimonij obligat, nempe reddere debitum, quando solus ipse vocat, sed servata matrimonij lege, potest abstinere ab illa delectatione & à tactibus, dum non percutitur. Ergo tenetur. Denique si alter, vel uterque coniux vocasset, solummodo, se non petiturum debitum, omnia hæc illis licent, Quia non adversantur illi voto, quod solum interdicit debiti petitionem: & ex alia parte sunt suapte natura illis ratione matrimonij licita.

DVBIVM LXIV.

An tactus, delectationes morose, aspectus, verba turpia inter coniugatos sint, licita ratione periculi pollutionis in alterutro coniuge præiis?

Ilicita non sunt, tactus speciatim. Quia licet coniuges dent operam rei licitæ, at tactus illi sunt causa per se pollutionis, & notabiliter ad illam habendam influens. Sic Palud. in 4. dist. 31. art. 2. numer. 17. D. Antonin. 3. part. tit. 1. cap. 20. Angel. verb. Debitum, numer. 26. Sylvest. ibi, quæst. 7. Armil. numer. 8. Caiet. verb. Matrimonium, cap. ult. §. ultim. Rosel. verb. Debitum, numer. 12. Henriquez lib. 11. cap. 16. nu. 6. Manu. 10. §. sum. c. 21. num. 1. Sæ verb. Luxuria, §. Oculi, & alij.

Licita sunt, etiam tactus in reddente. Quia dat operam rei licitæ, ad quam ex iure alterius obligatur. Et quia culpa vacant ij tactus exerciti cum periculo pollutionis ubi adest causa vrgens, ut suppono extrat. de Luxuria ad 6. præ. At satis vrgens causa est, reddendi tactus ab altero coniuge exactos. Id tamen temperari, nisi tactus tales sint, & ita ad pollutiones tendant, ut sint velut inchoata pollutio. Imo in coniuge petente non semper sunt mortales tactus hi cum pollutionis periculo in se, vel in altero coniuge, quando nec ea est intentio, nec consensus periculum, (sed erunt mortales, quando absque causa vrgenti exercentur.) Quia

Sectio II. Dubia, De Diuortio. 169

Quia licet hi tactus sint causa per se pollutionis, at excusat tali causa operam tantem vrgens causa. Ita Nauar. *sum. c. 16. n. 42. Sanch. l. 9. d. 45. a. 34.*

Eiusdem mentis sum. Ut autem doctrinam planiorem reddam, hanc statuo resolutiones. Tactus impudici in coniuge petente cum pollutionis in se, vel in altero coniuge periculo, nisi in eo loco sint, ubi adueniēte periculo, possint facile copula uti, vt pollutionem vitent, semper culpa est lethalis. Quia hi tactus necessarii non sunt inter illos, ad mutuū amor in ducendū, sed solū quo se ad copulā statim habēda preparant: & alio ex capite notabiliter pollutionē excitant. Amplexus, oscula, & alij tactus soliti inter coniuges exerceri, ad indicandum, ac fōndum mutuū amorem turpitudine carentes, minime dammandi sunt de culpa lethali ob periculum pollutionis prauisā: quando non nimia voluptas adest, nec incitādo pollutionem, sed tanquam indicia amoris exhibendo, exercentur, represso tamen excessu libidinis insurgentis. Et in hoc casu tempero primam sententiam generatim damnantem huiusmodi tactus. Quia causa vrgēs adest hocceatūs exercendi, vt mutuus amor inter coniuges indicetur ac fōneatur. Tactus, quo coniux semet ipsum attingit cum pollutionis periculo, culpa lethalis est. Quia ad eam valde influit, nec causa vrgens illam exercendi adest. Delectatio morosa cōiugis in copulā coniugalis cogitatione, quam secluso pollutionis periculo superius dixi non esse lethalem, eo periculo prauisā, culpa lethalis efficitur. Quia est res ad venerem pertinens, valdeque ad pollutionem incitans, & causa vrgens prorsus desideratur. Aspectus, ac verba turpia cum delectatione venerea sufficienti ad culpam lethalem inter solutos quamvis inter coniugatos, secluso pollutionis periculo, ab ea excusantur, (de quo supra) minime ab ea excusantur, eo periculo existēte. Quia valde inuāt ad pollutionem habendam, & iusta causa deficit. Denique non iudico, esse mortale in coniugatis, per tactus, aspectus, ac verba turpia, delectationemque veneream ex copula cogitata consergentem dare causam commotioni membrorum, quae generationi deferunt, & in distillationes prauisās incurrere: quamvis inter solutos teneo esse id esse lethale. Quia hoc non est grane damnum generationis in tali casu: & aliunde ex spirituum commotiones in eis vacāt culpa lethali, vt bene Sanch. *l. 9. d. 45. num. 3. &*

DVBIVM LXV.

An sponsi de futuro licita sint oscula, amplexus, aliique tactus, cum non adsit pollutionis, nec consensus in copulam, periculum?

¹⁰⁸ Licita hae non sunt. Quia ideo soluti non licent, nam eis interdicta est copula: hae autem similiter est sponsis de futuro interdicta. Et quia sunt eiusdem malitiae moralis cum ipsa copula inter eos est lethalis. Et quia solum matrimonium delectationem tactuum coonestat. Sic Palud. *in 4. dist. 3. q. 3. a. 2. n. 17.* & Supla Gabriel. *lib. 1. q. vni. a. 3. dub. 2.* Caiet. *sum. Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.*

v. Impudicitia, & v. Osculum. Sotus *in dist. 34. q. 1. a. 2.* Angl. Florib. *p. 2. q. 8. de imped. matr. a. 1. dub. 9. conch. 1.* Pedraza *sum. prec. 6. §. 5.* & aliqui Neoterici docti, & videtur tenere Henric. *l. 1. c. 19. n. 4.* dicens, olim fuisse licita, modo minime.

Oscula, & amplexus, aliique tactus non impudici à piaculo excusantur inter sponfos. Quia sicut matrimonium coonestat copulam, ita sponsalia, quae quoddam matrimonij sunt initium, coonestare debent huiusmodi tactus, qui inchoatio quaedam sunt copulae. Praesertim quia sic magis fouetur amor in ordine ad matrimonium. Et quia ex eo, quod inchoatus sit matrimonij contractus per verba de futuro, data est de praesenti ex natura rei maior facultas ad actiones, quae ad matrimoniale copulam ordinantur. Ita Nauar. *sum. c. 14. n. 18. & c. 16. nu. 12.* Verac. *append. ad 9. de condit. matr. Medina l. 1. sum. c. 14. §. 18.* Valer. *1. 2. d. 9. q. 3. pun. 3. Sā v. Luxuria, §. oscula, & tactus Sāch. l. 9. dist. 46. n. 46.* Barth. à Ledes. *dub. 14. de matr. Petr de Ledes. de matr. q. 13. a. 1. dub. ult. Gutier. l. 1. q. 9. Canonice. c. 2. n. 17.* & ferre omnes Neoterici.

Ego quidem horum Doctorum mentem, cui haereo, planam reddam, & illustrabo. Primū, existimo, veram esse hanc sententiam, si de culpa lethali sermo sit, quamvis sponsi intendant eam delectationem sententiam, quae ex ipsis amplexibus ac osculis oritur. Quia sponsalia, quae matrimonij initium sunt huiusmodi delectationem à mortali excusat, quae copulae inchoatio est, & in omnino soluitur est culpa lethalis. Est tamen moderanda conclusio, dummodo non adsit periculum copulae, vel consensus in eam, aut pollutionis. Tunc enim essent hi tactus lethale piaculū. Deinde amplexus & oscula habitata inter sponfos de futuro in benevolentiae documentum, & ad conciliandum, fouendum, quae mutuū amorem in ordine ad matrimonium contrahendum licita sunt omnino, & siue veniali piaculo poterunt exeri. Quia finis est honestus, si vero finis sit delectatio, erunt culpa venialis. Quia etiam inter coniugatos sunt similis culpa, quādo propter eum finē habentur. Praeterea tactus impudici nullatenus eis liciti sunt. Quia proximiores sunt copulae: ac proinde illis solis licent, quibus ipsa coniugalis copula est permessa. Vnde non permittendi soli esse sponsi, tum ob tactuum periculum impudicorum, tum ob ipsius copulae periculum. Denique similiter licent sponsis aspectus, ac colloquia mutua, & frui possunt ea voluptate, quae inde nascitur secluso pollutionis, consensuue in copulam periculo. Quia tactus cum ea voluptate licent. Intellige tamen licere, id est à lethali excusari, ac veniali, si adsit finis honestus. Nam si voluptas sit finis, erunt culpa venialis, vt de tactibus dixi. Intellige etiam, modo aspectus non sit valde impudicus, id est partium verendatum.

P DVBIVM

DVBIVM LXVI.

An sponsus de futuro liceat, delectatio
captata ex futura copula con-
iugalit cogitatione?

210
Licet quidē.

Non est mortalis delectatio appetitus
sensitivi, quæ confurgit ex cogitatione
copula habendæ tempore coniugij, dummodo
absit periculum pollutionis, & consensus in ali-
quod mortale piaculum. Quia ea delectatio est
de obiecto licito: talis autē est delectatio, qua-
le obiectum, teste Arist. 3. Ethic. Sic Victor.
quem refert, ac sequitur Medina 1. 2. q. 74. a.
8. dub. 3. Zumel. ibi. q. 4. d. 3. & quidam Neote-
rici, ut refert Cordus. in qq. l. 1. q. 23. dub. 13. ip-
seque clare sentit probabilem esse sententiam.
Nam oppositam tantum appellat tutiorem, &
fortē veriore. Addit autem Zumel, veniale
esse sic delectari.

211
Non licet.

Mortalis est delectatio huiusmodi. Quia il-
le actus appetitus sensitivi semper fertur in
copulam præsentem ut præsentem, cum præ-
senti commotione, ad illamque ordinatur, &
est quadam ipsius inchoatio: At copula præ-
sens solis coniugatis est licita. Porro à fortiori
mortale est delectari in appetitu sensitivo de
copula cogitata sub conditione, si adesset ma-
trimonium. Quia quamvis consensus, & desi-
derium ferantur in actum sub conditione, &
proinde licitum sit in eum actum consentire,
illamque desiderare sub conditione matrimo-
nij: at delectatio illa præsens appetitus sensi-
tivi non potest ferri in actum sub conditione,
sed in actum præsentem, & ut talem apprehē-
sum. Itā Caiet. Opusc. 1. tr. 14. de delect. moro.
dub. 1. Manu. 10. 1. sum. c. 12. n. 3. Vega 10. 1. sum.
cap. 81. casu 2. Armil. v. Delectatio nu. 4. Nauar.
sum. c. 16. n. 9. Graf. p. 1. decis. l. 2. c. 78. n. 9. Sanch.
l. 9. d. 47. n. 4. & 5. & alij.

212
Idem censet.

Idem censet. Quia sicut externa delectatio
venerea, quam constans matrimonium nō co-
honestaverit, mortalis erit: ita interna, quæ
eiusdem rationis est. Nec eius malitia, aut bo-
nitas æstimanda sunt ex copula futura, sed ex
præsentem, ad quam tendit. Hæc circa debitum
matrimonij. Plura alia digesseram ad hanc
materiam necessaria Confessariis: quæ quidem
à Tiraquello, Thoma Sancio, Diana, Lean-
dro, Ledesma, reliquisque Doctoribus de Sa-
cramento Matrimonij scribentibus uberrimè enodata
lubens omitto. Ne quæstiones, quæ vix modestis
terminis explicari valent, meo in volumine forte
aures rursus offendant.

CAPVT II.

Circa Diuortium

DVBIVM LXVII.

An vxor possit à marito adultero separari?

213
Nonnulla
suppono.

Vidimus lib. 25. sect. 1. adulterium vxoris,
causam sufficientem esse, ut maritus pos-

sit ab ea diuertere quoad thorum & cohabi-
tationem. Quia Christus Dominus Mar.
19. fatuit: Quicumque dimiserit uxorem suam, ex-
cepta fornicationis causa, &c. & quia id Cap. si-
gnificasti. Cap. Gaudemus, cap. Ex literis, de di-
uort. præscribitur. Omnibus Doctoribus atte-
stantibus propositionem hanc esse certam de
fide. Lege Basilium l. 9. c. 16. a. n. 3. Bonac. q. 4. de
matr. pun. 5. m. 2. Coninch. d. 35. sub. 1. Quæse-
rim vero, num etiam vxor possit ab adultero
marito quoad thorum separari?

Minime potest. Quia Christus Dominus
Mat. 5. & 19. legem hanc diuortij explicans
innuit vxorem & maritum quoad hoc haud
esse pares, dum de solis viris gesserit mentio-
nem. Et eodem pacto eorum solummodo me-
minere textus memorati. Nec est similis ratio,
ut vxor valeat à viro adultero diuertere: quo-
niam vxoris adulterium infert iniuriam pro-
pter eius infamiam, ac prolis incertitudinem.
Et quia saltem consuetudo iam inualuit, ut di-
uortium nō concedatur vxoribus ob viri adul-
terium. Ut testatur D. Basil. in suis Canonib. can.
9. & 21. Sic Caietan. ad illud Mar. 19. Quicum-
que dimiserit uxorem. Citat D. Ambrosium. in i.
Corinth. 7.

Potest omnino: coniuges enim sunt pares in
causa diuortij ex adulterio: & sicut maritus in-
nocens potest ab adultera vxore diuertere: ita
e contra vxor innocens potest ab adultero se-
iungi marito. Quia pœnæ legales nō ita strictim
ponderant culpæ quantitatē, ob quas
imponuntur, sed satis est, si in utroque delicto
inueniatur pœnæ insigniendæ causa sufficiens.
Ut omnia homicidia capitis pœna plectantur
inter quæ aliqua esse grauiora, nemo dubitat.
Cum ergo fidei fractio, quæ est causa diuortij
in adulterio tam viri, quam vxoris: reperitur,
ob utrumque concessum est diuortium: licet
hoc maiorem iniuriam matrimonio irroget.
Ita D. Tho. in 3. dist. 35. q. vni. a. 4. Habetur ex-
pressè c. fin. 3. 2. q. 5. c. Placuit. 2. q. 7. Magist. in
4. dist. 45. Albert. Mag. D. Bonau. Durand. Ri-
char. Sotus, Palud. & alij vsque ad 68. Doctores
quos refert, ac sequitur Sanch. l. 10. d. 3. m. 6. Ba-
sil. l. 9. c. 16. n. 4. Hurtad. d. 11. diff. 2. n. 6. Bonac.
q. 4. pun. 5. m. 6. & alij.

Equidem sententiam Caietani proorsus fal-
sam ac temerariam esse affirmo: contrariam
enim definit Innocens. l. Epist. 3. ad Exuperi. &
refertur c. fin. 3. 2. q. 5. & Concil. Mileuitā. can. 17.
& refertur c. Placuit 3. 2. q. 7. Porro Sapiēs ipse
Caietanus mutauit consiliū 10. 1. Opusc. tr. 29. de
reddidit. Debiti inter coniuges, altero adulterante.
Vnde nostrum dubium dissoluitur, cum proba-
bilis nullatenus sit prima sententia.

DVBIVM LXVIII.

An maritus deserens uxorem adulteram, quoad
thorum & habitationem possit eam quoad cu-
ram ac disciplinam deserere?

Vir ab adultera recedēs vxore quoad tho-
rum & habitationem, haud potest recedere ab
eius cura, ac disciplina, nisi post pœnitentiam
eius curat. Quia Stephanus V. c.
Admonere, 3. 3. q. 2. profatur. Post Septem annos
pœnitentia peracta, dimittere eam potest.

Seccio II. Dubia, De Diuortio. 171

si voluisset. Sic Goffred. & Rosenf. ad cap. illud, propterea eos refert ibi Archidiaconus. n. 3.

²¹⁸ Potest ab uxoris cura, ac disciplina mox omnino recedere haud expectata septenni poenitentia. Quia indistincte Christus Dominus ait licere viro ab adultera separari *Mat. 5. & 19.* Ita Archidiaconus. citat. & Bellam. ad illud n. 2. referentes Hugonem, & Laurentium. Sanch. l. 10. d. 3. n. 3.

²¹⁹ Hanc sententiam veram esse, primamque omnino improbandam iudico. Quia Stephanus man fesse à minori ad maius argumentatur hoc modo: si post septennem poenitentiam poterat vxor adultera omnino dimitti: à fortiori ante illam.

DVBIVM LXIX.

An diuortium ob adulterium coniugis licitum sit solum ex iure diuino positum?

²¹⁹ Solum est licitum ex iure diuino positum, non ex iure naturali. Quia diuortium ratione adulterij nunquam ante Euangelicam legem innotuit: nullum enim in veteri testamento huius legis vestigium inuenitur. Sed adultera: poena fuit lapidari, adulteris autem nulla est indicta poena. At si esset ex lege naturae fuisset in aliquo veteris Testamenti loco declaratum: vt multa alia non aequae necessaria sunt inibi expressa. Sic Castro l. 2. de lege poenali. c. 4.

²²⁰ Licitum est diuortium non solum ex iure diuino positum, sed etiam ex matrimonij natura, & ita de iure naturali. Quia ex contractus matrimonij natura oritur, vt coniuges mutuam sibi seruire fidem, quoad thorum, habitationem, ac reliqua ministeria teneantur: At ipsi summet ius naturae dicitur, vt frangenti fidem fides non sit seruanda. c. Peruenit. el. 2. de iur. iur. cau. si infidelis 28. Ergo ex vi matrimonij, & ipso naturae iure coniux cui alter adulterans fidem fregit, minime teneatur illi fidem seruare, sed possit ab ipso diuertere. Ita Sotus in 4. dist. 36. quae. vnic. a. 1. concl. vni. Henriquez. l. 1. cap. 17. numer. 1. & 6 Petr. de Ledef. quae. 62. art. 1. concl. 1. Basil. Ochaga. Hurtad. quos citat, & sequitur Leand. rr. 9. d. 16. q. 5. Sanch. l. 10. d. 3. n. 4.

²²¹ Hanc sententiam cenleo veriotem esse. Quia contractus promissionem includens non obligat suapte natura, rebus notabiliter mutatis, vt accidit, coniuge altero adulterante. Qua ratione textus ap. Quemadmodum, de iur. iur. vtiut ad probandum, sponsalia dirimi, ob alterius sponsi fornicationem. Cum ergo matrimonij contractus claudat sponsonem redditionis debiti, ac mutuae habitationis, altero coniuge in adulterium lapsa, eximetur innocentem ex vi naturae ipsius met contractus ab huiusmodi obligatione.

***

Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

DVBIVM LXX

An tactus impudici, vt amplexus, oscula, &c. quae vxor cum alieno habuit, praebent iustam diuortij perpetui causam?

²²² Istam praebent causam. Quia iniuria irrogata viro ob adulterium in causa est, vt soli viro competat ad diuortium, dotemque amittere: sed accusatio: sed aliquando maior iniuria irrogatur viro per osculum, vt si publicum sit, adulterium vero occultum: Ergo osculum sufficit: nam vbi eadem est ratio idem est ius. Et quia feudum amittitur ob iniuriam illatam Domino turpiter eius vxorem tangendo l. 1. §. 1. Quibus modis feudum amittitur. At maiori afficit iniuria maritum vxor turpes tactus admittens. Sic Barth. Lupus, Castillo, Bern. Diaz Crotius, Carrer. Catellia. Lara, & alij apud Sanchi citadu.

Non praebet causam iustam. Quia diuortij fundamentum, ac radix est carnis in aliam diuisionem: quae in osculis, aliisque tactibus minime reperitur. Praeterea quia poena imponenda non sunt nisi in casibus iure expressis. *Authem de eligendo secundo nubentes. §. Cum igitur corolar. 1.* Cum igitur in iure solum concedatur diuortium, dosque amittatur ob adulterium, extendendum non est ad oscula, & amplexus, eo vel maxime quod si extensio fieret de adulterio ad osculum, esset arguere de maiori ad minus, quod poenalibus absurdissimum esse quis non videat? Ita Cotiar. 4. Decret. p. 2. c. 7. §. 6. n. 5. Sotus in 4. dist. 36. q. vni. n. 1. Angl. p. 1. de matr. q. 9. de diuort. a. 1. difficul. 1. Nauar. Rubr. de diu. & alij plures refert, ac sequitur Sanch. l. 10. d. 4. n. 12. Basil. l. 9. c. 16. n. 5. Palauz. d. 3. p. 6. §. 1. Perez de matr. d. 56. sect. 2. n. 8. Diana p. 9. rr. 8. resol. 38.

²²⁴ Mihi quidem verissimum est, solos tactus quantumuis impudicos, ac animo ad adulterium perueniendi habitos, eo non secuto, nec diuortio, ac dotis amissione iustam causam exhibere. Quia vel certum est non adfuisse adulterium, & tunc non est, cui poena ordinaria adulterij, quae est diuortium, ac dotis amissio imponatur vel id non constet: & tunc cum requiratur ad hoc praesumptio violenta cap. Literis, de praesumpt. non debet imponi poena ordinaria ob tactus huiusmodi, non interuenientibus alii coniecturis, quae violentam praesumptionem inducant.

DVBIVM LXXI.

An pollutio habita cum uxore dissentientie sit iusta diuortij causa?

²²⁵ Pollutio cum dissentiente vxore extra pudoris claustra iusta est causa diuortij. Quia est iusta dissensio contra naturam peccatum est diuortij causa: sed illud est piaculum contra naturam. Ergo. Sic Alberic. referens Laurentium *distinctione. l. 1. Matrimonium. Abul. ad c. 19. Mat. q. 65. D. Antonin. 3. p. tit. 2. c. 12. §. 5. Sa v. Diuortij. n. 1. Barth. à Ledef. dub. 65. concl. 1. Palud. Castro, Vigner. Petr. de Soto, & alij, apud Sanchi l. 10. d. 4. n. 7.*

²²⁶ Haec est iusta diuortij causa. Quia vir non diu-

P 2

dit

Non est iusta dicit hoc casu carnem suam in plures, sed in propriam uxorem. Ita Rosel. v. *Matrimonium* 7. n. 2. Sylvest. v. *Diuortium*, qu. 7. Palac. in 4. dist. 35. d. vni. Tabie. suplem. Gabri. Gaeta, & alij, quos affert, & sequitur Sanch. vbi s. Filliuc. tr. 10. p. 1. n. 370. Basil. l. 9. c. 16. n. 5.

227 *Quid A-*
mor. Ego quidem affirmo, id non esse causam perpetui diuortij. Quia si vir desistere noller, posset vxor ratione periculi animæ, ne trahatur ad coniungendum illo in scelere, à viro diuertere. At diuortium illud non erit perpetuum, sed tantum ad tempus, dum vir non resipiscit. Quia non qualitas criminis est iusta diuortij causa, sed inductio ad peccandum. Quare tantum durabit diuortium, donec inductio illa cesset.

DVBIUM LXXII.

An pollutio extrinsecus habita cum ter-
tia alia persona non uxore, sit iusta cau-
sa diuortij?

228 *Est iusta cau-*
sa. Est quidem. Quia est grauius peccatum, quā adulterium. Et quia læditur matrimonium, cum prodigatur semen viri debitum. Sic Lau-
rent. c. *Omnis causationes* 32. q. 7. Alberic. *Di-*
tionar. lit. M. verb. Matrimonium 8. §. 1. Abul.
Mat. 19. q. 7. Gaeta repetit. c. *Ad limina*. 30. q. 1.
§. 4. n. 211. Sà v. *Diuortium*, n. 3.

229 *Non est causa*
iusta. Minime est iusta diuortij occasio. Quia non integrè, ac consummatè matrimonium læditur cum non diuidatur caro viri in aliam per concubitum: quæ diuisio est diuortij radix. Ita Henric. lib. 1. c. 8. num. 1. 3. liter. C. Nauar. lib. 4. *consil. tit. de diuortio*, consil. 1. Petr. de Ledes. *ques.* 62. a. 1. dub. 4. Bonac. q. 4. de *matr. pun.* 5. num. 5. Palac. Angl. & alij, quos refert, & sequitur Sanch. l. 10. d. 4. n. 9.

230 *Non hic opi-*
netur. Nil confert ad diuortium, illam extra ordinariam pollutionem grauius esse peccatum. Cum odium Dei ac blasphemia longè grauiora sint adulterio, & ad diuortium non sufficiant. Sed attendendum est, vtrum repugnet fidei matrimonij, illudque offendant. Vnde secundam sententiam merito præferendam duxi.

DVBIUM LXXIII.

An coniugij Sodomia sufficiens causa sit ad diuortium gerendum?

231 *Causa suffi-*
ciens est. Est causa sufficiens. Quia cum matrimonium ed tendat, vt efficiantur coniuges vna caro, iuxta illud: *Et erunt duo in carne vna* Gen. 2. violat perfectè ille coniux, consummatque matrimonij fidem carnem suam in aliam, vel in alium diuidens: indeque oritur ius diuortij. Violanti enim perfectè matrimonij fidem suam diuidendo carnem, alter non teneatur seruare fidem cohabitando, aut debitum ei reddendo. Cum autè diuisio hæc carnis perfectè reperitur in omni concubitu siue naturali, siue sodomitico, hinc est, vt vtrique sufficiens diuortio causam exhibeat. Sic

D. Tho. in 4. dist. 35. q. vni. a. 1. ad 4. D. Bonau. ibi. *ques.* 1. Durand. q. 1. art. 1. Richard. & Palud. ibid. Sotus dist. 39. qu. vni. a. 1. Henric. l. 1. c. 8. num. 13. Sanch. l. 10. d. 4. n. 3. Petr. de Ledes. *ques.* 62. a. 1. dub. 4. Hurtad. d. 11. dist. 1. n. 7. Filliuc. tr. 10. p. 1. n. 366. Coninch d. 35. n. 1. Lublin. v. *Di-*
uortium, num. 8. Villalob. tr. 15. dist. 1. num. 1. & alij plures.

Non est sufficiens causa. Quia ob solam causam adulterij Christus Dominus diuortium permittit *Mat.* 5. & 19. Sodomiam verò coniugati, vel coniugatae haud est propriè adulterium. Et in peccis benignior est interpretatio accipienda *Reg. in penis*, de reg. iur. in 6. Et quia coniuges sola legitima membra, & eorum vsum necessarium ad generationem videntur mutua fide sibi ipsis obligare: ac proinde sodomiticus vsum saltem patiendo, cum non obitet vsum naturali necessario ad generationem, non videtur huic fidei nocere. Non ergo est legitima diuortij causa. Ita Florian. cap. *Meritis*. Ludou. Roman. *Rubric. solut. matrimon.* n. 20. Glo. c. *Omnis causationes*, v. *Sodomita*, 32. *ques.* 1. Cardin. cap. *Maritus*. Aluar. Pelagi. de plan. *flu Eccl.* 2. art. 2. Abul. ad cap. 5. *Mat.* *ques.* 233. Palac. in 4. dist. 27. dub. 3. & alij.

Non audeo à priori sententiam recedere, quā video communi consensu à Doctores appro-
bati, quidquid sit de ratione fundamentali qua nititur & speculat suis considerationibus.

DVBIUM LXXIV.

An Sodomia passiva det iustam diuortij causam?

Non dat iustam causam, quando Sodomia est actiua, vt si vir sodomitice feminam aut sodomiticam patiantur. Quia patiens nō emittit semen, nec vas alteri coniugi debitum tradit, nec generationis membro abutitur. Sic aliqui quos pressio nomine, memorat Veracr. p. 3. *specul. a. 1. concl.* 2.

Dat equidem iustam diuortij causam. Quia caro coniugis patientis perfectè in aliam agē. Dat quidem, tis diuiditur: sicque fides matrimonij violatur: Ita Abul. ad c. 19. *Mat.* q. 68. Veracr. citat. Rosel. v. *Matrimonium*, 7. n. 1. Astenf. Vincent. D. Antonin. Barbat. Monald. Angl. Vega, quos refert Sanch. l. 10. d. 4. n. 1. & sequitur n. 4.

Idem assero. Quia diuisio hæc carnis perfectè in omni concubitu siue naturali, siue sodomitico reperitur. Quare Christus Dominus *Mat.* 5. & 19. declarat diuortium fornicationis ratione licere, nomine fornicationis omne illud concubitum, per quem caro coniugis diuiditur in aliū, inclusit. Quam rationē haud obscure significauit D. Hieronymus in c. 19. *Mat.* explicans, quonāmodo liceat ratione fornicationis vxorē dimittere, (& refertur c. *Dixi Dominus*, 32. q. 1. ibi: *Cū illa vna carnē in aliam diuiserit, & se fornicatione à marito separauerit, non debet teneri*. Idem dixerim de Sodomia inter duas feminas commissa, quam esse veram sodomiam D. Tho. testatur 2. 2. q. 154. a. 1. & puniri poena ordinaria, quando instrumentum aliquo

aliquo medio perpetratur docet Anton. Gomez
l. 30. Tauris, n. 34.

DVBIVM LXXV.

An vir parvans Sodomiam perfectam cum vxore
inuita exhibeat, iustam perpetui di-
uortij causam?

237
Exhibet quidem. Quia omne peccatum
contra naturam dat legitimam diuortio
causam: At hoc crimen contra naturam esse,
quis debet? Sic D. Antonin. 3. pars. titul. 1.
capit. 30. §. 3. Monal. quem citat Sanchez lib.
10. dub. 4. num. 3. Asten. sum. 2. p. lib. 8. titu. 11.
art. 1. §. 7.

238
Minime exhibet. Quia vir non diuidit hac
in copula carnem suam in aliam, cum propria sit
patiens vxor. Ita Tabie. v. Matrimonium 4. q. 2.
n. 3. Palac. in 4. dist. 35 d. vni. Sanch. citatus, id
colligens ex Rosel. & Syluest.

239
His hareticis iudico hoc non esse perpetui
diuortij gerendi causam, nisi ad tempus, dum
vir desistere ab infando illo scelere renuit, ob
spirituale damnum, quod animæ infert vxoris:

DVBIVM LXXVI.

An naturalis copula absque seminis intra vās
effusione iusta sit diuortij occasio?

240
Est profecto. Quia est peccatum contra na-
turam, & saltem impudicus tactus, qui fi-
dem violat matrimonij. Sic à fortiori Bartol.
Lupus, Castillo, Bernar. Diaz, & alij plures, qui
apud Sancium l. 10. d. 4. n. 1. nituntur oscula, &
amplexus dare iustam diuortij causam.

241
Non est diuortij occasio. Quia hoc in ca-
su non est consummatus concubitus, sed atten-
tatur: nec caro coniugis in aliam diuiditur, sed
diuidi attentauit. Ita Sanch. ibi, n. 13. Hurtad. d.
11. diffie. 2. num. 8. Filliuc. tr. 10. part. 1. num. 366.
Palau. d. 3. pun. 6. §. 1. n. 1.

242
Crediderim, copulam suæ naturalem, siue
sodomiticam, quæ sit penetrato vase, semine
tamen minime intra illud emissio, haud exhibe-
re iustam diuortij causam: secus si semen intra
vas naturale vel præposterum immitteretur abs-
que eius penetratione. Quia in priori casu non
est concubitus consummatus, vt fert secunda
sententia. Vnde non incurrit diuortij pœnam
ille coniux tanquam non reus perfecti adulte-
rij, perfectæ sodomie. At in posteriori est de-
lictum omnino consummatum. Scio, nulli vñ
deservire priorem meæ resolutionis partem,
cum nunquam coniugi innocenti possit con-
stare, alterum adulterij reum minime semeri
emississe. Porro deservit ipsemet adultero,
qui compensare non tenebitur eam
copulam imperfectam cum
alterius coniugis adul-
terio: De quo
inferius.

* *

*

Esco. & M. end. Th. col. Mor. al. Tom. III. P. II.

DVBIVM LXXVII.

An Bestialitas præbeat diuortij occasionem?

243
Non præbet. Quia cum carne diuersæ natu-
ræ admiscetur coniux. Sic Abul. ad c. 5. Mat. Non præbet,
ques. 253.

244
Præbet quidem. Quia verè coniugis caro
in aliam diuiditur, nempe in carnem bestie, cui
copulatur sicut quando vir viro sodomice ad-
miscetur. Ita Veract. p. 3. spec. a. 1. Sanch. lib. 10.
d. 4. n. 15.

245
Cum his opinor. Quia nil refert admisceri
cum carne eiusdem, aut diuersæ naturæ: cum ad
diuortium impertinens sit, an possit ex copula
generatio sequi: alias sodomitica nullatenus ef-
fet, diuortij causa.

DVBIVM LXXVIII.

An concubitus cum femina exanimis cadaverem
suum exhibeat eam ad diuortij.

246
Exhibet. Quia est saltem molliciei pecca-
tum quod iusta est diuortij causa: nam est
gravius peccatum, quam adulterium. Sic Palud.
in 4. dist. 35. q. 1. a. 1. concl. 3. nu. 8. Abul. ad c. 19.
Mat. q. 6. 7. & 70. Gaëta repet. c. ad limina 30. q.
1. §. 4. n. 13. Veract. p. 1. spec. a. 1. concl. 1.

247
Minime exhibet. Quia concubitus cum mor-
tua femina non est propriè fornicatio: sed quæ-
si concubitus cum statua mulieris. Ita Sanch. l.
10. d. 4. n. 14. Bonac. & Filliuc. quos refert, ac se-
quitur Leand. in 9. d. 26. q. 13. asserens commu-
nem esse sententiam.

248
Non credo esse iustam diuortij causam con-
cubitus perfecti cum femina aut bestia mor-
tuis. Quia non sit verè vnus carnis in aliam di-
uisio similiter asseruerim, si vir in balneo
existens semel voluntarie expellat, & matrix ali-
cuius feminae illud mox ingredientis, vel iam
existentis illud attraheret. Quia fuit præter viri
intentionem vnde non fuit ex eius voluntate
perfectus concubitus.

DVBIVM LXXIX.

An detur, compensatio adulterij utriusque coni-
gis, si alter adulteretur cum alieno, alter perpe-
tret Sodomiam.

249
Scio, aliquos esse casus, in quibus non suffi-
ciat adulterium ad diuortium celebrandum
Primus est, quando uterque coniux adulterium
commisit. Quia paria delicta mutua compen-
satione sopiuntur, & significati. e. Ex literis &c.
Secundus, quando vir suam prostituit vxorem, seu
lenocinium exercit. Quia author ipse fuit
adulterij. Tercius, quando vxor probabiliter cre-
dens, maritum suum obiisse, alteri nupsit. Quia
vbi non est culpa pœna esse non potest. cap.
Cum per bellic. 34. question. 2. Quartus,
quando vxor cognita fuit per fraudem ab aliquo
simulante esse coniugem. Quia excusatur ab
adulterio

Septem præ-
dicto casus,
in quibus non
sufficit adul-
terium ad di-
uortium cele-
brandum

adulterij: culpa, & consequenter à pœna. Sex-
tus, quando post commissum adulterium, vir
adulterij conscius coniugi suæ conciliatus est
dissimulatione tacita, vel expressa. Satis autem
ad hanc erunt vel externa verba, quibus ea
condonetur labe, vel copula aut etiam oscu-
la, & amplexus cap. si quis uxorem. Septimus
quam vxor tempore infidelitatis repudiata à
viro ad aliud transiens matrimonium cognita
fuit. Nam si ambo ad fidem conuertantur, non
poterit repudians obicere coniugi repudiato
consummationem illius secundi coniugij. cap.
Gaudemus, de diuor. His præmissis, qualiter
num detur compensatio adulterij, si alter con-
iux adulteretur cum alieno viro, vel femina,
alter verò Sodomiam perfectam gerat?

250
Compensatio
non datur.

Ad iustam delicti compensationem in hoc
casu faciendam opus non est, ut eadem forni-
cationis specie uterque coniux sit infectus:
sed satis est, ut sit eodem fornicationis genere
dammodo is, qui compensare, eaque compen-
satione mutui delicti exceptione se vult tueri,
sit leuioris fornicationis speciei reus. Ut adul-
ter potest se tueri contra Sodomiam diuor-
tium petentem: si tamen adulter diuortium in-
tenter contra Sodomiam non potest hic se de-
fendere exceptione compensationis sui delicti
cum adulterio alterius allegata. Quia suum de-
lictum est grauius, ac subinde alterius piaculo
impar. Sic Castro l. 2. de lege pœn. c. 4. Quand.
in 4. dist. 35. d. vni. propof. 1. Hostiens. c. fin. n. 4. de
adul. Ioan. Andr. n. 1. Anton. n. 5. Cardinal sta-
tim in principio. Leand. tr. 9. d. 26. q. 15. & alij ab
iplo q. 11. citati. Quia illa delicta in ordine ad
diuortium sunt imparia, cum solum adulterium
non ob Sodomiam diuortium concedatur.

251
Datur com-
pensatio.

Ex utraque parte datur compensatio, ac
subinde neutri coniugi licet diuortium cele-
brare. Quia si paritatem criminis in ordine ad
diuortium consideremus, (ut re vera est consi-
deranda) utrumque crimen est æquale: cum ob
utrumque (ut vidimus) diuortium concedatur.
Si vero consideretur in ordine ad matrimonium,
cui iniuria irrogatur cum grauior sit iniuria
illi per adulterium, quàm per Sodomiam illata,
adulterij grauius delictum erit, atque ita adulter
non poterit à Sodomita diuertere. Ità Sanch.
l. 10. d. 6. n. 5. Palud. in 4. dist. 35. q. 1. a. 2. casu 1. n.
11. Supplem. Gabri. q. vni. a. 2. post. 1. conclus. casu
1. Palac. Tabie. Gaëta apud Sancium citatum.

252
Hoc tenor.

Cum his opinor. Imo idem asserendum iu-
dicarim, quamuis alter adulterij, Sodomiz, be-
stialitatisque reus esset, alter autem solius
adulterij. Neutri enim liceret diuertere: sed
compensatio proculdubio daretur. Quia ad
hoc sufficit paritatem criminum dari quoad
hoc quod uterque carnem suam diuiderit con-
tra fidem in matrimonio præstitam: quod est
fundamentum diuorij; multiplicatio verò ma-
ior delictorum huic compensationi minimè
obstat. Monuerim, ad hanc mutuam delicto-
rum compensationem faciendam nihil referre
vnum coniugum prius lapsum esse in delictum,
quam alterum. Quia iura solum ponderant
utrumque coniugem simili crimine iam infi-
ci, & neutrum matrimonij fidem illam ser-
uasse, non habita ratione prioritatis seu poste-
rioritatis delicti.

DVBIUM LXXX.

An coniux, qui plura adulteria parauit,
possit diuertere ab alio, qui vnum solum-
modo commisit?

Potest gerere diuortium. Quia tunc solum
cententur crimina paria esse in ordine ad
compensationem, quando paritas huiusmodi
adest in quantitate. Sic Hostiens. c. fin. n. 4. de
adul. Ioan. Andr. n. 1. Anton. n. 5. Cardin. statim
in principio.

Minimè potest diuortium gerere. Quia cum
uterque fidem matrimonij violauerit, delicta
paria ad compensationem cententur. Iura tñ.
enim fractionis fidei non autem numeri, aut
grauitatis rationem habent. Ità Sotus in 4.
dist. 16. q. 1. vni. art. 1. Angel. part. 1. de matr.
q. 9. de diuor. a. 3. diff. 2. c. 1. Sanch. l. 10. d. 6. m. 8.
Coninch d. 35. n. 11. Ochag. q. 5. num. 3. Filliuc.
tr. 10. p. 1. v. 175. Hurtad. d. 11. diff. 3. Basili. l. 9.
c. 17. n. 4. Villalob. tr. 15. diff. 1. n. 8.

Profecto minimè obstat adulterij mutui co-
mpensationi, si alter coniux plurima adulteria
alter autem vnum solum admitterit. Uterque
enim fidem matrimonij violauit. Vnde merito
Anan. c. penult. n. 6. de adul. primæ sententiæ
paritatem in quantitate, ac qualitate delicti
requerentes, reprobant.

DVBIUM LXXXI.

An peccet mortaliter coniux occulte adulter
diuortium petens ab altero adultero publice.

Quamuis adulterium alterius coniugis sit
occultum, folique Deo cognitum, alte-
rius vero publicum, nequit adulter occultus
diuortium petere: sed tenetur publicum alte-
rius coniugis adulterium compensare. Quia in
foro conscientiz occulto non desideratur proba-
tio per testes, sed sola veritatis cognitio.
Quare nil interest, an fornicatio secreta sit,
necne, quando ipsi coniugi constat, se fornicatū
fuisse. Præterea, vxori adulteræ publicæ, cuius
vir occultum adulterium parauit, non deficit
ius excipiendi, ut crimen suum alterius crimi-
ne tollat: sed sola deficit probatio. Propter de-
fectum verò probationis, & si in foro conten-
tioso à causa cadat, non tamen in foro con-
scientiz. Sicut qui se veras alienum contra-
xit, licet creditor probare nequeat, re vera est
debitor, nec poterit simile debitum sibi recu-
perare, sed compensare tenebitur. Hoc com-
mune apud Doctores. Quærim igitur, num
adulter occultus petens diuortium à publicæ
adultero coniuge lethaliter delinquat, an so-
lum venialiter?

Non delinquit lethaliter, sed venialiter so-
lūmodo. Quia cum coniux publicæ delinquens
sedius matrimonij fidem derupit videtur
aliquid ius occultè delinquenti exhiberi, ut
non tam grauius peccet petendo diuortium.
Sic Henric. l. 11. c. 17. n. 3. qui lit. K. pro se D.
Thomam, Sotum, Syluestrum, Nauarrum, &
alios, eo quod solummodo dicant, peccare.

Lethali

258 ^{Non delin-}
^{quid scilicet}
^{conuulter}
Lethaliter proculdubio delinquit. Quia
com res grauissima sit diuortium celebrare, si
occultus adulter iure dimittendi caret, vt Do-
ctores profitentur, non potest esse solum ve-
nalis culpa tunc dimittere, diuortium cele-
brando. Ita Abulen. & Castro, quos affert, & se-
quitur Sanchez libr. 10. num. 9. Leand. & alij
apud ipsum tractat. 9. dub. 26. questio-
ne 18.

259 ^{Reuerentem}
^{officiu.}
Idem affirmo. Quia licet iuxta Caietan.
(quem sequitur Sanchez l. 1. d. 68. n. 4) conce-
ditur coniugi occulte adultero, vt non prius se
iure exigendi debitorum, donec ab innocente
coniuget illius adulterij conscio, eo iure priue-
tur: non tamen ipsi conceditur, vt possit diuer-
tere a coniuge similiter adultero eius adulterij
ignaro. Quoniam ius diuertendi soli coniugi,
qui non est infestus simili adulterio est per-
missum. Nec obstat, illud adulteriam esse oc-
cultum, & coniugi publice adulteræ igno-
rum. Quia in foro conscientie sola rei veritas
inspicitur.

DVBIVM LXXXII.

An fiat compensatio adulterij vnius coniugis
cum adulterio alterius iam condonato,
a coniuge postea adul-
terante?

160 ^{Ita compen-}
^{satio.}
Licet prius adulterium coniugis sit condo-
natum ab altero coniuge innocente, si post
condemnationem innocens in adulterium ca-
dat, datur tamen huius adulterij compensatio
cum adulterio illo prius condonato: neutrique
diuertere licet. Quia quamuis adulterium re-
missum nequeat in iudicium deduci ad effe-
ctum accusationis, potest tamen ad effectum
exciipiendi contra accusantem ad diuortium.
Quadam enim consequi possumus excipien-
do, que agendo non possumus. Sic Hugo,
quem refert, ac sequitur Turres. qd. cap. 1. 32.
questio. 6. numer. 4. Archid. iac. iij. Bellamer. nu-
mer. 2. Gregor. Lopez lib. 8. q. 1. E. s. mis. i. 2.
part. 4.

Non datur compensatio, nec competit con-
iugi postea adulteranti exceptio illius adul-
terij, quod iam condonauit: sed potest prior
coniux celebrare diuortium. Quia remittenti-
bus actiones suas, non est dandus regressus. Ita
Gloss. ad illud cap. 1. sine. Astens. part. 2. sup. l. 8.
titul. 3. articul. 3. Sanchez lib. 10. dub. 6. num. 7.
Fauet Sotus in 4. dist. 36. quæstio. art. 2. Leander
tenet tract. 9. d. 26. qu. 19.

261 ^{Cam hic opi-}
^{ni.}
Certe reconciliatio, seu condonatio illa con-
tractum matrimonij ad suum pristinum reuo-
cat statum, ac si nulla esset vsque tunc for-
nicatio admitta: in quo euentu poterit prior
coniux reconciliatus a coniuge postmo-
dum adulterij reo iuste diuertere,
(vt optime Sotus vbi sup.)
ac si omnino inno-
cens existeret.
*
*

DVBIVM LXXXIII.

An quando coniux vtrique adulterij crimine est
reus, si alter emendatur, altero in adul-
terio persistente: possit emendatus di-
uortium pretendere?

262 ^{Nimis late}
^{suppono.}
Tanquam notum apud omnes suppono, si
ambo coniuges in adulterium lapsi, ad
pristinam redierint amicitiam, eaque reconci-
liatione facta alter adulterio iterum macule-
tur: posse alterum noui adulterij ratione ab eo
diuertere. Quia reconciliatio illa matrimo-
nium ad suum antiquum vigorem restituit, ac
si nullum esset vsque tunc adulterium admis-
sum. Vnde fit, vt coniux postea delinquens reus
diuortij fiat. Questioni autem do, num quan-
do vtroque coniuge fornicante, reconciliatio
minime præcessit, sed alterius coniugis emen-
datio, altero in adulterio persistente, possit
coniux emendatus ab alio diuertere?

263 ^{Minime pos-}
^{test.}
Minime potest. Quia ad diuortium cele-
brandum, impediendamque mutui delicti com-
pensationem, nil iuvat alterius coniugis emen-
datio, que solum Deum reconciliat, nec abolet
iniuriam per adulterium matrimonio irroga-
tam. Quare integrum est coniugi impotenten-
ti illud adulterium opponere, dum id minime
condonauit, reconciliatio facta. Sic Petr. de
Ledel. quæst. 61. articul. 1. dub. 2. Ledel. 2. part. 4.
questio. 64. arti. 1. Basil lib. 9. cap. 17. Texeda
tom. 2. lib. 4. tractat. 1. controu. 13. nu. 65. Hurtad.
d. 11. dist. 3. Leander tractat. 9. dubio 26.
questio. 21.

264 ^{Potest emitti}
^{no.}
Potest quidem coniux emendatus diuertere
ab altero incorrigibili, & in adulterio persi-
stente. Quia iam non censetur paria delicta,
vt compensatio impediatur. Quandoquidem
vnum est emendatum, alterum perleuerat. Ita
Paludan. in 4. dist. 35. questio. 1. articul. 1. nume-
ro 12. D. Antonin. 3. part. titul. 1. capit. 21.
Paragraph. 6. Syluest. verb. Diuortium, qu. 9.
casu 7. Sotus dist. 36. questio. art. 1. Rodrig. tom. 1.
cap. 13. casu 14.

265 ^{Auctoritas sen-}
^{tentia.}
Ego quidem (probabilius, vt reor) assero, pos-
se coniugem emendatum, si admonitus coniux
alter in adulterio persistat, diuortium celebra-
re. Quia monitio illa, & interpellatio, que
adulter emendatus a dultero pertinacem mo-
net, vt corrigatur, simulque habent, vim ha-
bet reconciliations. Sic enim interpellans, &
monens reconciliacionem offert alteri, & sua
ex parte illum sibi reconciliat: & nil refert, vi-
detur, si alius acceptare nolit, tenetur enim
admittere. Quare si post labatur in adulte-
rium, vltima mora nocere debet, ac perin-
de censetur, quasi post reconciliacionem fa-
ctam, parasset adulterium: in quo casu supra
vidimus licitum esse diuortium. Mecum Nauar.
lib. 4. Consil. titul. de diuor. cons. 3. Henriquez lib.
12. cap. 5. sine. Diana pari. 9. tractat. 8. resoluit. 39.
Villalob. tractat. 15. dist. 2. num. 2. Sanch. l. 10.
dub. 7. num. 4.

DV BIVM LXXXIV.

An liceat marito uxorem, & adulterum in adulterio deprehensos propria auctoritate interficere, ut leges illi permittunt?

²⁶⁶ **L**icet quidem in foro conscientiae uti virum concedit legem permissentis adulteros in crimine reptos propria auctoritate interficere, dummodo non vindictæ liuore, sed iustitiæ zelo perimat. Quia legis civilis auctoritate id præstat: leges autem in foro conscientiae seruandas esse, nemo dubitat. Et quia ut culpa caret sciens, nec potens prohibere: ita illa non vacat potens prohibere magnum damnum, si id permittat: argumeto ducto à contrario sensu ex leg. *Culpa caret, & leg. Nullum crimen, Digest. de regulis iuris*. Si ergo leges illæ solum permittant impunè occidere uxorem, & non concedant tanquam licitum in pœnam delicti, iniquæ sunt, tanquam permittentes id, quod poterant, ac tenebantur interdiceret. Sic Castil. lib. 82. *Tauri, numer. 6*. Anton. Gomez ibi, num. 52. Minchaga in controu. vsu frequent. lib. 1. cap. 6. numer. 2. Iul. Clar. lib. 5. recept. §. *Homicidium*. Azebe. l. 8. recopil. titul. lib. 1. numer. 21. Et Sæ verb. *Homicidium*, num. 15 refert, aliquos hoc tenere, & videtur sentire, esse probabile, dum oppositum melius appellat.

²⁶⁷ **Minimè** licet. Quia leges solum permittunt, impunè occidere adulteros in delicto reptos parcens vehementissimo dolori, quo concitatus vir iniuriam sibi irrogatam adulterorum interfecione vindicat. At leges permittentes aliquid impunè fieri, minimè à culpa excusant, ut latissimè, multis exemplis adductis, confirmat Tiraquell. lib. 9. *commub. numer. 1*. Ita Dinius Thomas in 4. dist. 37. *question. 2. articul. 1*. Bonavent. ibi, *articul. 2. question. 1*. Durand. *question. 2. articul. 1. numer. 5*. Richard. art. 2. *question. 1*. Paludan. *question. 2. articul. 1. numer. 5*. Maior. *question. 2. §. ultim. Abul. part. 5. qu. 113*. Victor. D. Antonin. Metina. Ouandus. Viguier. Veracruiz, & alij, quos citat, & sequitur Sanchez libr. 10. dub. 8. num. 39. ex Iurisperitis plurimos afferens.

²⁶⁸ **Hoc** mihi indubitatum, Quia iniustum est, parte non audita, generalem facultatem reum occidendi concedere: Ergo leges, quæ id concedere videntur, potius permittunt, impunè id fieri, quam facultatem id gerendi concedant: ac idem maritus illarum auctoritate adulteros in delicto comprehensos interimens, homicidij culpa minimè vacabit. Hinc deduco, virum, qui priuata auctoritate adulteros in scelere reptos enecat, teneri damna restituere instar aliorum homicidarum. Quia delinquit peccato homicidij, & subinde contra iustitiam.

* *

DV BIVM LXXXV.

An si maritus sit Iudex, liceat adulteram uxorem in scelere comprehensam, interficere?

Licet planè. Quia Iudex reos mortis interficere potest: talis autem est adultera coniux. ²⁶⁹ *Licet pla. Sic Paludan. in 4. dist. 35. question. 2. articul. 1. ne. concl. 3. num. 10*. Fauser D. Thom. in 4. dist. 37. *question. 2. articul. 1. ad 1*. ait enim, ideo virum tunc interficientem peccare, quia Iudex non est: Ergo si Iudex sit, ex mente Doctoris Angelici, non delinquet.

²⁷⁰ Id minimè licet. Quia Iudicis est reos punire, non vtumque; sed parte audita, sententiæque lata. Ita Sanchez libro 10. dubio 8. numero 40.

Hanc sententiam vnicè tenendam existimo, ²⁷¹ credens D. Thomam oppositum sensisse. Nam *Hoc vnicè dixit*, non licere viro interficere uxorem, quia tenendam non est eius Iudex. Supple. & esto esset Iudex, non interficit, vt Iudex, sed vt persona priuata. Quia non procedit causa cognita. Profectò, nec Paludanus contrarium absolute asseruit. Ait enim id fortè esse licitum.

DV BIVM LXXXVI.

An licitum sit viro adultero in foro conscientia uxorem adulteram criminaliter accusare, ut capite damnetur?

Non est licitum. Quia paria delicta coniugum mutua compensatione abolerentur, ²⁷² *Licitum sit cap. penultim. de adulter. & leg. Viro atque uxore est. 40. Digest. soluto matrimonio*. Et quia nil iniquius, quam virum eodem vitio laborantem adulteram coniugem de eodem crimine accusare. Præterea quia lib. 6. titul. 9. part. 4. & lib. 9. titul. 19. part. 7. expresse deciditur, virum accusantem adulterium vxoris per exceptionem similis adulterij repelli. Sic Palac. in 4. dist. 37. d. vnic. Gutier. q. 7. *præf. lib. 2. question. 1. num. 23*. Manu. tom. 1. sum. cap. 206. numer. 9. Vega tom. 1. sum. cap. 127. casu 3. Henriquez libr. 11. cap. 17. num. 3.

²⁷³ **Licitum** est viro quantumvis adulteriis cooperato, criminaliter accusare uxorem adulteram, & aduersus eam pœnam legis, sententia Iudicis præcedente, exequi. Quia idem seruandum est in vtroque foro, quando forum externum non innititur falsæ præsumptioni: (vt docet Sanchez libr. 1. dub. 5. numer. 20.) sed in foro externo admittitur accusatio adulterij vxoris ad pœnam criminalem, repulsa exceptione similis adulterij viri, vt ipse probat in præfenti *quæst. libr. 10. dub. 8. numer. 33*. & 34. Ergo & in foro conscientia id licebit. Ita Petr. de Ledef. *question. 6. articul. 1. dubio 3*. Barthol. à Ledef. *dubio 68*. Henriquez libro 11. capite 17. num. 3. Sanchez libr. 10. dub. 8. numer. 46. & alij apud ipsum.

²⁷⁴ Hanc sententiam tenendam existimo. Quia ideo

Seccio II. Dubia, De Diuortio. 177

ideo vir adulter nequit coniugem adulteram de adulterio accusare, quoad diuortium, quia adulteria hæc quoad hanc accusationem civilem mutua compensatione abolerentur, id ita luce disponente, (vti superius vidimus.) At quoad accusationem criminalem contrarium disponitur: datur enim viro, vxorem adulteram accusare posse, non tamen e contra: nec fit vtriusque adulterij compensatio: ergo licet tum ea viro adultero criminaliter vxorem adulteram accusare. Nec oportet addere limitationem, quam Henriquez citatus adhibet, nempe si vir corrigatur, vxor autem in adulterio perseveret. Quia licet vir non corrigatur, nequaquam datur compensatio delicti vtriusque quoad hanc criminalem accusationem, vt doctissime probat Sanch. citat. num. 36.

DVBIVM LXXXVII.

An cum lata diuortij sententia, contingit, innocentem in adulterium labi: compensentur mutuo delicta compellendus sit ad coniugem adulterij causa dimissam redire?

¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰

officio cogens, vt incontinentia excludatur periculo.

Mutuo delicta compensantur, vnde compellendus est innocens post latam sententiam adulterij reus coniugem dimissum sibi reconciliare. Quia sic expresse colligitur ex cap. Ex litteris, de diuor. Et quia præfata adulteriorum crimina possunt mutuo compensari: Ergo ad id coniuges tenentur. Consequentia patet, nam compensatio adulteriorum ex iure diuino, ac naturali nascitur, ideoque nullatenus potest per Iudicis sententiam auferri. Antecedens probatur nam coniux innocens etiam post latam diuortij sententiam tenetur, alteri coniugi ob adulterium dimisso fidem seruare; vnde etiam post diuortium adulter est, & contra iustitiam delinquit. Ergo illata ab eo iniuria coniugi dimisso debet cum iniuria ipsi innocenti à dimisso facta compensari. Ita D. Bonaventura in 4. dist. 15. articulo. quic. question. 5. D. Antonin. 3. part. titulo. 1. cap. 2. §. 6. Petr. Soto test. 1. 2. de matrimon. Palac. Angl. Canedo; & alij vsque ad triginta, quos refert, ac sequitur Sanchez citatus, numer. 17. Palaus tom. 5. dub. 3. punct. 6. §. 6. numer. 11. Præposit. in 3. part. qu. 5. dub. 1. 2. numer. 10. Pérez de matrimon. dubio 56. section. 3. numer. 5. Diana part. 3. tract. 8. resol. 39. Villalob. tractat. 5. diff. 5. numer. 3. Coninch dist. 35. dubio 2. numero 11. Hurtad. dist. 11. diff. 3. numero 11. Ochag tractat. ultim. de matrimon. q. 5. numer. 11.

Existimo, secundam sententiam longè esse probabiliorē. Quia diuortij sententia respicit statum præsentem, iuxta quem fuit lata: nec tollitur res compensationis, si innocens notens fiat. Nil enim refert, quod sententia Iudicis transferat in rem iudicatam: nam etiam post illam adulterando innocens infert iniuriam coniugi dimisso. Certè diuortij sententia retractanda non est casu, quod res in eodem statu permaneant, secus autem si mutantur. Imò crediderim proferri sub conditione, nimirum si innocens continens fuerit, aut quandiu innocens talis existat; quia hanc conditionem contractus coniugalis exigit.

DVBIVM LXXXVIII.

An coniugi, qui ante diuortij sententiam in adulterium labitur, liceat Religionem profiteri, vel Sacros Ordines suscipere?

Licet quidem. Quia sicut ante matrimonij consummationem potest coniux Religionem ingredi, quod ius haud deperditur fornicando, sed tenetur redire, nisi Religionis eligat statum. Ita vxore fornicante post consummatum matrimonium, potest innocens ad Religionem, vel Ordines Sacros transire: & si vir sit adulter, potest vxor ad Religionem migrare. Certè ius hoc non amittitur, eo quod coniux ille innocens postea in adulterium labatur; quoniam per alterius fornicationem ius acquiritur non reddendi, & vouendi: vbi autem

OIBAR
MOR
III. IV
IV

autem ipse postmodum fornicatur, ius quidem non reddendi amittit, sed non ius vouendi. Sic Paludan. in 4. dist. 35. question. 2. artic. 2. numer. 14. Supplem. Gabriel. ibi. quast. unic. artic. 2. post 9. concl. Guillelm. relatus ab Abbate cap. Veniens, numer. 7. de conuers. coniugat.

280 *Minimè licet.* Quia eo ipso, quod ante diuortij sententiam adulterium patrauit, delicta compensantur, & matrimonium ad pristinum redit statum, in quo neutri coniugi diuertere gratia transeundi ad alium statum permittitur. Ita Hostiens. cap. Veniens, numer. 7. de conuers. coniugat. Sanchez lib. 10. dub. 9. num. 26. Nauar. lib. 5. consil. tit. de adulter. Basil. libr. 9. cap. 20. numer. 7. Ioan. Andr. ad cap. Veniens, numer. 5. Abbas num. 7. Anchar. num. 6. Card. question. 5.

281 *Idem affirmo.* Ob prefatam rationem certum existimo minimè licere huiusmodi coniungi Religionem inire, aut Sacrum suscipere Ordinem: & si secus gesserit, posse reuocari ab altero dimisso coniuge: imò & ipse reconciliari sibi adulterum coniugem tenebitur, & è monasterio egredi, si sine scandalo queat.

DVBIVM LXXXIX.

An coniugi, qui post diuortij sententiam in adulterium prolabitur, liceat Religionem profiteri, vel ad Sacros conficere Ordines?

282 *Licet quid.* Licet quidem. Quia coniux dimissus post latam sententiam omni iure ad repetendum coniugem dimissum destitutus est. Sic Sotus in 4. dist. 36. quast. unic. artic. 6. ad 3. Henricus lib. 11. capit. 17. numer. 9. Reginald. lib. 31. numer. 330 Bonacin. quast. 4. de matrimon. puncto 5. numero 19. Filiuc. tractat. 10. part. 1. numer. 377.

283 *Non licet.* Minimè licet. Quia cum factus fuerit nocens nondum mutato statu amisit ius diuertendi ab altero coniuge dimisso. Ita Coninch dub. 35. numer. 14. Hurtad. dub. 11. diff. 3. numer. 11. Villalob. tractat. 15. diff. 5. num. 3. Diana part. 3. tract. 4. resol. 257. Præposit. in 3. part. q. 5. dub. 12. num. 101. & alij.

284 *Eiusdem sum mentio.* Existimo, esse compensationi locum etiam post latam sententiam, & postquam transit in rem iudicatam. Quia sententia diuortij statum præsentem respicit, in qua quem lata est: nec tollit ius reo compensationis, si innocens nocens efficiatur: unde tenetur sibi dimissum reconciliare coniugem.

DVBIVM XC.

An si post diuortium celebratum coniux innocens iam professus, vel Sacris initiatus perpetrat adulterium: teneatur egredi è monasterio, & ad coniugem, ob adulterium, dimissum redire?

285 *Tenetur redire, ad coniugem dimissum.* Tenetur ad coniugem redire. Quia colligitur expressè ex Cap. Ex literis, de diuort.

Fit enim ex delicto coniugis professus, aut Sacris initiatus cum delicto coniugis dimissus compensatio. Sic nonnulli Iuristæ apud Quand. in 4. dist. qu. unic. propos. 15.

286 *Non tenetur.* Minimè tenetur, imò nec potest ad coniugem dimissum redire. Quia ius monasterio acquisitum non perditur ob monachi delictum: & ille coniux dum innocens erat, ob adulterium alterius coniugis notorium potuit Religionem ingredi, siue præcesserit sententia diuortij sine non. Nam cum ob adulterium notorium, non præcedenti diuortij sententia, liceat coniugi diuertere, & statum mutare: eo professio iam in Religione, ius est monasterio acquisitum: quare per sequentem fornicationem ius illud acquisitum nequit auferri. Ita Sanchez lib. 10. dub. 9. numer. 34. Basil. libr. 9. cap. 20. numer. 7. Gregor. Lopez libr. 8. verb. Efe mismo, tit. 2. part. 4. Paludan. in 4. dist. 35. quast. 2. artic. 1. num. 14. Quand. citatus, & alij apud Sancium.

287 *Secundum sententiam.* Crediderim haud loqui illos Iurisperitos, quando iam professus fornicatione fuerit maculatus. Quare prima sententia, ut improbabili omnino reiecta, secundam vnicè amplector, adducens, idem dicendum esse de vito, qui dimissus vxore ob notorium fornicationem ad Ordines Sacros est promotus: si enim eo statu assumpto, fornicetur, non est ad vxorem reuocandus. Quia iam status est mutatus, & ius acquisitum est illi illi immutabili, cui per sequentem fornicationem præiudicari nequit: & tunc solum fit delictorum compensatio, quando res in eodem statu permanent. Attamen si sententia diuortij non præcesserat, & dum fornicatur, est notorius, vel in minoribus Ordinibus solum constitutus, aut solo simplici voto castitatis ligatus: crediderim, eum teneri ad vxorem redire. Nam cum status hic non sit immutabilis, nec omnino perfectus, non potuit vxori præiudicare, quæ ius habet, ut delicta compensentur, quoties ante diuortij sententiam contigerit, virum in adulterium simile labi: at si voto simplici castitatis illigatus sit, debitum petere non poterit.

DVBIVM XCI.

An post latam diuortij sententiam coniux innocens possit adulterium etiam inuitum sibi reconciliare: & adulter teneatur ad id?

288 *Non potest.* Potest ne(re integra ex parte vtriusque coniugis, quia nemo statum mutauit, votòve castitatis se adstrinxit) innocens adulterum sibi semper reconciliare: teneturque adulter id admittere? Non potest quidem innocens coniux id gerere, nec adulter admittere tenetur. Quia sententia diuortij cum matrimonio omnino separat, manente solo vinculo: verumque coniugem æquè absoluit ab obligatione cohabitandi, ac reddendi debitum: alias claudicaret, nec seruaret iustitiæ æqualitatem: Ergo sicut innocens non tenetur admittere adulterum penitentem reconciliationem, ita è contra innocens poterit inuitum cogere, nec ipse admittere tenebitur.

habetur. Sic Hugo relatus à Gloss. cap. Ex literis, verb. Redire de diuortio. Monaldi. sum. tit. de diuortio. ratione fornicat. Tabie. ver. Maritimum 4. quæst. 5. numer. 6. Sotus in 4. dist. 36. quæst. vnic. art. 5. ad 3. Nauar. libr. 3. consil. tit. de regular. consil. 8. num. 1. Petr. de Ledef. quæst. 62. art. 6. ait esse probabile.

superius teneri coniugem reddere debitum alteri facile petenti contra castitatis votum. Etiam id assertum si innocens solis minoribus ordinibus sit initiatus. Quia nondum habet statum immutabilem.

DVBIUM XCII.

An liceat, coniugi adultero post latam diuortij sententiam professionem emittere; aut ad Sacros Ordines, inuito coniuge innocenti, ascendere?

Certum est, antè latam diuortij sententiam id minimè ei licere. Quia innocens quando non mutat statum, ius habet ad reuocandum coniugem nocentem: Ergo hic nequit quicquam contra ius alterius præstare: vnde si mutauit statum poterit ab innocente reuocari. Requirerim autem, nùm id gerere ei liceat post latam diuortij sententiam?

Licet quidem. Quia sententia illa non solum innocentem, sed etiam adulterum ipsum à coniugalis seruitutis eximit obligatione, quæ sola obstaculo est, ne coniuges statum possint immutare. Vnde in scio, hinc inuito innocenti, potest nocens professionem emittere, vel Sacris Ordinibus initiari. Sic. Nauar. libr. 4. consil. tit. de diuortio. consil. 1. numer. 1. Hugo relatus à Gloss. cap. Ex literis, verb. redire de diuortio. Sotus in 4. dist. 36. quæst. vnic. articulo 5. ad 3. Barthol. à Ledef. de matrimon. dnb. 64. post 3. concl. & alij.

Minimè licet coniugi adultero ad Religionem, vel ad Sacros Ordines, inuito innocenti etiam post latam diuortij sententiam; quod si ingrediatur, potest post professionem reuocari. Quia cum teneatur adulter reconciliari innocenti id petenti. si eo volente reconciliationis operam dare, renuat adulter, & ipso inuito, profiteatur; non potest ea professio iuri coniugis innocentis præiudicare. Ita Sanchez lib. 10. dnb. 10. num. 1. Basili. lib. 9. cap. 19. nu. 4. Ochaga tract. vltim. quæst. 7. num. 8. Syluest. verb. Diuortium quæst. 10. Palac. in 4. dist. 35. d. vnic. Grass. p. 1. d. vnic. l. 1. cap. 84. num. 14. & alij.

Probabilius hoc iudico. Quia non valet professio contra ius coniugis innocentis. Addiderim verò, valde adulterum statum mutare post diuortij sententiam, si id sciat innocens, nec contradicat, cum possit. Quia satis videtur data licentia. At si, lata diuortij sententia, innocens monitus nolit adulterum sibi reconciliare, potest adulter mutare statum proficendo: & semel iam professus reuocari non poterit. Quia innocens reconciliationi non conueniens videtur licentiam concedere adultero, vt ad Religionem transeat: & licet reconciliationem denegans Religionis refragetur ingressui esset irrationabilis voluntas. Innocens enim, lata diuortij sententia, non habet ius omnino in adulterum, vt ipsum quasi ligatum habeat, ne possit sibi statum Religionis eligendo, consulere, si ad reconciliationem non admittatur. Solum namque habet ius reconciliandi, & reuocandi eum ad pristinum matrimonij usum.

DVBIUM

DVBIUM XCII.

An si coniux, innocens votum simplex castitatis solummodo emisit, possit sibi adulterum coniugem reconciliare?

Certe si coniux innocens statum mutauit factus professus, vel sacris Initiatus: ei integrum non est adulterum sibi reconciliare coniugem iam dimissum. Quia iam assumptis statum immutabilem, à quo nequit resilire. Quæsierim verò an saltem si coniux innocens votum simplex castitatis solummodo emisit, valeat coniugem adulterum sibi reconciliare?

Minimè potest. Quia Deo sese voto litans omne à se ius matrimonij abdicauit. Sic Palac. dist. 35. d. vnic.

Potest omnino. Quia licet delinquat contra votum, si reconciliet sibi adulterum: at adulter nulla se exceptione tueri valet, ne ad innocentem petentem redeat. Votum enim simplex non priuat coniugem volentem iure iustitiæ, quod habet in coniugis corpus. Ita Sanch. l. 10. d. 10. num. 6. Basili. lib. 9. cap. 19. num. 2. & omnes communiter.

Hoc certum mihi. Et eadem ratione censui

OBAR
MOR
III. IV
IV

DVBIVM XCIII.

An possit saltem, adulter post latam diuortij sententiam, ignorante, ac inconsulto innocente, Religionem profiteri, initiari sacris, aut votum simplex castitatis emittere?

299
Potest planè.

Potest quidem, sicque professus nequit ab innocente repeti. Quia innocens persistens vsque ad diuortij sententiam, illique connuens, videtur adultero facultatem profitendi concedere, & quoad hoc suo cedere iuri. Sic Henric. l. 1. cap. 17. num. 6. & l. 1. cap. 5. num. 10. Paludan. in 4. dist. 35. qu. 2. art. 3. num. 16. Sotus dist. 36. qu. vnic. art. 6. ad 2. Petr. de Ledes. de matrim. qu. 62. art. 6. notab. vnic. circa 1. concl. Ludo. Lop. 1. p. Instrucl. cap. 295. & p. 2. de matr. cap. 7. num. 65.

300
Non potest.

Non potest coniux adulter ad Religionem transire, ignorante, & inconsulto innocente: sed eius licentia desideratur. Quia cum innocens ius habeat cogendi adulterum ad reconciliationem, necessario circa mutationem status adulteri consulendus est, eiusque beneplacitum petendum, ne iuri sibi acquisito præiudicetur. Ita D. Thom. in 4. dist. 35. qu. vnic. art. 6. ad 3. D. Bonavent. art. vnic. qu. 5. ad 2. Barthol. à Ledes. de matrim. dub. 70. Sanchez lib. 10. dub. 10. num. 13. Villalob. tract. 15. diff. 7. num. 6. Bonacin. qu. 4. de matrim. punct. 5. num. 23. Coninch. dub. 35. num. 39. Reginald. lib. 3. numer. 326. Gutier. de matrim. cap. 119. & alij.

301
Hoc mihi videtur.

Probabiliorē hanc puto sententiam. Vnde sine innocentis coniugis licentia haud fas erit adultero ad Religionem transire, sacris initiari, aut votum castitatis emittere. Si verò gesserit, ab innocente reuocari poterit, & votum irritari. Attamen status mutatio facta ab adultero erit valida, si coniux innocens sciens non contradicat, vel si sæpius monitus nolit reconciliari. Cæterum vt adulter de licentia innocentis profiteatur, aut ad Sacros Ordines transeat, votumve castitatis emitat, non erit necessarium, vt innocens etiam Regulare ineat institutum, votove se illiget castitatis: sed absque voto aliquo potest in sæculo manere. Quia textus illi cap. Sanè, cap. Cum sis, cap. Significauit, de conuer. coniug. prohibentes mutationem status alterius coniugis, altero in sæculo manente, saltem absque castitatis voto: loquuntur, vbi matrimonium integrum, & illasum perseverat: secus vbi est diuortium. Quia cum innocens liber sit à iugo debiti coniugalis, potest independentē à mutatione status adulteri, ad Religionem transire, vel Ordines Sacros suscipere. Quod si id non possit ita liberè adulter, prouenit fauore innocentis, nè iure reconciliandi, quod habet, derogetur. Quare renunciantē innocente huic fauori, poterit ita liberè adulter vti innocens, ad Religionem, vel Ordines transire.

DVBIVM XCIV.

An sufficiat, adulterium valde esse notorium, vt innocens valeat ad Religionem transire, vel Sacris Ordinibus initiari?

Certum est, coniungi innocenti liberum esse post diuortij sententiam, (vt vidimus) etiā inuito coniuge adultero, Religionem inire, aut sacris initiari. Quia hoc in casu innocens vtitur iure suo, cum in fauorem ipsius lata fuerit sententia diuortij. Ambigitur autem, num idem gerere valeat, cum non præcesserit sententia, sed adulterium sit valde notorium?

Minimè quidem. Quia adulterium notorium non impedit restitutionem, nec concedit ius, propria autoritate, minimè expectato Ecclesiæ iudicio, diuertendi. Cuius fundamentum Dubio 99. subiiciam. Sic Durand. in 4. dist. 32. quæstion. 2. artic. 1. numer. 5. Abul. ad cap. 19. Mat. quæstion. 75. Veracruz part. 3. specul. artic. 6. probat. 3. secunda conclus. Graff. part. 2. decisio. libr. 1. capit. 12. numer. 66. & alij.

Sufficit omnino. Quia adulterium esse notorium. Satis est, ad licitè diuertendum à coniugis habitatione, impediendamque restitutionem. Cuius fundamentum Dubio citato adhibebo. Ita Sanchez lib. 10. dub. 11. num. 10. Alexand. de Neno ad cap. Ex literis, numer. 20. de diuort. Nanar. libr. 3. consil. tit. de conuers. coniug. cons. 5. Corduba sum. quæstion. 138. Barthol. à Ledes. de matrim. dubio 64. post 3. conclus. & alij.

Ego autem existimo, tunc licere innocenti, ad Religionem transire: adultero inuito, ita vt non possit repeti ab eo, nec ei sit restituendus: quando, vel præcessit sententia diuortij, vel ea non expectata, adulterium ita notorium est, vt possit innocens propria autoritate deferere consortium, & habitationem adulteri absque restitutionis metu. Quando autem hoc contingat, loco indicato planum reddam. Idem dixerim, de facultate concessa innocenti assumendi Ordines Sacros absque restitutionis gerenda periculo. Quia eadem militat ratio.

DVBIVM XCV.

An licitum sit, pro foro interno conscientia coniugi innocenti ad Religionem, Ordinemque Sacrum transire, votumve castitatis simplex emittere, ob adulterium alterius coniugis occultum?

Non est licitum. Quia id non est satis ad celebrandum propria autoritate diuortium. Sic Doctores Dubio 99. referendū. Pro cunctis in præsentī do Basilium libr. 9. cap. 18. sine.

Licitum.

Sección II. Dubia, De Diuortio. 181

307
Licitum est. Quia id est satis ad celebrandum propria auctoritate diuortium. Ita Doctores, quos Dubio citato exhibebo. Nunc pro cunctis sufficiat Sanctius l. i. c. d. i. n. ii.

308
Profecdo quamuis ut impediatur restitutio in foro externo coniugis innocentis professi, aut ad Ordines Sacros promouendi, desideretur vel sententia diuortij, vel adulterium coniugis manentis in saeculo, ita notorium esse, ut possit propria auctoritate dimitti, at ut in foro conscientiae transitus liceat ad professionem, Ordinesque, aut ad votum simplex omnimoda castitatis & valida omnino sit professio, & votum: satis est occultum coniugis derelicti adulterij. Quia id satis est, ut in foro conscientiae, secluso scandalo, liceat propria auctoritate celebrare diuortium. Atque ita cessat ius coniugale, & subinde iniuria coniugis derelicti, quae mutationi status coniugis obstat. Unde fit, ut si coniux innocens iam professus, aut Sacro Ordine initiatus, vel simplici castitatis voto adstrictus, Iudice cogente, coniugi derelicto restituatur, eo quod adulterium sit occultum, aut illud probare innocens nequeat: non possit petere, nec reddere debitum. Quia sententia illa innititur falsae praesumptioni, & in foro conscientiae professio & votum omnino valida existerent. Cui sit certus de adulterio alterius coniugis, & consequenter amissionis totius iuris coniugalis. At si solum esset votum simplex castitatis, & semel reconciliaret sibi coniugem derelictum: peccaret quidem contra illud votum reconciliando, eo quod obliget se ad reddendum: at deinceps reddere teneretur, non autem posset petere. Intellexim tamen, licere coniugi innocentem, ad Religionem, aut ordines transire ob occultum alterius coniugis adulterium, si solum attendamus iniuriam, & damnum matrimonij, ac coniugis derelicti. Quia cum sit sufficiens causa diuortij, nulla iniuria irrogatur. Alit aliunde poterit esse culpa, nempe ratione scandalij, aut detrimenti Religionis vel Ordinis Sacri. Quia si repetat coniux derelictus, restituatur coniux professus, aut Sacris initiatus: ex quo detrimentum patietur Religio, & grauem iniuriam professio, & Ordo. Unde hac ratione esset prorsus illicitum moraliter loquendo, nisi diuortij sententia praecederet. Quare existimo, hunc coniugem, qui diuortij sententiam non obtinuit, rogatum a Monacho, aut ab Episcopo promoturo ad Ordines, aut literas dimissorias ad id concessuro, num sit coniugio illigatus teneri fateri veritatem, nec posse abnegare se coniugatum esse.

DVBIVM XCVI.

An vir innocens possit iniuria adultera uxore, eodem iure ad Ordinem Sacrum transire, quoad Religionem valeat?

309
Non potest. Quia vxor cuiuslibet viri in Sacris constituti tenetur post viri mortem ab aliis nuptijs abstinere c. Quia sunt. 28. l. c. 1. de nuptijs. d. 3. ad quod nequit cogi. Et quia non potest vir ad ordines promoueri, nisi vxor in saeculo relicta promittat castitatem c. Coniugam, de conuers. coniug. Et quia cum vir sic initiatus maneat in saeculo, facile potest vxori commisceri, ac pleraque Sacrilugia admittere. Ergo in iis casibus, in quibus diximus ei esse integrum proficisci c. Mend. Theol. Moral. Tom. III. l. p. II.

teti, non est ei licitum ad ordines transire ob expressam differentiam rationem. Sic Innocent. c. Veniens, de conuers. coniug. Gutier. l. 1. c. 9. canonice. c. 2. §. a. 1. 3. Graf. p. 1. de c. 1. l. 1. c. 12. n. 64. Hostiens. qd. c. Veniens, n. 8. & 9. Ioan. Andr. n. 4. Anton. n. 4. Et hoc dicit esse tutius Cardin. ibi, in fine. Asten. sumpt. l. 1. §. 1. l. 1. c. 1. §. 9.

Potest quidem. Quia ius coniugale aequè obstat Religionis ingressui, ac Ordinum susceptioni. Cum ergo adultera omni iure coniugali destituatur, aequè licebit viro ipsa iniuria transire ad ordines, ac ad Regulare institutum. Ita Palud. in 4. dist. 1. 7. q. 1. a. 2. n. 10. Victor. de matr. nu. 2. §. Sotus in 4. dist. 16. q. vni. a. 5. ad 3. Henric. l. 1. c. 5. n. 10. Nauar. l. 3. consil. tit. de conuers. coniug. consil. 10. n. 1. Sa v. Diuortium, n. 1. Rodrig. tom. 1. sum. c. 230. n. 2. Vega to. 1. c. 89. casu 3. Sanchez lib. 10. cap. 11. num. 16. Basil. lib. 9. cap. 19. num. 5. Hurtad. d. 11. diff. 8.

Eiusdem sum mentis, & eam regulam generalem certam esse reor. Quoties licet viro ad Religionem transire, vxore adultera manente opinioni in saeculo, ac renitente: licet ei similiter Sacris Ordinibus initiari, nisi aliunde adsit obstaculum ut quia vir esset bigamus, aut alias irregularis.

DVBIVM XCVII.

An liceat innocentem, debitum coniugi adultero denegare ante Iudicis sibi suffragantem sententiam?

Non licet. Quia licet coniugi innocentem propria auctoritate, iudicio Ecclesiae minime expectato, debitum adultero coniungi denegare. Quia negare debitum est poena adulterij, ut docet Glossa. c. Porro v. Separari, de diuortio. Ergo inferenda non est nisi per Iudicem. Alias idem coniux innocens esset actor, & Index, sibi quae ius diceret in propria causa contra l. Nullus, 13. cap. de iudicis & l. Vnicam. c. Ne quis in sua causa iudicet. Et quia Lex vniuersalis ad causam particularem non applicatur nisi media Iudicis sententia, cuius est merita causa discutere & accusationem actionis, exceptionesque rei perpendere. Cum ergo lex de diuortio à Christo Domino lata Mat. 19. ob adulterium, sit generalis, omneque adulterium, ac vniuersos coniuges amplectatur, desiderabitur Iudicis sententia, ut huic speciali adulterio commodeur. Sic Hugo relat. à Glossa. c. Finali, v. fornicationis adulter, & Glossa docet esse valde probabile c. 1. v. Patronum 33. q. 1. Innocent. cap. penult. de adulter. & ibi Anchor. n. 4. Turrecr. c. Agathosa super verbo, vxorem 27. q. 2. Suppl. Gabriel. in 4. dist. 35. q. vni. a. 2. concl. 6.

Licet coniugi innocentem certo de alterius adulterio debitum ei denegare, nec ad id consideratur adulterium esse publicum, aut praecedere Ecclesiae sententiam. Quia iure naturae in ipso matrimonij contractu ea est imbibita conditio, ut seruanti fidem fides ferretur, secus eam violanti. Ita D. Tho. in 4. dist. 1. §. quae. vni. art. 3. Bonau. ibi, Sotus dub. 36. q. vni. a. 3. concl. 1. Petr. Soto lect. 12. de matr. Henric. l. 1. c. 17. n. 1. Sa v. Diuortium, nu. 1. Ochag. q. 7. n. 1. Hurtad. dub. 11. diff. 7. Basil. l. 9. c. 18. num. 6. Rodrig. to. 1. sum. c. 240. n. 4. Sanchez l. 10. d. 12. n. 5. & alij.

Q

Hanc

OBAR
MOR
III. IV
IV

314 *Hanc sententiam probabiliorē esse reor.*
Hat mihi sen. Quia conditione, quæ in pacto imbibitur, non
sentia longe servata ob vno, alter paciscens est eo ipso li-
est probabilior. ber ab obligatione fidei in pacto præstitæ, nec
 ad hanc assumptionem aliquid amplius deside-
 ratur, quam certa notitia fidei sibi fractæ. Ergo
 coniux innocens certo sciens, sibi fidē admissio
 adulterio, esse violatam, liber est à debiti red-
 dendi obligatione. Præterea cum debiti abne-
 gatio intra priuatos parietes sit gerenda, & nō
 postulet publicitatem instar expulsionis à pro-
 pria habitatione; non est cur notorium deli-
 ctum, Iudicisve sententiam desideret. Profecto
 alias cogeretur innocens, iniuriam sibi
 ab adultero illatam condonare. Nam reddens
 condonat, vt infra videbimus.

DVBIVM XCVIII.

*An si iudex sub excommunicatione lata
 sententia præcipiat coniugi innocenti cer-
 to scienti adulterium alterius occultum,
 quod nequit probare, vt illi debitum red-
 dat: teneatur obedire?*

315 *Tenetur qui-*
dem. **T**enetur quidem. Quia Ecclesia iuste præ-
 cipit, cum iuxta allegata, & probata illi
 nō constat, alterum coniugem reum esse adul-
 terij. Sic D. Tho. D. Bonau. Durand. Richar.
 Astenf. D. Antonin. Syluest. Tabie. Turrecr. re-
 lati à Sancio l. 10. d. 12. nu. 6. Armil. v. *Matrimo-*
nium, n. 76. Palud. in 4. dist. 27. d. 3.

316 *Non tenetur.* Licet consultius est, tunc reddere, vt vitetur
 excommunicatio in foro externo ad id mini-
 me tenetur coniux innocens certus de alterius
 adulterio. Quia Ecclesiæ præceptum ex falsa
 præsuppositione procedens minimè obligat in cō-
 scientia. Ita Abul. ad c. 19. *Mat. g. 7. 2. in solut. ad*
4. Sotus in 4. dist. 36. q. vii. a. 3. Castr. l. 2. de lege
pen. c. 4. Ledef. 2. p. 4. q. 64. a. 3. Veracr. 3. p. spec.
a. 5. concl. 4. Petr. de Ledef. qu. 6. 2. art. 3. notab. 2.
Barth. à Ledef. dub. 67. concl. 3. Vega to. 1. sum. c.
78. casu 5. Sanch. citat.

317 *Auctoritas ex-*
positio. Existimo, innocentem coniugem ex natura
 rei minimè teneri obedire, nec esse coram Deo
 excommunicatum. Quia sententia illa, & præ-
 ceptum Iudicis falsa præsuppositione innituntur
 (vti Doctores secundæ sententiæ affirmant)
 vnde non obligant in foro conscientie, in
 quo veritas innocenti constat. At posse teneri
 scandali vitandi ratione. Idemque si breui pos-
 sit adulterium probare, cum tunc non magnū
 indè scandalum oriatur non tenebitur redde-
 re: secus si longa mora sit necessaria. Quia tūc
 merito graue scandalum orietur: eo vel maxi-
 mē, quod infor descens in excommunicatione
 per annum, tanquam suspectus de hæresi sit
 habendus. Tridentino ses. 25. c. 3. de reform. at-
 testante. Vnde cum obligatio hæc reddendi de-
 bitum minimè confurgat ex Iudicis præcepto,
 sed obligatione vitandi scandalum, iuxta scan-
 dalum ex negatione exortum, temporis
 breuitas, vel diuturnitas, quæ ad probandū
 adulterium desiderantur, sunt expendenda. Por-
 ro si coniux innocens in loca aufugeret remo-
 tiora, vbi scandalum omnino cessaret, minimè
 reddere teneretur.

DVBIVM XCIX.

*An coniux innocens possit licite, propria
 auctoritate ab adultero diuertere ob
 adulterium publicè notorium, ita vt
 adulter restitutionem minime petere
 valeat?*

Non potest esse licita separatio hæc sine
 Iudicis sententia. Quia separatio habita-
 tionis pena publica, ac proinde publicum
 Ecclesiæ iudicium requirit. Esto, ex natura rei
 liceret propria auctoritate diuertere: ac Ec-
 clesia iuste id interdiceret potuit, vt interdixit
 e. Porro, de diuort. Nam cum Ecclesia consen-
 tiente initum sit matrimonium, æquum est, vt
 eius dissolutio siue quoad vinculum, quando
 inualidum reperitur: siue quoad habitationem
 per diuortij, eiusdem Ecclesiæ auctoritate fiat.
 Sic D. Tho. in 4. dist. 35. q. vii. a. 3. vbi D. Bonau.
 Durand. Supplem. Gabr. Richar. Comit. l. 1.
 respons. moral. q. 14. Bellarm. l. 1. de matr. cap. 14.

Licita est coniugis innocentis ab adultero
 propria auctoritate separatio quando adul-
 terij est notoriū. Quia cōsignificat, de diuort. cō-
 iugij dimissio ob adulterium denegatur restituti-
 o. Ergo licite potuit adulter notorius dimitti
 alias ad pristinam matrimonij plenam posses-
 sionem restituendus esset. Ita Rosel. v. *Diuor-*
tium, n. 12. Angel. v. *Matrimonij*, a. n. 76. Tribor-
 go sum. confel. l. 4. tit. 22. q. 7. Brunel. de sponsal.
 concl. 30. declarat. 7. n. 11. Nauar. l. 3. consil. tit. de
 conuers. coniug. consil. 5. Victor. sum. de matrim. n.
 290. Cordus. sum. q. 38. Henriq. l. 1. c. 17. n. 2.

Profecto vt liceat coniugi innocenti expel-
 lere adulterū ab habitatione propria auctori-
 tate, non expectata Ecclesiæ sententia, ita
 vt in foro externo non competat adultero re-
 stitutionis beneficium: desideratur, adul-
 terium sic esse notorium, vt nulla prorsus
 tergiversatione valeat celari. Quia cum cōiux
 adulter sit in possessione pacifica, vt illa coni-
 ugis innocentis propria auctoritate spoliatur, si-
 biq; hæc publica quasi pena abique Iudicis
 sententia inferatur, nec statim competat sibi
 restitutio: æquū est, vt ita notoriū sit adulterij,
 quod spoliandi causā præbet, vt oculis pateat.
 Certè tunc dicetur adulterij publicè, vel perse-
 notum, quando Iudici, & alijs notum est; aut,
 quando adulter, id est professus in iudicio, etiā
 ciuilibus aut quando adulter publicè cum adul-
 tera commoratur; aut quando est notorium facti
 permanentis, vt si extet filij notoriè ex adul-
 terio habiti. Lege Sancium l. 10. d. 12. num. 13.
 plures pro hac sententia referentem. Queis
 addo Hurtadum d. 1. diff. 6. Bonac. q. 4. p. m. c.
 n. 10. Laym. tr. 10 p. 3. c. 3. n. 8. & 9. Coninch dub.
 35. dub. 1. n. 2. Villalob. tr. 15 diff. 3. n. 3.

DVBIVM C.

*An liceat, innocenti coniugi propria auctoritate
 ab adultero diuertere ob adulterium occultum,
 haud expectato Ecclesiæ iudicio?*

Minime potest etiā secreto cōiux innocens
 aut eicere e domo secum, aut fugere N. n. luer.
 partes

DVBIVM CI.

An vir teneatur, uxorem in adulterio persistentem dimittere ex præcepto speciali.

Teneatur sub mortali vir uxore in adulterio persistentem dimittere. Quia non diuerteret ab ea, videtur multis nominibus criminis esse reus. Primum violans Ecclesie præceptum eam iubentis dimissionem. *cap. si vir, de adult. ibi: Si vir sciens uxorem suam deliquisse, quæ non egerit penitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa reus erit, & eius criminis particeps.* Secundum quia scandali maximam exhibet ansam: omnes enim merito suspicabuntur ipsum virum criminis vxoris conscium ipsi coniungere, patrocinarique, ac esse lenonem: consentire enim videtur erranti, qui ad reseranda, quæ corrigi debent, non occurrat. *Consentire 83. dist. 3.* Tertio, quia periculo exponitur, ut proles sit incerta, & illegitimi hæredes illi supponantur: quod est contra bonum Sacramenti, & in graue damnum legitimi cedit hæredis. Sic D. Tho. in 4. dist. 15. q. vii. a. 2. Bonau ibi, a. vii. q. 2. Richard a. 1. q. 2. & alij, quam plures, quos citat Sanch. l. 1. o. d. 13. num. 4.

Non tenetur sub mortali vir uxorem persistentem in adulterio deferere si solam adulterij attendamus rationem. Quia diuortium est pena adulterij: ac proinde vir innocens eam subite penam minimè tenebitur. Adde, diuortium esse inductum in innocentis fauorem, & adulterij supplicium ob iniuriam innocentis illatam, atque adeo proprium viri est, posse diuertere: Ergo potest suo iuri cedere, ac condonare iniuriam. Ita Sanch. citat. n. 6. asserens, eum in hac conclusione dubitare.

Equidem nullum extare præceptum diuertendi ab uxore adultera pertinaci, & quantumcumque publica, existimo. Quia Cap. 5. & 19. Mat. vbi Christus Dominus explicuit, diuortium esse licitum, ratione adulterij, id non præcepit, sed tanquam licitum permisit. Attamen ex duplici capite potest ortum habere obligatio viri circa adulteræ vxoris dimissionem. Aut ex præcepto scandali vitandi: ut quando renitens, eam daret ansam suspicandi, suo consensu adulterium admitti; aut ex præcepto correctionis fraternæ: eo quod vir tanquam caput omni modo sibi possibili corrigere uxorem teneatur. Quare vbi spes est, fore, ut ab ea diuertendo respiciat, videtur ad id teneri. Vnde omnes Doctores ad adulterum ex his duobus præceptis, (non ad directum, & speciale dimittendæ vxoris adulteræ pertinaci,) vel ad vtrumque referunt obligationem hanc, & inde eam deducunt.

DVBIVM CII.

An vir teneatur, uxorem adulteram iure dimissam (si en eadetur) ad suam præstam amicitiam reuocare.

Teneatur planè. Quia per Caput Ex litteris de diuortio, compellendus est vir ad uxorem adulteram respicientem admittendam, ut ipsius incontinentiam vitet, per cap. si vir, de adulter. vbi dicitur, virum debere sibi reconciliari.

partes longinquas: sed cohabitare debet quoque Ecclesia de adulterio iudicat. Quia id expresse deciditur c. Porro, de diuort. vbi consanguinitas est notoria, in quo casu est ratio vrgentior, ut liceat propria autoritate diuertere ob notoriam consanguinitatem: eo quod cohabitando adsit grauissimum peccandi periculum cum si coniuges sint vere consanguinei, atque ita matrimonium inuolidum, sit eis copula prorsus interdicta. Ergo à fortiori non licebit absque sententia Ecclesie ob occultum adulterium diuertere. Sic prima sententia Doctores dubio proximo relati. Basil. lib. 9. cap. 18. num. 6.

Coniux innocens adulterij sui coniugis conscientis, potest in foro conscientie, secluso scandalo, ab eius cohabitatione diuertere, quamuis adulterium sit occultum: nec ad id aliqua Iudicis sententia desideratur. Quia Christus Dominus Mat. 19. absolute dixit, licitam esse coniugis dimissionem propter adulterium non distinguens inter publicum, & occultum. Et licet fiat distinctio c. significasti, & c. Porro, de diuort. intelliguntur tamen hi textus in foro externo. Et quia in foro conscientie est licita dimissio coniugis adulteri occulto quoad thorum, & debitum coniugale reddendum, (ut vidimus.) Ergo, & quoad cohabitationem, si cesset scandalum: cum maior sit obligatio reddendi debiti, & ex illa cohabitandi obligatione confurgat. Ita Sotus in 4. dist. 6. q. vii. a. 3. Nauar. sum. c. 22. n. 13. Henric. l. 1. c. 17. nu. 2. & alij, quos refert, ac sequitur Sanch. l. 1. o. d. 12. n. 31. & 32. Ochag. tral. vltim. de matrim. qu. 7. num. 1.

Cum his opinor, iudicans id decidi c. Dixit Dominus, 32. quod est D. Hieronymi ad cap. 19. Mat. ibi: Vbi cumque fornicatio est, vel fornicationis suspicio liberè dimittitur vxor. Nam verbum Liberè est canon latæ sententiæ, & denotat, nullam requiri licentiam, vel sententiam, ut latè probat Tiraque. l. si unquam, v. Renertatur, a. n. 34. & sequè ad 38. Igitur, cessante scandalo, licitam esse hanc dimissionem reor. Ut si vir conscientis adulterij vxoris in partes longinquas excedat, vbi matrimonium ignoratur. Quia tota ratio prohibitionis huiusce dimissionis est scandalum. Vnde vbi matrimonium esset clandestinum poterit innocens propria autoritate recedere. Quia scandalum cessat. Cæterum Ecclesia compellente, ut innocens coniugem adulterum occultum ad cohabitationem admittat: donec lis decidatur non tenetur parere innocens ex natura rei: sicut nec tenetur, quando Ecclesia compellit, ut reddat debitum. Quia in vtroque casu Ecclesie sententia falsa præsumptione innititur. At tenebitur parere, dum ad remotiora non se loca contulerit scandalum ratione, quod in hoc euentu nunquam non excitabitur: cum separatio habitationis sit publica. Quod non contingit in debiti coniugalis abnegatione, quæ omnino est in occulto. Hinc à culpa excusatur factum D. Iosephi, qui voluit à Deiparæ consortio recedere ob adulterij occultum suspicionem. Quia occulta erat dimissio, (Voluit occultè dimittere eam. Mat. 1.) & absque scandali excitatione, quæ quidem in foro conscientie est licita.

Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

OBAR
MOR
III. IV
IV

ciliare adulteram emendam. Et D. Augusti. l. 2. de adulter. coniugat. cap. 5. cuius dictum refertur cap. Quod autem, 32. qu. 1. ibi: *Quia non intelligat, debere maritum ignoscere, quod videt ignovisse Dominum.* Porro charitatis lege veniam petenti, ac resipiscenti remittendum. Sic Veracruz 3. p. spec. art. 6. concl. 3.

328 *Minimè tenetur.* Quia etiam poenitentia adulterij facta, potest adultera accusari ex cap. Admonere, quod est Stephani Pontificis 33. quæstion. 2. & ex cap. De Benedicto 32. quæst. 1. Et constat cum possit adulterium admissum ante Baptismum coniugis iam baptizati ad iudicium deduci, quo diuortium crebretur: ut probat Sanch. l. 10. d. 3. n. 5. Et quamvis in Baptismo discordent Auctores, eo quod sit nova quædam generatio: at circa poenitentiam id omnes Theologi fatentur. Ita D. Thom. in 4. dist. 35. q. 1. a. 6. ad 2. Hostiens. c. fin. n. 1. de diuort. Durand. in 4. dist. 35. qu. 2. art. 2. n. 2. Petr. de Soto l. 12. de matr. Henric. l. 11. c. 17. num. 2. & 3. Petr. de Ledes. q. 62. c. 6. concl. 1. Sanch. l. 10. d. 13. num. 1.

329 *Hoc mihi carium.* Hoc mihi compertum. Nam cum cap. si vir, dicitur, virum debere sibi reconciliare adulteram emendam, explicat ibi Glossa ab omnibus recepta de honestatis debito, & eodem pacto intelligendus est Augustinus citatus. Fateor, charitatis lege remittendum esse recipientis, veniamque petentis piaculum. Sed id verum existimo, quo ad animi odium, & aliqua externa benevolentie signa; secus quoad poenas delicto debitas in iudicio exigendas. Quod si vir iuret uxori, se an minimè accusaturum de futuro adulterio: non valet pactum, nec iuramentum, quoad accusationem criminalem: sed quoad diuortium, & dogem petenda. Nam in priori casu agitur de iuris publici renunciatione: & datur ansa uxori libere delinquendi, impunitate promissa, interest enim Reipublice delicta puniri. In posteriori autem de renunciatione iuris privati, ac iniuria, & lucro ipsius viri.

DVBIVM CIII.

An vir teneatur, ab adultera uxore diuertere, eique debitum abnegare ratione præcepti correctionis fraternæ?

330 *Tenetur ex præcepto correctionis fraternæ.* Tenetur ex correctionis fraternæ præcepto. Quia vir tanquam caput obligatur uxorem corrigere omni modo sibi possibili. Vnde ubi adest spes, fore ut ab ea diuertendo resipiscat, ad id plane tenetur. Sic D. Tho. in 4. dist. 35. q. 1. a. 2. in corp. D. Bonau. ibi, a. 1. q. 2. Caiet. Opusc. 1. tr. 29. de reddendo debito, altero coniuge adulterante, q. 1. n. 1. Syluest. v. Debitum, q. 10. Armil. ibi, n. 16. Couar. 4. Decretal. p. 2. c. 7. §. 2. n. 4. Manu. tom. 1. sum. c. 240. concl. 6. n. 6. Petr. de Ledes. q. 62. a. 2. concl. 2.

331 *Non tenetur.* Non tenetur diuertere ex correctionis fraternæ præcepto. Quia ei plenè satisfacit vir uxorem admonens, & poenis inferni illi proponens, eam deterrens, parèque puniens modo sibi permisso. Quod si hæc non sufficiant, nulla superest moraliter loquendo emendæ spes: imò creditur, fore, ut dimissa à viro, libe-

rius libidini valet, deteriori que efficiatur. Ita Sotus in 4. dist. 6. q. 1. a. 2. concl. 2. Ledes. l. 1. p. 4. q. 6. a. 2. Palud. in 4. dist. 35. q. 1. art. 3. concl. 4. n. 23. D. Antonin. 3. p. tit. 1. c. 20. §. 9. Rol. verb. Debitum, n. 16. Sanch. lib. 10. d. 13. n. 8. & videor tenere Abul. ad c. 19. Mat. q. 7. 1. Viator. sum. de matr. n. 290. Petr. de Soto l. 12. de matr. Barthol. de Ledes. dub. 66.

His hæreo Doctoribus. Quia ubi vxor, viro sciente, ita fronte perfricata in adulterio persistit, sit pericacis, ut mediis adhibitis hisce, ne trahi nequeat, virum despiciat ardentiusque diligit amatum: vnde tantum abest, ut expulsiōe à viri consortio tristitia affecta ad se redeat, quin potius triumphum agat, liberiorēque vitam, ut veneri vacet, libentissimè amplectetur. Quod si in casu rarissimo contrarium speretur, res morales, ac de moribus institutis præcepta tradita non casus metaphysicos, & præter communem spem, sed in plurimum contingentes respiciunt. I. Nam ad ea, ff. de legib.

DVBIVM CIV.

An obligatio dimittenda vxoris in adulterio persistentis, oriatur ex præcepto vitandi scandali?

333 *Non oritur.* Non oritur ex vitandi scandali præcepto. Quia ex constitutione Ecclesiastica aperte confurgit cap. si vir, de adulter. ibi: *Si vir sciens uxorem suam deliquisse, que non egerit poenitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, & eius criminis particeps.* Et cap. Quemadmodum, vltim. de iureiur. idem habetur. Sic Ioan. de Friburg. sum. l. 4. tit. 2. quæst. 48. Henric. c. final. n. 4. de adulter. Monald. sum. tit. de effect. matr. Rol. v. Debitum, n. 15. Syluest. ibi, qu. 10. Armil. num. 16.

Oritur ex præcepto scandali vitandi: ne vir censetur connuens, & patrocinans vxoris adulterio. Quia aut confurgit hæc obligatio ex præcepto correctionis fraternæ, aut vitandi scandali, aut ex Ecclesiæ præcepto. At non confurgit ex correctionis fraternæ præcepto, ut dubio 103. probaui. Nec ex præcepto Ecclesiæ, nam c. si vir, & c. Quemadmodum, pro prima sententia relati, & alij, qui solent asserti innituntur præsumptione consensus viri in vxoris adulterio; ac proinde ad vitandam eam suspensionem, & cauendum scandalum, constituunt textus illi, eam faciendam esse dimissionem; non nouum præceptum imponendo, sed declarando naturale, de vitando scandalo, quod ex ea suspitione oritur. Vnde tanta obligatio hæc ad præceptum de vitando scandalo est referenda. Ita Palud. in 4. dist. 35. q. 1. a. 3. concl. 4. n. 23. Suppl. Gabr. q. 1. a. 2. Palac. d. 10. D. Antonin. 3. p. tit. 1. c. 20. §. 9. Sotus in 4. dist. 36. qu. 1. art. 1. & alij. Sanch. l. 10. d. 13. num. 10. aliter, id omnes ferè Doctores profiteri.

Idem assero, adiciens, audiendos non esse Cardinalem cap. si vir, & Anton. ibi, asserentes satisfacere huic obligationi virum, si uxorem tanquam fororem retineat. Cum enim obligatio hæc oriatur ex præcepto cauendæ suspitionis consensus viri in vxoris adulterio, & scandali inde exorti, nec vicinis notum esse possit, an

an eam, vt vxorem, an vt sororem retineat: sic, ea retenta, non cessabunt scandalum, ac suspicio.

DVBIVM CV.

An si scandalum absit peccet, lethaliter vir, retinens uxorem in adulterio persistentem?

³³⁶ Lethaliter delinquit. Quia dum vxor adulterio vacat, & a proprio viro detinetur ad est periculum incertitudinis prolis, & falsos heredes supponendi. Sic Petr. de Ledef. qu. 62. art. 1. concl. 2.

³³⁷ Non delinquit lethaliter. Quia ad hoc vitandum periculum non tenetur vir aded acerbo, vel medio vitio: vel maxime quod nulla est correctionis spes: unde aut ratione huius periculi vitandi, debet vir semper ab eius confortio separatus manere; aut quando eam ad se renouari, idem erit periculum. Ita Sanch. l. 10. d. 13. num. 12.

³³⁸ Hoc tenendum, nec enim viro culpa tribui debet ea prolis incertitudo, cum ipso renitente, & media sua via, ad qua tenetur corrigendi gratia adhibere, adhibente, id accidat. Nec obsecrum est mihi indicium, vt hanc obligationem ex hoc capite non confingere credam: quod Doctores antiqui quam plures de hac re differentes, illius non meminerint; sed scandalum, & correctionis.

DVBIVM CVI.

An cum adulterium coniugis ita occultum est, vt probari non possit: teneatur adhuc vir eam dimittere, debitumque abnegare sub mortali?

³³⁹ Quamuis adulterium vxoris sit occultum, si vir sit conscius, tenetur eam dimittere, debitumque denegare, & id non agens lethaliter delinquit. Quia agit contra Ecclesie constitutionem. Sic Angel. v. Debitum, num. 8. Syluest. ibi. q. 10. Armil. num. 4. & 16. Ioan. de Friburgo sum. 1. 4. tit. 2. quest. 48. Quamuis hic solam petitionem debiti damnet, in hoc casu, non autem redditionem.

³⁴⁰ Non tenetur vir conscius adulterij vxoris, eam dimittere, si adulterium aded occultum sit, vt nequeat probari. Quia tunc cessat scandalum ratio: & aliis suauioribus mediis est corrigenda, ne detur ansa, vt ipsa conueneretur, & adulterium occultum diuulgetur. Ita Sorus in 4. dist. 36. q. vni. a. 2. post 1. concl. D. Bonau. dist. 35. a. vni. q. 2. Durand. ibi. q. 1. a. 3. n. 6. Veracr. 3. p. spec. a. 2. concl. 2. Mann. tom. 1. sum. c. 240. concl. 7. num. 7. Syluest. v. Matrimonium 9. qu. 6. Armil. num. 75. Tabie. v. Matrimonium 4. q. 3. n. 4. Sanch. l. 10. d. 13. n. 14. & alij apud ipsum.

³⁴¹ Hoc crediderim, verum esse, quamuis adulterium probari possit, nisi publicum sit: non enim tenetur tunc vir uxorem dimittere; Nec quamuis vxor sit infamata publice, nisi com-
F. scob. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

munitur credatur, infamiam esse veram. Vt bene annotat Abul. ad cap. 19. Mat. quest. 7. Nec tenetur etiam vir a petitione, aut redditione debiti abstinere, dum adulterium non est publicum, sicut nec diuertere tenetur. Quia dum non est publicum adulterium, cessat commune scandalum, quod est huiusce obligationis ratio. Et licet pauci aliqui norint, atque ita adulterium probari valeat, facillimum est paucis illis satisfacere, certiores illos faciendo, vxorem non dimitti, ne adulterium euulgetur. Certè negare debitum vxori, dum domi retinetur, nil conducit ad scandalum amonendum. Imò si ad eius correctionem conducatur, non tenetur vir eo vi medio ad eum finem assequendum.

DVBIVM CVII.

An vir teneatur, pertinaci adultera necessaria alimenta denegare?

³⁴² Tenetur quidem. Quia vir tribuens illi necessaria alimenta, persistendi in peccato ansam exhibet. Et virilius esuriens panis tollitur, si de cibo securus iustitiam negligat, quam esuriens panis frangatur, vt in iustitia sedulitas acquiescat. Authore D. Augustino ad Vincent. Donatist. & refertur cap. Non omnis, 5. quest. 5. Sic Abbas cap. si vir, num. 2. de adulter. Angel. verb. Debitum, num. 9. Syluest. ibi. qu. 10. Temperat Angel. quando alimentis denegatis vxor corrigeretur.

³⁴³ Minime tenetur. Quia est medium acerbissimum alimenta denegare, nec correctionis præceptum ad id obligat. Eo vel maxime, quod moraliter loquendo, efficeretur obinator, ac deterior vxor ita percita, ac vehemementi furore: prostitueretque corpus suum, vt victum quæreret. Ita Ioan. Andr. eo c. si vir, n. 1. Anton. ibi. n. 3. Cardin. ibid. initio, & dicit, id esse verius Anani. n. 4. Sanch. l. 10. d. 13. n. 37.

³⁴⁴ Idem affirmo, iudicans, vitum hand vxori pertinaci tribuens necessaria alimenta ansam ad delicta præbere, cum nec eum animum gerat alimenta exhibendo, nec ea denegare ad finem emendæ comparandum teneatur.

DVBIVM CVIII.

An vxor innocens teneatur, similiter diuertere a viro in adulterio persistente?

³⁴⁵ Tenetur planè. Quia D. Chrysof. (vt refertur c. si quis uxorem, el. 1. 32. q. 1. expresse ait: virum, & uxorem non ad imparia iudicari quoad obligationem diuertendi propter persistentiam alterutrius in adulterio. Sic ibi Gloss. verb. Non ad imparia. Et quando est emendæ spes viri, teneri uxorem, si ille monitus, non desistat, adhibere poenalem medicinam abstinendo ab eius concubitu, docet Caiet. Opusc. tom. 1. rr. 29. de reddend. debi. altero coniuge adulterante, q. vni. & in sum. v. Matrimonium, c. vlt. vers. 10. Pedraza sum. præc. 6. §. 18. Et non debere uxorem participem asserit Archid. c. In coniugio, 32. qu. 1. n. 1. Et expresse peccare lethaliter uxorem habere.

tem remedium eiusmodi viro tradit Bertachin. in *Dictionar. litter. A. verb. Adulter. & Monal. sum. ubi de matrim. simul de effectu matrimon. ad finem.*

346. Non tenetur. Quia cum sit viro subdita, non est moraliter spes correctionis viri, sed timor peioris exitus, si ab vxore dimittatur. Et cessat scandalum. Ita Supplem. Gabriel. in 4. dist. 35. qu. vnic. artic. 2. concl. 4. Palac. ibi. d. vnic. Navar. sum. cap. 22. num. 21. Barthol. à Ledef. dub. 66. concl. 1. Petr. de Ledef. qu. 62. art. 1. Philarch. de Offic. Sa. erud. tom. 1. p. 2. l. 4. cap. 19. vers. 4. Petr. de Soto lect. 1. de matrim. Adiiungunt tamen teneri ad id vxorem, ubi spes esset emendae. Quia præceptum correctionis fraternæ ipsam obligat, vt media sibi possibilia adhibeat, vt vir ab adulterio respiscat.

347. Ego autem existimo, nunquam vxorem hoc præcepto dimittendi viri in adulterio pertinacis, aut ab actu coniugali abstinendi adstringi. Quia obligatio viri ad dimittendam adulteram pertinacem ex solo præcepto vitandi scandalum exoritur. Quod in vxore non dimittente virum, nec ei debitum abnegante, cessat profus. Cum omnibus sit manifestum, vxores egerimè ferre, vt viri aliis commisceantur, & zelotypia exuri: nec potestatem habere cohibendi viros, quia subdita sunt. Est obligatio hæc in viris ex correctionis fraternæ præcepto confurgeret, (quod supra negauit) id non adstringeret vxorem, eo quod, licet corrigere verbo, ubi est emendae spes, omnibus incumbat factio ipso, poenam inferendo, solius est superioris. Abnegare autem debitum, & recedere à consortio coniugali, est factio ipso corrumpere, & adulterij poena virum punire. Ergo correctionis fraternæ præceptum non obligat vxorem, quæ viro est subdita, vt virum corrigat, ea poena plectendo: quamvis vxor innocens ratione fidei sibi non seruare à viro adulterante possit id efficere.

DVBIVM CIX.

An copula habita à coniuge innocente cum adultero ante diuortij sententiam, sit adulterij condonatio?

348. P. Remitto, reconciliationem coniugis adulteri duplicem esse, vnam expressam, alteram tacitam. Expressa est, quando expressè remittitur adulterium, de qua loquitur textus *l. si maritus 1. §. si negauerint, ff. ad l. Inli.* Tacita verò est, quando factio ipso animus condonandi indicatur. Nam factio non minus, quam verba animum indicant, *l. si tamen, 48. ff. de adilitio edicto.* Quæstio igitur circa tacitam condonationem, an copula inita cum adultero coniuge sit tacita adulterij condonatio, ita vt ratione illius diuortium celebrari nequeat: aliavè accusatio criminalis, aut ciuilis intentari?

349. Non est reconciliatus coniux adulter, nisi copula illa habita sit post diuortij sententiam. Vnde coniux innocens reddens debitum coniugi adultero, petenti ius habet adhuc, vt possit in posterum adulterium ad Iudicem criminaliter, ac ciuiler deferre, & ratione illius diuertere. Quia redditio debiti debet esse spontanea: at petenti adultero tenetur innocens

debitum reddere. Sic Gloss. c. 1. v. Patronus, 13. p. 1. Innocent. c. penult. de adul. Ancha. c. finali, eodem titul. num. 4.

Coniux innocens copulam gerens etiam ante Iudicis sententiam cum coniuge adultero, siue petendo, siue reddendo debitum, censetur condonare adulterij iniuriam, & ad pristinam amicitiam coniugem adulterum etiam occultum reuocare: vnde deinceps non est sibi integrum diuertere, siue adulterium ad iudicium criminale, aut ciuile deferre. Quia id plures textus manifestè decernunt, leg. Crimen, 1. 1. Codic. ad leg. Iulian. de adulter. ibi: Crimen adulterij maritum, retenta in matrimonio vxore, inferre non possit, nemini dubium est. Et leg. Quæstum 40. §. item quæritur, ff. ad leg. Iulian. de adulter. ibi: Respondi, enim, qui post crimen adulterij intentatum, eandem vxorem reduxerit, destitisse videri: & idè eadem lege postea ei ius accusandi non superesse. Et l. Regia 8. tit. 17. p. 7. ibi: Si despus que la muger ha hecho el adulterio, la recibe el marido en su lecho, o la tiene en su casa como a su muger, non la podrá despus acusar. Et ratio est, tñ, quia copula est actus amicitiae, & omnino spontanea, nō enim innocens coniux certus de adulterio tenetur debitum adultero reddere quantumcumque occulto. Tūm etiam quam cum ratio diuortij celebrandi ob adulterium sit diuisio carnis coniugis adulteri in aliam c. Dixit Dominus, 3. l. 9. 1. & per copulam post habitam cum coniuge restituitur caro diuisa adulteri ad pristinam vnionem, atque iterum efficiatur vna cum carne innocentissimè est, vt matrimonium separatam ob carnis diuisionem instauretur, carne iam effusa vna per coniugalem copulam: ac subindè scienter, & spontè habens eam copulam cum adultero, censetur, abolita priori adulterij iniuria, paces perficere. Ita Henriquez l. 1. c. 17. nu. 5. c. 1. u. 6. Barth. à Ledef. dub. 67. concl. 1. D. Antonin. p. 3. tit. 1. c. 21. §. 5. Durand. in 4. dist. 35. q. 1. art. 2. n. 7. Lud. Lop. p. 1. Instru. cap. 295. Rol. verb. Debitum, num. 13. D. Bonavent. Abul. Petr. de Soto, Veracr. Barbo. Cenedo, Bellarm. Angl. Vega, & alij plures, quos refert, explicat, & sequitur Sanch. l. 10. d. 14. n. 7.

Idem assero, adiciens, non referre, an ea copula contingat ante, vel post diuortium celebratum. Quia casu in vtroque reconciliatio censetur, nec imposterum fas erit innocenti in diuortio persistere: rationes enim pro nostra sententia expositæ in vtroque æque probant euentu: vt docet Sotus in 4. dist. 36. q. vnic. art. 1. casu 6. Barth. à Ledef. dub. 65. post 3. concl. & alij. Duplicem verò conditionem desiderari monuerim, vt copula post adulterium habita censetur illis condonatio, ac proinde ius diuerendi, accusandi que extingatur. Prior est, vt coniux innocens sit adulterij conscius. l. 5. tit. 7. l. 4. fori Regi. Quia nulla est remissio, ubi est ignorantia iniuriæ iurisque competentis, l. Manifesti Simi, 2. c. de furtis, l. fin. c. de condit. indeb. & actus agentium ultra eorum intentionem non operantur l. Non omnis ff. si certum petatur. At intentio non potest haberi, ubi adest ignorantia. Posterior est, vt sponte sit habita copula. Quia hæc condonatio proficisci debet ex liberali innocentis voluntate, at in necessitate nemo liberalis præsumitur, l. Rem legatam, ff. de adim. legat. Hinc deduxerim, innocentem reddentem

rem debitum Ecclesie præcepto compulsum minime videri tenuisse unde non amittit ius diuortij, & acculandi criminaliter, aut ciuilitet. Nec esse condonationem, quando vxor reddit debitum viro adultero grati eius metu tu percussa. Quia cessat liberalitas. Nec esse condonationem, si coniux innocens reddat adultero eo quod existimabat, se ad id teneri, aut deceptus est ab aliquo id docente, alias tamen redditurus. Quia deficit spontanea voluntas. Ceterum censio, reconciliationem deputari factam, ac adulterium condonatum, si innocens sciens, & sponte, nulla necessitate etiam honestatis compulsiu familiarum se exhibeat adultero vt simul ludendo, ridendo, comedendo. Vnde oscula, & amplexus sciens, & sponte cum coniuge adultero habita esse à fortiori condonationem adulterij non dubito. Quia sunt actus coniugales.

D V B I V M C X.

An deat, compensatio si coniux alter adulterij spiritualis reus sit, ab alter carnalis: ita vt neutri diuertere liceat?

352 *Nonnulla cor-
re-
spon-*
C Ertum de fide est ob alias causas aliquas licitum esse diuortium, quando adulterium carnale. Sic definit contra Kemnitium, ac alios hæreticos id abnegantes, Trident. sess. 24. can. 8. si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum ob multas causas, separationem inter coniuges quoad thorum, seu quoad cohabitationem ad certum incertumque tempus fieri posse, decernit, anathema sit. Porro vna ex præcipuis huius causis est spiritualis fornicatio. Vnde lapsus vnus coniugis in infidelitatem, vel hæresim sufficiens est causa ad gerendum diuortium. c. fin. de conuers. coniug. Probat id disertè Sancius l. io. d. 1. §. per totam, & Basil. l. 9. c. 21. Qui bene contra alios edocent, casu quo innocens iudicio Ecclesie sit à coniuge hæretico separatus ob hæresim, non teneri postea eum admittere, quamuis iam emendatum. Quæstio igitur, num deat compensatio, vt neutri coniugi diuertere liceat, si alter sit carnalis adulterij, alter vero spiritualis reus?

353 *Datur com-
pensatio.*
Datur compensatio, ita vt neutri coniugi diuertere liceat. Quia vtrique fornicatio est sufficiens causa diuortij, idemque quoad illud operatur: Ergo à fortiori idem operari debet quoad reconciliationem, & compensationem. Promota enim sunt iura ad coniungendum, quam ad sepatandum. cap. i. in fine, vt lite non contest. Sic D. Antonin. i. c. 21. §. 6. Syluest. v. Matrimonium, q. 8. §. 8. & verb. Diuortium, q. 1. §. 14. Roset. ibi, n. vlt. Armil. n. 9. Gregor. Lop. libr. 8. tit. 2. part. 4. & alij plures.

354 *Compensatio
non datur
vtrique.*
Spiritualiter adulterans non potest vt compensationem quantumuis correctus sit ratione adulterij carnalis alterius coniugis. Quia ad iustam compensationem desideratur æqualitas inter res compensandas: At fornicatio spiri-

tualis multo grauius delictum est quacumque carnali: Ergo æquum non est, vt hæc delicta compensentur. Admittunt autem huius sententia referendi Doctores coniugem reū cuiuscumque carnalis fornicationis posse suum delictum compensare cum fornicante spiritualiter, & repellere hunc petentem diuortium ratione adulterij carnalis, obiciendo ei adulterij spiritualis ipsius exceptionem. Quia leuioris criminis reus existit. Sic Palud. in 4. dist. 35. ques. 1. art. 2. casu 1. numer. 11. Supplem. Gabriel. ibi, ques. 1. art. 2. post 1. præposit. casu 1. Castro lib. 1. de leg. p. n. c. 4. Quand. in 4. dist. 35. qu. 1. proposit. 1. Palac. in ibi d. vni. Qui tamen limitat, nisi hæreticus sit occultus, adulter vero manifestus. Tunc enim forsitan, ait dabitur hinc inde compensatio: eo quod adulterium ratione illius circumstantiæ aggrauetur, hæresis vero malitia minuatur.

Ego quidem neutram sententiam omnino approbo. Non priorem, quia nondum lata est sententia aduersus hæreticum: & tunc manifestum est non posse adulterum vt compensationem illius hæresis exceptionem obiciendo, quia vt ratione compensationis denegetur diuortium, allegato delicto illud petentis, desideratur vtriusque coniugis delictum esse sufficientem diuortij causam: at hæresis ante sententiam non est sufficiens causa diuortij, nisi ad tempus, dum deest emenda: & illa existente, nullomodo. Non ergo datur compensatio adulterij cum illa hæresi, sed integrum erit hæretico non dum damnato diuertere ab adultero: non tamen contra nisi ad tempus, quod non corrigitur. Aut iam lata est sententia aduersus hæreticum: quo in euentu vtraque fornicatio est sufficiens causa diuortij. Et neque in hoc casu dari compensationem inde mihi persuadeo, quia logè diuersa est ratio diuortij in vtroque delicto in carnali enim fornicatione est ratio fides violata, & caro in alia diuisa: in spirituali vero quod in poenam hæresis damnatae absoluitur Catholicus à fidelitatis debito. Si Ergo Catholicus adulter petat diuortium ratione hæresis damnatae, non poterit hæreticus quasi compensatione vtens, obicere illi fidem violatam coniugij per adulterium. Non enim adulter tuetur se, quo diuortium velit violatione fidei coniugalis alterius, vt vel sic possit alter allegare eandem fidei violationem adulterij petentis diuortium, sed intendit diuortium, eo quod hæreticus iusta sententia illo damnatus sit in sui delicti poenam. Adulterium vero alterius hæretici poenam non tollit. Nec posteriorem approbo. Quia ad diuortium non attenditur gravitas delicti in se, sed in ordine ad matrimonium. At in ordine matrimonium est grauius adulterium carnale, maioremque iniuriam illi irrogat, plusque illi aduersatur. Itaque meam iam expono sententiam. Si hæreticus est iam damnatus potest libere diuertere ab adultero, & hic ab illo, nullaque datur compensatio inter hæc crimina, si autem non sit damnatus, integrum est illi diuertere ab adultero: at adulter id nequit, nisi dum hæreticus non respicit: ita tamen vt ad ipsum respicientem redire teneatur, donec sententia ipsum hæresis condemnans accedat. Et ideo non datur compensationem inter huiusmodi fornicationes.

355
Neutra sen-
tentia placet
meam sub-
cio.

OBAR
MON
III. IV
IV

iones docet Bald. c. 1. qualiter debet vasallus domino fidelitatem.

directe, ac principaliter in alterius fauorem inflicta, vt ex secunda sententia fundamento constat, cui libens adhæreo.

DVBIVM CXI.

An detur, compensatio si vterque coniux fuerit lapsus in hæresim?

356
Datur quidē
compensatio.

Datur equidem. Quia idē dum vterque coniux est adulterij carnalis reus neutri daturius diuortij: nam paria delicta mutua compensatione abolentur. Ergo dum vterque est adulterij spiritualis reus dabitur similiter compensatio: nec enim iure optimo alteri poterit crimen obicere, quo ipsemet est infectus. Sic Goffred. sum. titul. de adulter. numer. 6. & titul. de diuort. numer. 14. Hostiens. ibi. numer. 10. Ioan. Andr. c. fina. numer. 4. de conuers. coniug. Anton. ibi. numer. 4. Abbas in fine. Anchar. numer. 3. Syluest. v. Diuortium. g. 11. §. 14. Rosel. n. xl. Armil. n. 9. & alij.

357
Non datur.

Non datur compensatio, si vterque sit lapsus in hæresim: vnde qui hæresis damnatus non est, poterit à damnato & reconciliato diuertere: hic autem minimè ab illo nisi ad tempus, dum respicit: & tenetur ad respicientem redire, donec condemnatur. Quia in condemnato inuenitur sufficiens causa diuortij perpetui: in non condemnato autem solum ad tempus. Si verd vterque hæresis sit damnatus, integrum erit vtrique, altero inuito, diuertere, donec mutuo consensu ambo ad pristinum matrimonij statum, & omnicitiam redeant. Quia non sicut inter duo adulteria vtriusque coniugis datur compensatio, ita inter hæc delicta hæresis: Nam diuortium ratione adulterij est prorsus in fauore coniugis solus innocētis, ita vt ipse hanc penam adultero valeat infligere. Quare vbi alter nō est innocēs eo privilegio minimè gaudet. Ast in hæresi nō datur diuortium principaliter, ac directe in alterius coniugis fauore: sed in delicti penā, eo quod debitam fidem hæreticus non seruat Deo, puniatur in eo quo reus fuit, & ita absoluitur alter à fide coniugali ipsi debita quamvis indirecte, & consecutivè (vt aiunt) ea penā in alterius cedat fauorem. Porro eo quod alter coniux eandem penam incurrerit, non eximitur prior à penā, in quam semel incidit. Nullibi enim tantum inuenitur, vt ius per penā emissum recuperetur altero obnoxio eiusdem penæ: sed vterque penā illa puniatur. Nec illa penā imponitur ab altero coniuge, vt in adulterio carnali contingit, in quo penā diuortij, & priuationis iuris debitum exigendi, imponenda est ab innocente: sed imponitur ab ipsa Ecclesia independenter ab alterius coniugis voluntate: quamvis possit alter eā remittere sibi coniugē damnatum reconciliando. Ita Sapientissimus Tho. Sanch. l. 10. d. 16. n. 4.

358
Cum hu opi
num.

Tota difficultas in eo sistit, quod iam sint paria delicta: ac proinde mutua compensatione abolenda. Ad quod respondeo, paria delicta mutua compensatione aboleri, intelligendum esse, quando penā delicto correspondens est

DVBIVM CXII.

An licitum sit diuortium ob multa alia crimina, etiam si eis coniux ad peccandum non inducatur?

359
Licet.

Licet coniux coniugem ad delinquendum non inducat, licitum est diuortium ob alia crimina adulterio paria, quibus alter coniux sit implicatus. Quia fatur D. Augustinus libr. 1. de serm. Dom. in monte. c. 28 & refertur c. Idololatria 18. q. 1. Ex quo intelligitur, quod propter illicitas concupiscentias, non tantum quæ in flagitiis cum alienis viris, aut faminis committuntur: sed omnino quaslibet, quæ animam corpore male videntem perniciose turpiterque corrumpunt, possit sine crimine & vir uxorem dimittere, & vxor virum. Vbi aperte per quodcūque crimen concedit diuortium. Accedit D. Hieronymi auctoritas, qui Epist. ad Amant. & refertur c. Omnes causationes. 32. q. 7. ibi: Quamdiu vivit vir, licet adulter sit, licet Sodomia, licet flagitiis omnibus cooperatus, & ab uxore propter hæc scelera derelictus, maritus tamen est reputandus eius, scilicet cui alterum virum recipere non licet. Vbi Doctor egregius tanquam manifestum videtur supponere, posse coniugem ob alia flagitia dimitti. Sic Orig. ad cap. 19. Mai Ripa v. v. de iudic. n. 18. & 19. Tiraquel. lib. 16. conub. numer. 3. Breche. l. Inter diuortium. 19. numer. 6. ff. de verbor. signific. Lara l. si quis à liberis, à numer. 78. ff. de liber agnosce. Quos omnes citat Barbo. rubric. solut. matrim. 2. p. n. 17.

Si coniux coniugem ad delinquendum non inducat, ob nullum crimen aliud à fornicatione carnali, vel spirituali licet coniugibus diuertere. Quia id deciditur in Concilio Tolet. XII. c. 8. & refertur c. Preceptum. 32. quas. 5. Et constat ex capit. 2. de diuor. Ratio est, quod fornicatio spiritualis magnum affert secum periculum pervertendi alterius coniugis fidem, atque ideo, dum coniux ille minimè respicit, licitum est alteri diuertere. Fornicatio autem carnalis directe fidei coniugali certitudinique proli opponitur: quæ quidem in aliis criminibus minimè reperiuntur. Vnde quantumvis coniux aliis gravissimis peccatis deditus sit, & incorrigibilis dummodo coniugē alterum non inducat ad delinquendum, minimè licet diuortium celebrare. Ità communiter Doctores. Pro cunctis Sanch. l. 10. d. 17. n. 3.

Hoc verius esse credo. Negandum tamen non est, si vxor iis peccatis sit implicata, licere viro causa ipsam corrigendi, ad tempus à coniugio coniugali, recedere quo ipsa eo solatio desistit respiciat. Quia est caput, ipsiusque est vxorem corrumpere. Sic D. Thom. in 4. dist. 29. question. vnic. art. 9. & alij. Scio Petrum de Ledef. question. 59. art. 6. negare, id esse etiam licitum

licitum vxori ad viri iis sceleribus impliciti correctionem; quia mulier est subdita viro, ac proinde ipsius non sit, illam corrigere. At cum Soto in 4. dist. 39. *quest. unic. art. 4. ad 4. & Ludouico Lopez part. 2. Instruct. de matrimon. c. 53. assero*, etiam id vxori licere, si commodè possit. ac probabiliter speretur, fore ut vir cesset. Quia licet ipsi non aded incumbat, virum corrigere, ac è contra: at potest vti que, si præfata circumstantia incurrant.

hortando scilicet, ut eis cooperetur, furta regendo, ac simulando. Et qui cogit vxorem, ut pellicem foueat, & aliat, & similia, quæ in anima periculum vergere videantur.

DVBIVM CXIV.

An liceat viro ob vxoris scuitiam gerere diuortium?

DVBIVM CXIII.

An si coniux pertrahat alterum coniugem ad peccandum leuiter possit ab illo separari?

Certum est, viri scuitiam sufficientem causam exhibere diuortio, quamuis coniux suppone. timens dederit occasionem c. *Literas, de ressit. spoliat. cap. Ex transmissa, eodem tit. & alibi. At non quæuis scuitia sufficit, sed debet esse tanta, quæ constantem animum vxoris deterere valeat: vel quoddam malum, quod ex illa scuitia timetur, tale sit, quale ad metum constantis viri exigitur. Vnde assero, iustam diuortij causam, ratione scuitiæ, esse molestam admodum cohabitationem, discordias, ac iurgia graua. Item causa est iusta, si vir ad collum vxoris gladium apposuit, si per venena, per maleficia, aut alio modo parauit insidias, si grauer, ac atrociter vxorem percusserit, siue id gerat gladio, vel hasta in capite, facie, seu oculis, aut pectore: vel acriter eam, & immoderate excedendo lenem correctionem viro permissam diuerberauit. Sic omnes Doctores. Lege Sanchez lib. 10. dub. 18. à num. 10. Basil. libr. 9. cap. vltim. à num. 4. Bonac. quas. 4. pun. 5. n. 25. Quæserim igitur, num liceat etiam viro ob scuitiam vxoris, celebrare diuortium?*

Minime licet. Quia textus cap. *Literas, cap. Minime licet. Ex transmissa*, & alij, loquuntur expresse de vxore virum timente. Et quamuis maritus & vxor sint correlatiua, ac proinde videatur dispositum in vxore, censi quoque dispositum in marito *lenica, Cap. de indicta viduit. At id locum non habet, quando vtriusque correlatiui non est eadem ratio. Esse autem diuersam hoc in casu manifestè constat. Quia vxor nequit coëtere virum, ipsumque panire, ac potest vir ipsam vxorem. Sic Tancred. quem refert, ac sequitur Glos. cap. 2. verb. Vel alio, de diuort. & cap. Quemadmodum in fine, de inre iur. Ibi Hostiens. ad finem. & Anton.*

Vir cuius vitæ axor tendit insidias, poterit huius scuitia ratione gerere diuortium, quando aliter nequit eam compescere, sibi que aduersus illius insidias consulere. Quia ius naturale vnicuique concedit facultatem vitandi mortis periculum: nec contractus matrimonij obligat ad cohabitationem cum tanto vitæ discrimine, præcipue cum id discrimen ex vxoris culpa proficiscatur. Quæ ratio æque militat in viroque coniuge. Ità Sanchez lib. 10. d. 27. numer. 8. Henric. lib. 11. cap. 17. num. 7. Vetrac. 3. part. spec. art. 1. Basil. lib. 9. cap. vltim. num. 8. asserens sic in supremo Regis Catholici Senatu pronunciatum fuisse circa diuortium D. Annæ Palomeque, & Ioannis Moreno. Plurimos Sancius citat Auctores.

Crediderim, cum vir & vxor sint correlatiua, dispositum in textibus allegatis circa vxorem, cuius vitæ maritus insidiatur, censendum esse

Non potest. Quia cum hæc sint iuris positui, & pœnalia, minime sunt extendenda. At c. 2. de diuor. limitatè concedit mulieri diuortium, vel quando ad fidei peruerisionem trahitur, ibi verum si coniugem suam ad infidelitatis maleficia traxerit, a viro poterit separari. Et paulo ante, *Mulier pro furto, vel alio crimine viri sui (nisi fidei sue religionem corrumpere velit) ab eo separari non debet. Et ratio disparitatis est: Quod cum fides sit totius Christianæ vitæ fundamentum, periculosus in illa erratur: in reliquis autem non tanti momenti est error: & ideo ob solum periculum deficiendi à fide diuortium conceditur: negatur vero ob periculum, & inductionem ad alia crimina, ne detur ansa facile dissoluendi matrimonium. Sic Abul. ad cap. 19. Adar. question. 70. in solut. ad 3.*

Potest quidem. Quia iure naturali, & diuino cuique permissum est, periculum corporis, nedum animæ cauere. An non licitum est à leproso coniugis consortio recedere, quando infectionis periculum coniugis imminet? Superius ostendi. Ergo à fortiori abscedere licebit, ubi infectionis animi adest periculum. Ità D. Tho. in 4. dist. 39. *quest. unic. art. 6. ad 3. D. Bonau. ibi, num. 4. in expos. lit. Sic intelligens Magistrum asserentem ob alia crimina dare diuortium. Richar. ibi in expos. lit. Ledes. 2. p. 4. quæ 6. art. 6. Bellarm. lib. 1. de matrimon. cap. 14. Henriquez lib. 1. cap. 17. numer. 7. Sæ verb. Diuortium, num. 1. Sanchez lib. 10. dub. 17. numer. 5. plures citans. Basil. lib. 9. cap. 14. num. 2. Hortad. d. 1. diff. 5. Villalob. rr. 15. diff. 10.*

Hanc certissimam iudico esse sententiam, & Abulensis doctissimi venia, vnicè amplectendam cui minime obstat cap. 1. de diuor. ubi solum concedi videtur sic diuertere, quando vir nititur, vera Religione deserta, ad suam hæresim coniugem allicere. Porro textus ille ea, quæ regulariter contingunt, attendit regulariter enim ob viri hæretici consortium instantius vxori periculum peruerisionis, quam ob alia crimina imminet. Iustam itaque diuortij causam vir ille exhibebit, qui lenocinium cum vxore exercet, qui suam in domum viros procaces, & impudicos inducit, qui vxorem sollicitent eosque solos cum ila relinquit. Et qui vult eam furtorum suorum fieri participem;

362
Sim. cor. 8
diuort.

363
Diuort. p.
ib.

364
Hanc vni
ampli
dum
iudicio.

365
Nonnulli
suppono.

366
Minime licet.

367
Licet pluri.

368
Eiusdem m.
ita sum.

esse disponi in viro eadem vxoris. insidias patienti. Adde, eos textus locutos esse de vxore, eo quod frequentior sit viri in vxorem sauitia & rariùs accidat vxoris in virum. Verba autem posita in lege frequentioris vsus gratia, non limitant egerem.

D V B I V M CXV.

An ob furorem coniugis liceat alteri diuortium celebrare: quamuis non adsit vitæ periculum?

369
Non licet nisi
insit vitæ pe-
riculum.

Nisi insit vitæ periculum, non licet coniugii à furioso coniuge diuertere. Quia nihil tam humanum est, quam fortuitis casibus vxoris maritum: vel vxorem viri esse participem. l. si cum dorem. 2. §. si maritus ff. soluto matr. Vnde ubi absque graui vitæ periculo coniux potest cum furioso coniuge habitare, ei diuortium gerere non licet. Sic Nauar. sum. cap. 2. 2. num. 12. Sæ verò. Diuortium, numer. 8. Philia. de offic. Sacer. tom. 1. part. 2. lib. 2. c. 17. & alij.

370
Licet, quam-
uis vitæ peri-
culum non
insit.

Licet non insit vitæ periculum, sufficit ad diuortium gerendum aliud grauissimum prouidentis arbitrio. Quia sine vitæ periculo potest furor adeo esse intolerabilis, vt sufficientem di-

uortio causam exhibeat. Ita Couar. 4. decret. p. 2. c. 7. §. 2. 3. Luden. Lop. p. 2. instr. de matr. c. 54. Graf. 1. part. decis. lib. 2. c. 84. Petr. de Ledes. q. 61. a. 1. Henric. l. 1. c. 8. n. 13. Sanch. l. 1. o. d. 18. n. 18.

Eiusdem lunæ mentis. Monco tamen non sufficientem esse causam diuortij molestant cohabitationem, & rixas. Quia hæc absque culpa coniugis amentis accidunt, nec graue periculum plerumque constituunt similiter crediderim esse instam diuortij causam, si vir sæpe inebrietur cum periculo vitæ vxoris, vel cum alio graui periculo. Idem censo si è contra vxor sic ebria fiat, vt compesci nequeat à viro. Quoties autem id periculum abesse, non liceret hac ratione diuortium: sicut nec ob alia crimina, quæ in alterius coniugis perniciem minime vergunt. Vnde poterit vxor à viro larociniis adfecto nolenteque ab eis abstinere, si prudenter timeat, inde sibi aliquod graue incommodum obuenturum vt si timeat, ne tanquam consentiens, furtis viri, ac receptatrix furtorum puniatur: secus autem si inde nullum sibi accidere possit nocumentum. Denique adnoto, in nullo casu assignatis posse fieri separatio in perpetuum, nisi periculum in perpetuum duret. Quia cum coniux à cohabitatione cum altero ob solum periculum excusetur: eo cessante, tenetur pristinam inire cohabitationem.

LIBER